

Historisch Voorburg

Jaargang 14

2008

Nummer 2

100 jaar Laan van Oostenburg

Van landelijk zandpad tot statige laan

100 jaar Laan van Oostenburg

**Deze uitgave werd mede mogelijk gemaakt door
financiële bijdragen van:**

- Agterdenbosch NVM Makelaars
- Boekenfonds Elisabeth Grent / F.J.A.M. van der Helm
- De Bruijn en Tak, NVM Makelaardij
- Drabbe industriële machineonderdelen
- Fonds 1818
- Gemeente Leidschendam-Voorburg
- Heijs Groen, Tuin Vormgeving
- IJzerhandel Koelemij
- Klink Brood- en banketbakkerijen
- Mahieu Assurantiën Holland International Reisbureau
Voorburg
- Meeuwisse loodgieters-en installatiebedrijf
- Meijs & Alink NVM-Makelaardij en Consultancy
- Prins Bernhard Cultuurfonds Zuid-Holland
- Rabobank Vlietstreek-Zoetermeer
- Restaurant Donati
- Rwin Haarmode
- Sint Martinusfonds

Inhoud

Van de redactie	3
Inleiding	4
Een deftige laan van boerenafkomst	7
Van boerenpad tot laan	32
Nog slechts ruimte voor krotten	55
Een doelmatige en aangename woning	71
Het sociale leven in de Laan	83
Meer werken en minder bidden	102
Lijst van bewoners	126
Noten en bronvermelding	135
Colofon	140

*De Laan van Oostenburg vanaf de Broeksloot.
Ansichtkaart uit de jaren '30 of '40.
Collectie Maarten Drabbe*

*Omslag:
De Laan van Oostenburg en de spits van de Oude kerk.
Foto Jan Kok*

Van de redactie

Het oude dorp Voorburg bestond tot in de 19de eeuw uit niet veel meer gebouwen dan er aan weerszijden van de Herenstraat stonden. Tussen Herenstraat en Vliet lag nog wel een wirwar van straatjes, sloten, stegen en sloppen, maar aan de andere zijde konden de Herenstraatbewoners vanuit hun achterhuizen tot aan de Broeksloot en verder uitkijken, hun zicht slechts hier en daar belemmerd. Bij de kruising van de landelijke Achterweg (de huidige Parkweg) met de Wervelaan (nu de Laan van Nieuw Oosteinde) draaide links een hoge stenen korenmolen en rechts in de verte, achter de Broeksloot, een veel bescheidener poldermolentje. Nog verder weg was vóór 1801 links nog de zeer aanzienlijke riddershofstad De Werve te zien, compleet met slotgracht, ophaalbrug en vierkante toren van vier verdiepingen en een spits. Daarachter verrees in de verte het Haagse bos. De rest van de Voorburgse bebouwing bestond uit een rij deftige buitenplaatsen langs de Vliet, wat kleine buurtschapjes, bijvoorbeeld bij de Geestbrug, bij de oude tolbrug aan het Westeinde en bij de Wijkerbrug, en boerderijen, meestal gelegen aan de Broeksloot, aan de kant van het dorp, niet aan de (vochtige) overzijde in de polder. Ophaalbrugjes verschaften de boeren toegang tot de polder. Voorburg was aan het einde van de 19de eeuw dus nog direct herkenbaar als plattelandsgemeente, maar dat zou weldra gaan veranderen. Rond 1900 begon men het dorp vanuit de kern uit te breiden met nieuwbouw aan de Achterweg en de paden die erop uitkwamen. Tot die paden behoorde ook de oprijlaan van boerderij Oostenburg aan de Broeksloot. Die laan gaf vanuit de boerderij toegang tot de Achterweg, maar ook verder tot de Herenstraat, omdat de Franse Kerkstraat ook tot de oprijlaan gerekend werd.

De oprijlaan werd in 1909 Laan en de huidige enthousiaste bewonersgroep viert het honderdjarig jubileum onder meer met dit nummer van Historisch Voorburg. Op de volgende bladzijden leidt ze de aflevering zelf in.

Inleiding

*De Laan van Oostenburg in
bloei. Foto 2001, collectie
Andrioli*

Soms kom je op een plek in Nederland of in de wereld en dan voel je ineens 'hier klopt het allemaal'. Dat kan een terras zijn aan de voet van een oud fort aan de Kroatische kust, waar je bent neergestreken voor inktvisringen met witte wijn.

Of een kerkje in Toscane, dat je als het ware uitnodigt binnen te stappen en zijn rustgevende stilte te ondergaan. Maar ook het oude slagenlandschap van het Groene Hart, als je er uit de trein tussen Gouda en Woerden over uitkijkt. Of omgekeerd natuurlijk, op weg naar huis.

De Laan van Oostenburg is ook zo'n plek waar het allemaal klopt. Vooral in het voorjaar, als de tuinen zich opmaken voor de weelderigheid van de zomer en de meidoorn – ach ja, zo kort maar – in bloei staat en zijn bloesem 'ton sur ton' harmonieert met de vele prunussen. Als je kijkt naar de bomen, openbaart zich de wijldheid van de Laan, die nog eens wordt geaccentueerd door de verticale lijnen in de gevels en de in- en verspringende daklijnen, waarmee de huizen zijn afgetekend tegen de blauwe lucht.

De oorsprong van de Laan, althans in gebouwde toestand, ligt in een besluit dat de Raad der Gemeente Voorburg op 1 september 1908 nam met tien stemmen voor en één stem tegen. De heren notabelen (alleen zij die voldoende belasting betaalden hadden actief en passief kiesrecht) verleenden architect Klumper en zijn opdrachtgever Jonkheer B.C. de Jonge vergunning het bouwplan Oostenburg uit te voeren, een van de eerste uitbreidingsplannen van de gemeente Voorburg. In 1909 al werden de eerste woningen betrokken en eind 1912 was de Laan volgebouwd.

Met dit boek gedenken we dat allereerste begin van de Laan, een nieuwbouwproject 'avant la lettre' op basis van een volgens sommigen slordige tekening van Gerard Klumper. Die tekening is niet meer te vinden, maar er blijft genoeg over om te vertellen.

Uit het eerste hoofdstuk blijkt al dat de geschiedenis van de Laan nog veel verder teruggaat dan 1908. Op een landkaart die de situatie rond 1560 weergeeft, loopt al een pad van een boerenhofstede, de latere boerderij Oostenburg, naar het Molenpad of de Molenweg, die later de Parkweg zou worden. De boerderij inclusief omliggende landerijen en natuurlijk het pad, wisselde regelmatig van eigenaar én van pachter.

In het tweede hoofdstuk wordt, aan de hand van talrijke, vaak onbekende illustraties, een beeld geschetst van de boerderij Oostenburg en zijn ligging in het landschap. Ook vóór de bebouwing 'klopte het allemaal' getuige de vele schilders en fotografen die inspiratie vonden in de boerderij Oostenburg. Ook zien we beelden van de oprukkende bebouwing van de Laan en het hoofdstuk eindigt met de teloorgang en uiteindelijk de sloop van de boerderij, die stond op de plaats waar nu het Da Costa plein ligt.

Het derde hoofdstuk geeft een overzicht van de (steden-) bouwkundige geschiedenis van de Laan, dat, zoals het hoort, wordt voorafgegaan door een stukje bodemkundig en hydrologisch onderzoek. Besproken worden onder meer het eerdergenoemde besluit van de Raad der Gemeente Voorburg en de discussies die er over werden gevoerd; de stedenbouwkundige opzet en de architectonische uitwerking. Ook wordt er aandacht geschonken aan interessante details van exterieur en interieur van woningen en blijven verbouwingen en nieuwbouw niet onvermeld.

Het begin van de Laan van Oostenburg aan de oneven kant. Ansichtkaart, circa 1915. Collectie Maarten Drabbe

Aparte aandacht krijgt een 'doelmatige en aangename woning' in de Laan, die ruim twintig jaar geleden is gesloopt. We bedoelen de Opgangkerk voor de toen nog jonge gereformeerde gemeente van Voorburg. De kerk werd in december 1910 in gebruik genomen en zijn torens vormden meteen al een gezichtsbepalend deel van het silhouet van Voorburg. Hoe het kwam dat de kerk zijn torens kwijtraakte en uiteindelijk helemaal werd gesloopt valt te lezen in hoofdstuk vier.

Het vijfde hoofdstuk gaat over de Laan als sociaal fenomeen. Aan de hand van vooral 'oral history' en eigen waarneming wordt een beeld geschetst van het sociale leven in de Laan, dat vooral de laatste vijftig jaar buitengewoon bloeit. Jaarlijkse mijlpalen zijn het Open Podium, de Straatbarbecue en de Sinterklaasmiddag, maar ook op andere tijden weten de bewoners elkaar te vinden.

In hoofdstuk zes wordt aan de hand van gegevens uit het Bevolkingsregister van 1912 en van 1918 een vergelijking gemaakt tussen de bewoners toen en nu met enkele opzienbarende verschuivingen. Om niet te blijven steken in het verleden, hebben we de kinderen gevraagd een

tekening te maken, zodat we ook door hun ogen een beeld krijgen van de Laan.

Door het boek heen vindt u niet alleen talrijke illustraties, maar ook een aantal mini-biografietjes van mensen die in de afgelopen eeuw een bijzondere rol hebben gespeeld of nog spelen in de geschiedenis van de Laan. Dat loopt uiteen van de grondleggers van de Laan, Klumpers en De Jonge tot Riet Smeenk die haar hele leven, vanaf 1925, in de Laan heeft gewoond.

De Laan van Oostenburg is volgebouwd in een periode van 3,5 jaar, van 1909 tot medio 1912. Het schrijven van een boek over de Laan heeft iets, maar niet veel, korter geduurd, van medio 2006 tot medio 2008. In die twee jaar hebben we stevig gediscussieerd over de opzet van het boek en de inhoud van de verschillende hoofdstukken. Tegelijkertijd is ook hard gewerkt om de teksten te schrijven en te vervolmaken.

Met succes hebben we een beroep kunnen doen op Laangenoten en oud-Laangenoten om hun herinneringen op te halen en (oude) foto's op te diepen uit familiealbums. Ook zijn er veel nieuwe foto's gemaakt met name van het interieur en het exterieur van de huizen. Daarvoor én voor de groepsfoto tegenover pagina 67 werd op 1 april 2007 de Laan zelfs (bijna) autovrij gemaakt.

Rest ons nog de Historische Vereniging te bedanken voor de mogelijkheid om het boek over de Laan van Oostenburg uit te geven in de reeks Historisch Voorburg. Speciale dank gaat uit naar de redactie van de Historische Vereniging, de heren Anne Jacobs, Gerard Langerak en Kees van der Leer voor de eindredactie van het boek.

De redactiecommissie: Joost en Lucy van Kasteren, Jan Kok (voorzitter), Kees van der Leer (HVV), Doortje Middendorp, Bas Nieuwenhuizen, Jos van Onzenoort, Kees van Paridon, Peter van der Stad, Diederik Visser.

De eerste huizen van de Laan van Oostenburg. Ansichtkaart, circa 1920. Collectie Maarten Drabbe

Een deftige laan van boerenafkomst

Kees van der Leer

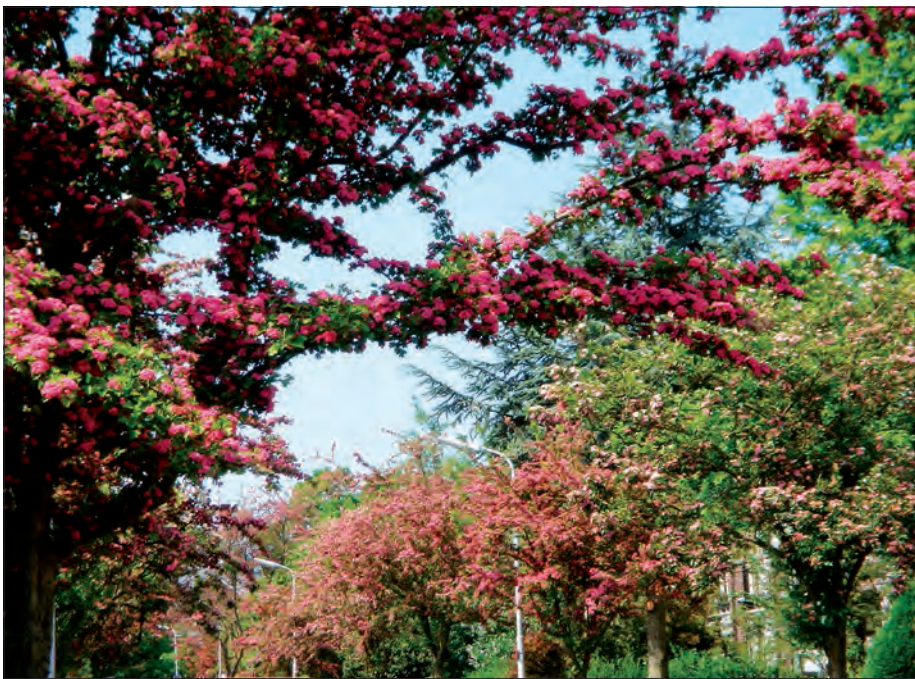
Het voorjaar van 2008 was vroeg begonnen met warme, zomerse dagen. De meidoorns, aan weerszijden van de Laan van Oostenburg, tooiden zich in april al uitbundig met takken boordevol rode en roze meibloesems. De duizenden bloemen vormden een kleurrijke erehaag die de Laan omtoverde in één grote meiboom, waarmee van oudsher de komst van de lente werd gevierd. Of was deze uitbundigheid dit jaar vooral bedoeld om bewoners en passanten er aan te herinneren dat de huidige Laan nu zo'n 100 jaar bestond en zich opmaakte om dit eeuwfeest te vieren?

*Laan van Oostenburg met
boerderij Oostenburg aan het
einde van de laan.
Ansichtkaart, omstreeks 1920.
Collectie auteur*

In augustus 1908 had de Voorburgse gemeenteraad voor het eerst aan de orde gesteld de aanleg van een straat over de toenmalige oprijlaan naar de boerderij Oostenburg. Deze laan, die toen nog steeds als particulier eigendom bij de boerderij hoorde, was al eeuwenoud. Ooit begonnen als een onverhard boerenzandpad, omzoomd met sloten en elzen, was het inmiddels een kaarsrechte laan geworden, verhard met sintels. Vanaf het fraaie inrijhek aan de Parkweg, toen nog Achterweg geheten,¹ kon je in de verte, aan het einde van de laan, de boerderij annex buitenhuis goed zien, idyllisch gelegen aan de Broeksloot. In april 1910 werd de Laan van Oostenburg, samen met de Franse Kerkstraat, door de gemeente Voorburg ‘overgenomen’ en kon de bestrating beginnen. In hetzelfde jaar werd ook de naam ‘Laan van Oostenburg’ officieel vastgesteld.² Geleidelijk aan werd de Laan volgebouwd. De laatste woningen verrezen in 1912. Ondertussen stond de oude boerenwoning nog steeds aan het einde van de Laan van Oostenburg. Terwijl de nieuwe huizen de boerderij steeds dichterbij kwamen, werd aan het einde van de Laan, direct voor de boerderij langs,

*Meidoorns in de Laan van Oostenburg.
Foto auteur, mei 2008*

een dwarsstraat aangelegd, die toepasselijk de Oostenburgerdwarsstraat werd genoemd. Dit werd tevens het nieuwe adres van de oude boerderij. Overigens werd aan de achterzijde van de boerderij, via de ophaalbrug over de Broeksloot naar de langgerekte weilanden langs de Van Woudekade, het veeteeltbedrijf op Oostenburg gewoon voortgezet.

Donkere schimmen van weleer

De eerste meidag in 2008 was even zonovergoten als de vorige dagen. Terwijl ik in het vliedende avondlicht langzaam de Laan van Oostenburg inliep, viel het mij op hoe mooi en gevarieerd de huizen waren. De hoge sierlijke gevels werden bekroond door fraai gedecoreerde puntaken, die hier en daar naar voren uitstaken als om de deftige gevels en de balkons extra te beschermen. Royale serres gaven de huizen de ingetogen rust uit een voorbijganger en de hier en daar nog aanwezige glas-inloodramen ademden de sfeer van de jaren '20 uit de vorige eeuw. Alleen de oude koetshuizen leken met de tijd te zijn meegegaan en waren nu dankbaar in gebruik als garages. Verder lopend werd ik plotseling aangenaam verrast door de zoete geur van zwaarbeladen takken vol seringenvloemen, diepeppars, roze, maar ook smetteloos wit. Ze deden mij denken aan de tuinderij van mijn vader, waar ik lang geleden opgroeide. De slootkant dichtbij die tuinderswoning stond ook vol met seringenvloemen, waarvan de kleurrijke trossen ieder voorjaar een geheimzinnige sprookjeswereld lieten opbloeien boven het diepdonkere slootwater. Nadat mijn kleine zusje echter op deze plek in de sloot was gevallen en ik haar ternauwernood van de verdrinkingsdood had gered, werd deze sprookjeswereld voor ons kinderen verboden terrein. Veel tijd om daaraan terug te denken kreeg ik niet, want ondertussen was ik het einde van de Laan genaderd en zag ik dat de dwarsstraat niet meer Oostenburgerdwarsstraat heette maar was omgedoopt in Laan van Haagvliet. Dat klonk inderdaad beter in zo'n deftige buurt. Boerderij Oostenburg stond er niet meer, afgebroken in 1933, zo'n 23 jaar nadat zij de Laan officieel haar naam had gegeven. Ook de markante ophaalbrug was verdwenen. Op de plek waar eeuwenlang de moestuin en de boomgaard van Oostenburg hun groenten en fruit voortbrachten, kwam het Da Costaplein. Over de grond waar de boerenwoning

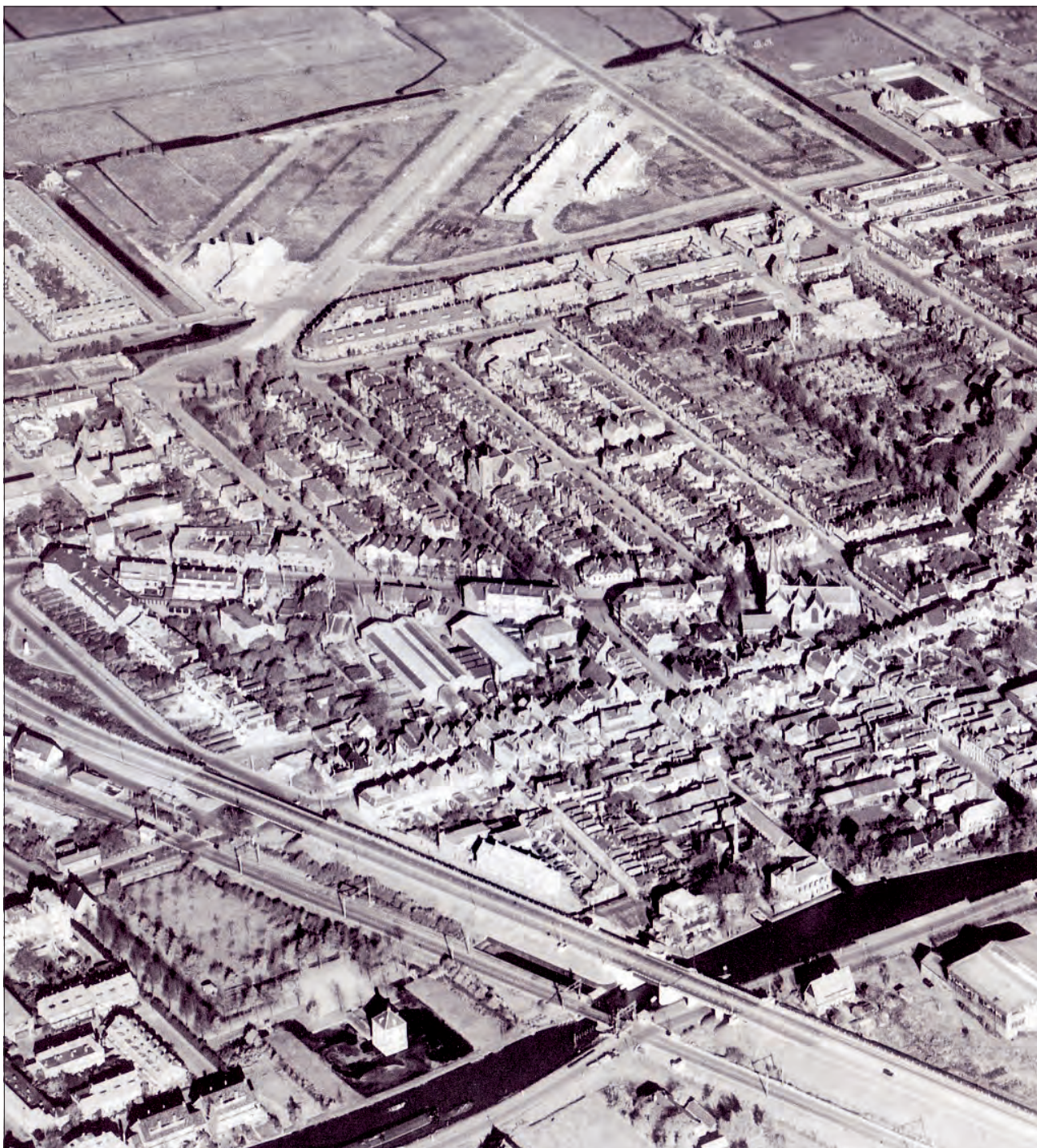

stond, werd de Da Costalaan aangelegd, vanaf het plein schuin weglappend over de hier overkluisde Broeksloot heen, richting Vliegermolen die toen nog trots in de open weilanden stond. Later werd de Da Costalaan een deel van de Prins Bernhardlaan, maar het Da Costaplein bleef. Op het plein zag ik allereerst een kinderspeelplaatsje: een kleine zandvlakte met speeltuig en een bankje, omringd door struiken. Links daarvan stonden in een grasveldje zes hoge lindebomen, vrijwel in een kring, met verderop een oude knoestige kastanje. Ik besloot te gaan zitten op het gras, middenin de magische cirkel van de lindebomen, precies op de plek waar eertijds de fruitmuur van de boerderijboomgaard stond, die eeuwenlang door zijn warmte de leiperen en de leikersen deed rijpen. Terwijl het avondlicht geleidelijk aan doofde, zag ik ze in de donkere schemering tussen de oude boomstammen door, langzaam aankomen vanaf de Laan van Oostenburg: de schimmen van al die boerderijbewoners en -eigenaren, die ik de afgelopen weken was tegengekomen in archieven en oude geschriften. Vaak waren het pachters in eenvoudige kledij, getekend door het harde

leven, hun vrouwen veelal getooid met de traditionele krullenmuts. De eigenaren verschenen trotser en rijker, maar ook met de nodige zorgen. Hun gezichten bleven veelal in het duister verborgen en meestal kende ik van hen alleen wat bijzonderheden of alleen hun naam, simpelweg omdat er geen portret bewaard was gebleven en wellicht ook nooit was gemaakt. Zo passeerden zij één voor één, in de volgorde waarin ze hadden geleefd, traag en zwijgend, want voor hen bestond ik nog niet, zoekend naar hun boerderij die er niet meer was, langzaam verdwijnend over de ophaalbrug, die al jaren was verdwenen. Het werd een lange, lange rij, want de archieven hadden onthuld dat de boerderij en haar laan aanzienlijk ouder waren dan tot nu toe was gedacht. Er waren dus ook veel meer bewoners geweest die ooit over de laan hadden gelopen. Terwijl de avondbries het zachte gefluister van de lindebladeren versterkte, besloot ik al die verdwenen schimmen opnieuw gestalte te geven, door alle wetenswaardigheden te noteren, die ik had ontdekt over Oostenburg, over haar laan en over haar bewoners uit lang vervlogen tijden.

Koelen in de wei achter Oostenburg naast de Machinesloot op weg naar de boerderij. Tussen de bomen is de achterzijde van Oostenburg met de hooiberg zichtbaar. Ansichtkaart, omstreeks 1910. Collectie auteur

*Da Costaplein en de
nog onbebouwde Da
Costalaan op de plek van
de in 1933 afgebroken
boerderij. Links aan de
Da Costalaan staat het
zojuist gereed gekomen
postkantoor. Fragment
foto, 1948. Foto
Aviodrome Luchtfotografie*

*Rechterpagina boven:
De Broeksloot bij
Voorburg. Links graast
het vee, rechts wordt het
gras gemaaid. Tekening
K. la Fargue, circa 1770.
Collectie Gemeentearchief
Delft*

*Rechterpagina onder:
De hoge korenmolens
van Voorburg. Rechts de
Oude kerk en de Franse
kerk. Tekening collectie
Schoemaker naar A. de
Haen, 1730*

De Broeksloot in de middeleeuwen

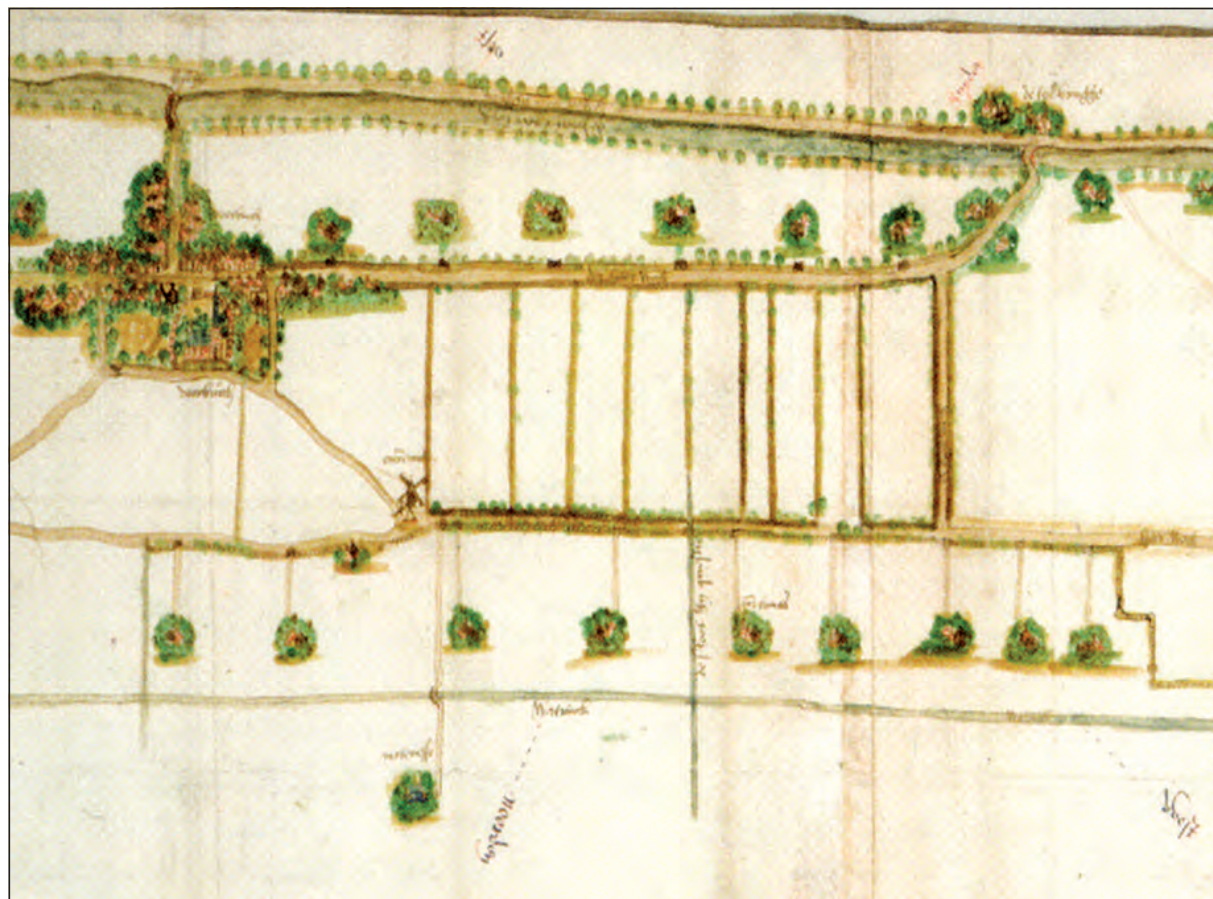
Een reiziger die in de late middeleeuwen de kerk van Voorburg bezocht, had vanaf de zandrug waarop deze kerk was gebouwd een weids uitzicht over de landelijke, vrijwel onbebouwde omgeving. Voor hem lagen de uitlopers van de strandwal met hun geestgronden en vruchtbare akkers tot aan de Broeksloot, die Voorburg van west naar oost doorsneed. Daarachter strekten zich de veengronden uit tot over de Schei- of Schenkwatering met Den Haag. Die veengrond was steeds meer in bruikbare grond herschapen, door afwatering onder andere via de Broeksloot, wiens naam 'Broek' nog steeds herinnert aan de oude benaming voor veenachtig, drassig gebied. De afwatering had echter een onverwacht effect: de grond klonk in en werd wederom natter. Hierdoor veranderde het boerenbedrijf omstreeks de 14de eeuw sterk. Aanvankelijk hadden de veenboeren een gemengd bedrijf, met onder andere de verbouw van emmertarwe, waarbij schapen werden gehouden voor de grondbemesting en de wol. Door de daling van het maaiveld veranderden de veenboeren in veeboeren, waarbij de schapen werden vervangen door koeien, die op de nattere weilanden konden grazen. De emmertarwe, die in het voorjaar groeide, was inmiddels vervangen door rogge, die in het najaar werd gezaaid en een hogere opbrengst opleverde. Zo kon een uitdijende bevolking beter worden gevoed.³

In de 15de eeuw slaagde men erin het waterpeil beter beheersbaar te maken door inpoldering en bemaling met molens. Ver naar links kon de reiziger, bij de Broeksloot naast kasteel De Binckhorst dan ook de in 1461 gebouwde Binckhorstmolen zien staan. Eeuwen later zou deze molen worden vervangen, oostwaarts verplaatst en herdoopt tot Vliegermolen. Ongetwijfeld zal het oog van de reiziger vanaf zijn hoge plek zijn gevallen op de oude boerenwoning, recht beneden voor hem aan de zuidkant van de Broeksloot. Met name deze zuidkant bleek een uitstekende plek om een boerderij aan te leggen. De zandgrond vormde een goede, droge ondergrond voor het boerenhuis, de hooiberg en de stallen. Tevens kon de erbij gelegen grond, via bemesting met turf en klei, worden omgezet in vruchtbare akkers voor de teelt van groenten, graan en hennep. Aan de noordkant van de Broeksloot lagen de nattere percelen, die geschikt waren voor weilanden en veeteelt. En zo verrees aan de

Voorburg omstreeks 1560. Bovenaan de Vliet, links de dorpskern met een pad schuin omlaag naar de korenmolen. Daaronder diverse boerderijen langs de Broeksloot, met als tweede van links het latere Oostenburg. Recht onder de korenmolen 'Mathenisse' ofwel De Werve. Collectie Hoogheemraadschap Delfland

Floris V, graaf van Holland van 1272 tot 1296. Afbeelding in 'Het oude Goudtsche Kronycxken' (1663). Collectie auteur

Broeksloot de ene boerderij na de andere, meestal met een mooie ophaalbrug over de sloot, een onmisbare oversteek naar de weilanden en terug. Oostenburg was een van de eerste hofsteden die hier werd gebouwd. Goed was te zien hoe vanaf de voorkant van deze oude boerenstee een zandpad liep, richting oude dorp. Verder kon de spiedende reiziger, boven de boerderijen aan de Broeksloot uit, in de verte, iets naar rechts, de toren ontwaren van De Loo, de vroeg-middeleeuwse hofstede die als vroenhoeve een centrale rol speelde in de ontginning van de veengebieden bij Voorburg. Dichterbij, meer naar links, rezen hoog boven de weilanden uit, de markante torens van de omgrachte ridderhofstad De Werve, waarvan het grondgebied zich uitstreckte vanaf de Vliet tot aan het Haagse Bos. Langs dit uitgestrekte grondgebied

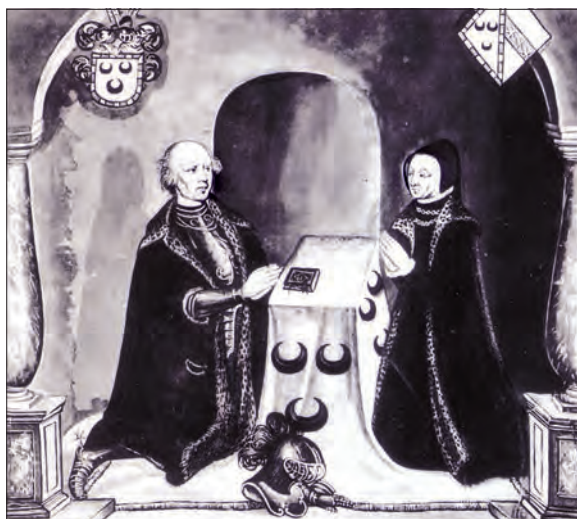
liep aan de westzijde een eigen laan, de Laan van Werve, tegenwoordig Laan van Nieuw Oosteinde en Laan van Nieuw Oost-Indië genoemd. De Werve was, evenals De Binckhorst en De Loo, gebouwd op een tweede, smalle strandwal, die dwars door het veen liep, evenwijdig aan die waarop het dorp van Voorburg was gebouwd. De heer van De Werve had van de graaf eveneens het 'recht van de wind' verkregen, zodat op zijn grondgebied, dichtbij het dorp van Voorburg, een hoge korenmolen werd gebouwd. Deze molen, in de volksmond later 'molen de Baas' genoemd, heeft met het bijbehorende molenaars-huis tot de afbraak in 1918 aan de Parkweg gestaan. Grote delen van zijn leengebied werden door de heer van De Werve verpacht. Simon van Leeuwen vermeldde in 1685 in zijn boek *Batavia Illustrata*, dat in die tijd het

grootste deel van het dorp Voorburg aan de zuidwestkant van de kerk tot en met Hofwijck toe, pacht moest betalen aan de heer van De Werve.⁴ Daarbij gold de strenge bepaling dat deze pacht stipt op de afgesproken datum moest worden betaald en dat bij niet nakoming van deze verplichting de nalatige pachter zijn pachtgrond direct kwijt zou zijn.

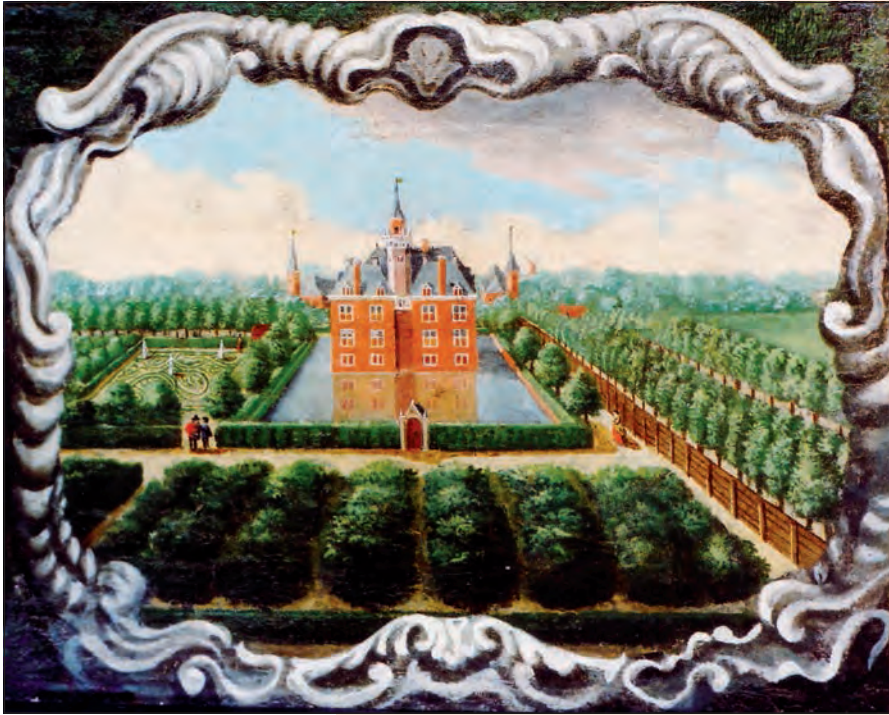
Een van de oudste kaarten die van dit gebied bewaard is gebleven, laat de situatie rond 1560 zien. Op deze kaart ligt het zuiden boven en het noorden onder. De Broeksloot loopt dan ook aan de onderzijde van de afbeelding, met linksboven het oude dorp Voorburg met de kerk. Hiertussen bevond zich een lange, tamelijk rechte weg die vanaf de Geestbrug naar Voorschoten liep en die aanvankelijk als hoofdweg 'Heerwech' werd genoemd. Later werd ook wel de naam Middelwech, Lytwech of Achterweg gebruikt.⁵ Aan deze weg stond, even vóór de oude dorpskern, de korenmolen die toebehoorde aan De Werve. De Werve zelf lag links onder tussen het groene geboomte en wordt op de kaart aangegeven als 'Mathenese'. Bij de korenmolen liep de hoofdweg rechtdoor richting Oosteinde, met een korte bocht achter de molen langs. Kort na de molen takte een zijweg af, een zandpad dat schuin vanaf de molen naar de dorpskern en de kerk van Voorburg leidde. Vermoedelijk heette dit het Molenpad of de Molenweg, later zou dit de Parkweg gaan heten. Aan de Broeksloot zijn diverse boerderijen te zien, allemaal getekend als kleine groenbeboste enclaves. De eerste boerderij van links is de boerenhofstede die later de naam Heldenburg zou gaan dragen, de tweede is het latere Oostenburg. Vanaf deze boerderij liep een pad naar de hoofdweg, het begin van wat later de naam Laan van Oostenburg zou gaan dragen. Om in het oude dorp en bij de kerk te komen, moest de bewoner van Oostenburg vanaf het zandpad linksaf de hoofdweg volgen, waar kort daarna, een ander pad rechtsaf naar de kerk leidde. Vanaf het pad rechtsaf de hoofdweg volgend kwam men bij de molen. Later zou deze situatie veranderen. Zo zal uit het vervolg blijken dat begin 17de eeuw de hoofdweg langs Oostenburg en Heldenburg vanaf de molen is verdwenen. Het zandpad vanaf Oostenburg werd doorgetrokken, over het Molenpad heen, doorlopend in wat later de Franse Kerkstraat ging heten.

Verbonden met De Werve

De geschiedenis van Oostenburg en zijn laan is nauw verbonden met die van De Werve. De oudste vermelding van De Werve dateert uit 1274. In dit jaar schreef een klerk in het grafelijke leenregister dat Floris V ene Jan van de Werve had beleend met het huis De Werve.⁶ Hij kreeg dit overgedragen van zijn vader, een ridder die tevens heer van De Werve en van Voorburg was. Uit een latere notitie blijkt dat dit leengoed een omvang had van 60 morgen (ongeveer 51 hectaren) en door de graaf was gekocht van Jan van Voorburg. Op 29 november 1328 noteerde de grafelijke klerk in het register dat het leengoed van De Werve was uitgebreid met een woning en bijbehorende 12 morgen grond, die de graaf had gekocht van Arnout Hoen. De totale grondoppervlakte bij De Werve bedroeg vanaf dit moment dus 72 morgen (ongeveer 61 hectaren). Archiefstukken uit de daaropvolgende eeuwen laten zien dat genoemde 'woning', die vanaf begin 14de eeuw bij De Werve hoorde, de boerderij was, die later Oostenburg zou worden genoemd. In latere documenten wordt de totale omvang hiervan op 13 morgen gesteld, te weten de woning zelf, die voor 1 morgen meetelde en de eerdergenoemde 12 morgen. Ook deze woning werd, met de grond, door de heren van De Werve verpacht. Omdat in de leenregisters wel de naam van de leenman werd geregistreerd, maar de naam van een eventuele pachter

Maria van Mathenese, erfgename van De Werve, met echtgenoot Jan van Duvenvoorde. Tekening in handschrift d' Oultremont, kasteel Warfusée, Stockay, België. Foto Iconografisch Bureau/RKD Den Haag

De Werve in vogelvlucht

In 1415 werd Mechteld van de Werve via vererving eigenaresse van De Werve met de erbij behorende 72 morgen land. Hierin was begrepen de 12 morgen van het latere Oostenburg en diens laan. Mechteld was gehuwd met Wouter van Mathenesse, zodat De Werve sindsdien ook wel het Huis van Mathenes werd genoemd. Een latere eigenaresse was Maria van Mathenesse, ambachtsvrouw van Warmont.⁹ Zij huwde in 1505 met Jan van Duvenvoorde, waardoor De Werve in het bezit kwam van deze invloedrijke familie. Jan van Duvenvoorde overleed in 1543, zijn echtgenote in 1558, waarna De Werve en de erbij behorende grond naar hun zoon Johan van Duvenvoorde ging. Hij werd ook wel aangeduid als de heer van Warmont. Na diens overlijden in 1573 werd De Werve geërfd door zijn zoon Jan. Toen deze kinderloos

overleed kwam De Werve in 1581 in handen van zijn zuster Maria van Duvenvoorde. Zij trouwde in 1584 met Juriaen van Lennip, waarna in 1597 hun minderjarige zoon Werner van Lennip met de ridderhofstad werd beleend. Hierna werd de eigenaarsopvolging via familieverwantschap verbroken, want in 1633 kocht ene Nicolaes Verloo op 'een openbare vendue' de oude hofstad. Verloo was geen familie, maar wel de eigenaar van herberg Swaensteyn nabij de Oude kerk van Voorburg. In zijn aankoopakte werd De Werve omschreven als de hofstede met bouwhuis, molenhuis en bijbehorende grond, zowel wei-, hooi- als teelland. In 1641 kocht François van Halewijn de hofstede via een gerechtelijke verkoping. Hij verfraaide De Werve aanzienlijk door de aanleg van rustieke wandelpaden, mooie parterres met tuinbeelden en paviljoens met grotachtige gebouwtjes die uitzagen op indrukwekkende vijvers en waterpartijen met romeinse watergoden. Uit de archieven blijkt dat Van Halewijn diverse juridische conflicten moest uitvechten met zijn pachters over hun nalatige pachtbetalingen.¹⁰ In 1689 schonk Van Halewijn De Werve aan zijn zoon, die eveneens François heette. Laatstgenoemde liet in 1734 het kasteel na aan zijn zoon Jacob Stas van Halewijn. Volgens een beschrijving uit 1741 omvatte De Werve op dat moment, naast het huis, een stal voor tien paarden, twee koetshuizen, een orangerie, een tuinhuis met stal voor twintig koebeesten, tuinen, boomgaard, moestuinen, singels, beplanting, vijvers, grachten, alsmede 72 morgen wei- en hooiland, te leen gehouden van de Staten van Holland en West-Friesland. Jacob Stas van Halewijn overleed in 1741, waarna zijn weduwe hertrouwde. Eind 18de eeuw raakte de hofstad in verval, kwam uiteindelijk in handen van projectontwikkelaars, waarna de oude gebouwen werden afgebroken, op een klein voorgebouw met torentje na. De grond werd verkaveld, de bomen gekapt, waarop de bouw van nieuwe huizen de laatste sporen uitwiste van de befaamde ridderhofstede.¹¹

De Werve met stijltuin vanaf achterzijde omstreeks 1666. Cartouche onderaan vogelvluchtkaart van De Werve. Collectie Westelijk Wegenbouw Centrum

slechts zo nu en dan, zijn de namen van de eerste pachters van de woning niet meer bekend. De eerste naam die bewaard is gebleven, is die van ene Nicolaas Doe, die volgens het leenregister in 1415 de woning met de grond huurde.

Meer informatie over eigenaren en pachters verschaffen de oude morgenboeken, ofwel verpondingsboeken, die door de schout, ten behoeve van de belastingheffing over onroerende goederen, werden bijgehouden.⁷ Het is echter om diverse redenen niet gemakkelijk om een bepaald perceel of een gebouw in zo'n morgenboek terug te vinden.⁸

Toch bleek een speurtocht naar de sporen van boerderij Oostenburg in de oude morgenboeken niet kansloos. De wetenschap dat het hier een stuk grond betrof van 12 of 13 morgen dat werd verpacht door de eigenaar van De Werve, verschaftte een goede kans van slagen. Een kleine handicap was daarbij nog wel dat de eigendom van De Werve inmiddels was overgegaan naar families die andere namen droegen. Vandaar dat eerst moest worden nagegaan hoe de diverse bezitters van De Werve in de 16de en de 17de eeuw heetten. Dat levert tevens een opsomming op van de oudste eigenaren van de Laan van Oostenburg.

De familie De Baes

De naam van een van de 16de-eeuwse eigenaren van De Werve bleek een belangrijke sleutel bij het vinden van de pachters van Oostenburg in de oudste morgenboeken.¹² Zo vermeldt het oudste boek van 1544, temidden van een uitvoerige opsomming van namen, dat Cornelis Jorisz 13½ morgen land in gebruik heeft. In 1565 wordt dit nader gespecificeerd. Die 13½ morgen blijken te bestaan uit '13 morgen in erfhuur van de heer van Warmont' plus 'een ½ morgen in erfpacht van de kerk van Voorburg'. Voor de 13 morgen betaalde Cornelis Jorisz jaarlijks 15 gulden. Zoals elders aangegeven wordt met 'de heer van Warmont' Johan van Duvendoorde bedoeld, de toenmalige eigenaar van De Werve, zodat deze 13 morgen het gezochte stuk grond is met het latere Oostenburg. Van de genoemde pachter Cornelis Jorisz is verder niet veel bekend. Het morgenboek geeft aan dat hij, naast het gehuurde, nog 3 morgen in eigendom heeft. Dit land werd

volgens het morgenboek eertijds gebruikt door Gerrit Cornelisz en de weduwe van Arien Jansz Cley, maar waar dit Voorburgse perceel is gelegen, wordt niet aangegeven. Verder kan uit diverse notities worden afgeleid dat Cornelis Jorisz getrouwd was met Gerrytgen Pieters en dat hij tenminste één zoon had, die Pieter Cornelisz heette.¹³ Kort na 1565 moet Cornelis Jorisz zijn overleden. Het morgenboek van 1569 geeft aan dat de 13 morgen (met het boerenhuis), in erfhuur van de heer van Warmont, alsmede de ½ morgen in erfpacht van de kerk, nu op naam stonden van de weduwe van Cornelis Jorisz zaliger. De 3 morgen eigen grond waren gegaan naar zoon Pieter Cornelisz. In 1584 staan ook de 13 morgen met de boerderij en de ½ morgen grond op diens naam. Van de 13 morgen die in erfhuur werden gebruikt van 'de erfgenamen van Jan van Duvendoorde zaliger' werd in dit jaar ook iets geschreven over de ligging: 6 morgen lagen in de Binnenpolder, 2 morgen in de Veenpolder en de overige 5 morgen bevonden zich op 'de Geest', zoals de zandgrond tussen de kerk en de Broeksloot veelal werd genoemd. Deze strook grond werd ook wel aangeduid als 'de Voorcroft agter het dorp'. De Binnenpolder en de Veenpolder lagen aan de noordkant van de Broeksloot.

Een bijnaam als onderscheid

Over Pieter Cornelisz is iets meer te schrijven dan over zijn vader. Pieter Cornelisz leefde in een tijd waarin door de bevolkingstoename zoveel inwoners hetzelfde patroniem droegen als Willemszoon, Corneliszoon, Pieterszoon, etcetera, dat sommigen een bijnaam kregen voor een beter onderscheid. Als bijnaam werd vaak het beroep van de betrokkene genomen zodat we in Voorburg namen aantreffen als Santman, Schipper, Metselaar, Timmerman, Cleermaecker, Stoelmaecker, Backer, Tuinman en Bode. Pieter Cornelisz werd voluit Pieter Cornelisz 'de Baes' genoemd. Zijn naam komt in diverse archiefstukken voor. Er is een notitie waarin van enkele percelen aan de westkant van de kerk en aan de zuidkant van de Lytwech, de huidige Parkweg, wordt aangegeven dat deze grenzen aan 'de laan van Pieter Cornelisz, genaamd 't Slop'. In een ander document staat dat dit Slop de uitweg is naar het land en de woning van Pieter Cornelisz.¹⁴ Hieruit kan worden geconcludeerd dat Pieter Cornelisz, naast de laan die de boerderij verbond met de Lytwech,

ook nog een laantje 't Slop bezat naar de Heerwech ofwel de Herenstraat. Uit een latere, 17de-eeuwse kaart zou blijken dat dit slop in feite het verlengstuk was van de grote laan van de boerderij Oostenburg, via welke de bewoners, na de Lytwech te zijn overgestoken, naar de Herewech ofwel Herenstraat konden komen. Deze laan werd later het Franse Slop genoemd en nog later de Franse Kerkstraat.¹⁵

Een verklaring onder ede

Uit een ander archiefstuk is het geboortjaar af te lezen van Pieter Cornelisz. In een document, gedateerd 25 maart 1609 wordt vermeld dat Pieter Cornelisz en andere buurlieden en inwoners van Voorburg zijn verschenen voor burgemeesters en schepenen van Den Haag.¹⁶ Zij verklaren onder ede dat zij geboren en getogen Voorburgers zijn, dat zij in dit dorp al zo'n 60 jaar kennip ofwel hennep hebben geteeld en dat, voor zover zij zich kunnen herinneren, Voorburg altijd was vrijgesteld van het betalen van de 'kenniptienden'.¹⁷ Deze vrijstelling was indertijd verkregen van de heer Van Wassenaer, de ambachtsheer van Voorburg, in ruil voor twee zwarte 'hengstpaarden'. In het document wordt van elk van de getuigen de leeftijd genoemd. Bij Pieter Cornelisz staat aangegeven dat hij op dat moment circa 69 jaar oud is. Hij zal dus omstreeks 1540 zijn geboren. Vermoedelijk was hij in 1632 nog in leven. Het verpondingsboek van dit jaar noemt namelijk een Pieter Corsz, die een woning en 14 morgen in erfpacht heeft van de vrouwe van Mathe- nesse.

Links:

Het boerenbedrijf in vroegere tijden. Aquatint L. Portman, 1816. Collectie auteur

Rechts:

Hooien in vorige eeuwen. Afbeeldingen in J. le Francq van Berkhey, Natuurlijke historie van Holland, 1811

Pieter Cornelisz had een dochter, Neeltge Pieters genaamd.¹⁸ Zij was gehuwd met Lenaert (Leendert) Gerrits Meurs, een welgestelde 'bouwman' ofwel boer, die zelf diverse percelen grond, een huis en een boerderij in eigendom had.¹⁹ In 1633 breidde hij zijn bezittingen uit door de aankoop van een huis en erf, gelegen bij de Wyckerbrug, het latere Opwijck.²⁰ Door zijn huwelijk met de dochter van Pieter Cornelisz kreeg hij ook de latere boerderij Oostenburg in erfpacht van De Werve.²¹ De pacht bedroeg 15 gulden per jaar en moest steeds worden betaald op 'Petry ad Cathedram' ofwel op 22 februari.

In 1635 geraakte de boerderij uit de familie. De boerderij, die volgens een omschrijving bestond uit een huis,

schuur, hooiberg en geboomte, werd met de laan en met de bijbehorende grond door Leendert Gerritsz Meurs voor 17.891 ponden verkocht aan mr. Louis van Kinschot. Het grondbezit was vrijwel verdubbeld. In totaal hoorde nu 25 morgen, 4 hont en 18 roeden wei-, hooi- en teelland bij dit boerenbedrijf. Bij verkoper Leendert Gerritsz staat volledigheidshalve aangegeven dat hij de boerderij had verworven, door zijn huwelijk met Neeltge Pieters, dochter en erfgename van Pieter Cornelisz 'genaamd de Baes' zaliger.²² De toevoeging 'zaliger' impliceerde dat Pieter Cornelisz inmiddels was overleden.

De familie Van Kinschot

De koper van de boerderij, Louis van Kinschot, stamde uit een adellijke Zuid-Brabantse familie.²³ Hij werd ook wel

Louys of Lodewijck genoemd. Zijn vader, mr. Jasper, ook wel genaamd Gaspar van Kinschot, bekleedde een voorname functie als raad en thesaurier van prins Maurits.

Een perkamenten dagboek

Omstreeks 1601, enkele jaren voor zijn overlijden, vertrouwde vader Jasper de gedenkwaardigheden uit zijn leven toe aan het perkament. Zo beschreef hij zijn geboorte in 1552 te Turnhout, zijn opvoeding, zijn studiejaren en zijn huwelijk in 1577 met Josyne Pijll. De bruiloft werd uitbundig gevierd waarbij de aanwezigheid van de graaf Van Bossu en andere hooggeplaatste edelen de plechtigheid grote luister verleende. In een familieboek noteerde Jasper tevens diverse belangrijke gebeurtenissen in zijn gezin, waaronder miskramen, geboorten, ziekten en

Den Haag omstreeks 1570 met onder nr. 68 het huis Bronckhorst aan de Nobelstraat. Dit geboortehuis van Louis van Kinschot lag schuin tegenover het geboortehuis van Constantijn Huygens. Gravure in J. de Riemer, Beschryving van 's Gravenhage (1730). Collectie auteur

Prins Maurits was nooit getrouwd, maar onderhield een langdurige relatie met Margaretha van Mechelen, bij wie hij drie 'speelkinderen' verwekte. Deze drie kinderen werden tot de hofhouding gerekend en kregen ook een adellijke opvoeding.²⁵ Daarnaast had Maurits bij vijf 'nachtegalen', ofwel 'vrouwen voor één nacht' nog vijf bastaarden: drie dochters, Anna, Elisabeth en Leonore, alsmede twee zonen, Carel de oudste, geboren in 1612 en Carel de jongste, die omstreeks 1616 het levenslicht zag. Deze bastaarden kregen geen plaats aan het hof, maar wel 'een toelage' voor een deugdelijke opvoeding. Maurits, die in 1625 overleed, had testamentair bepaald dat aan zijn bastaardzonen elk een jaarlijkse toelage van 4.000 gulden moest worden uitgekeerd en aan zijn dochters ieder 1.200 gulden. Mr. Louis van Kinschot diende daarbij de administratie van deze gelden te verzorgen en toe te zien op de besteding van deze bedragen. De voogdijschap over deze kinderen bezorgde mr. Louis het nodige werk. Zo moest hij in juni 1626 de 14-jarige Carel de oudste terughalen, die om onbekende redenen naar Emmerich was gevlucht. Twee jaar later ging Carel er weer vandoor, ditmaal naar Arnhem, vanwaar voogd Louis hem na enkele dagen weer naar huis terugbracht. Als voogd werd mr. Louis verder vaak betrokken bij belangrijke beslissingen of financiële problemen. Ook Carel de jongste leverde diverse problemen op. Enkele brieven van Louis, gericht aan Constantijn Huygens, de secretaris van de Oranjeprins, getuigen daarvan. In 1636 vertrok Carel naar Frankrijk waar hij zes jaar verbleef. Kort nadat hij in 1642 terugkeerde in Hol-

land gaf Carel zijn voogd Louis te kennen dat hij dienst wilde nemen in het leger van Frederik Hendrik, liever dan dat men hem 'onder de swarte mantels soude willen seynden'. Dus liever deelnemen aan een veldtocht dan naar de professoren gestuurd te worden. Louis schreef Huygens een brief waarin hij de hoop uitsprak dat Zijne Hoogheid Carel een plekje in zijn leger zou gunnen, want 'de zes jaren die hij in Frankrijk heeft doorgebracht, hebben voor zijn opvoeding niet veel geholpen'. Het liep echter niet van een leien dakje, want in september volgde een tweede brief aan Huygens. Louis benadrukte hierin dat hij zijn uiterste best had gedaan om Carel 'weer naar het leger te doen gaan'. Carel had daar echter geen zin in en zijn voogd vond het nu nog weinig zinvol om hem daartoe nogmaals aan te sporen: 'ende aenmerckende dat Ued. my door last van Syn Hoogh.t heeft voor desen gelieft te schryven, dat ick soude sonderen, off syne ooren naer den trommel soude luysteren, off dat hy onder de langhe rocken lyever alhier soude blyven, so heb ick nyet geraeden gevonden hem dyaengaende verder aen te porren'. In de brief benadrukte Louis dat hij wel degelijk zijn best had gedaan om zijn pupil op andere gedachten te brengen. Maar zelfs de beste argumenten hielpen niet: 'Wilt gij Syn Hoocheyt zeggen dat ik hem niet heb tegengehouden, maar hem juist heb aangespoord, om den wille van Syn Hoocheyt in alles naer te komen, terwyl alle de fortuyn, die hy in dese werelt konde maecken, alleen dependeerde van de genadighe wille van syne hochst gemelde Hoocheyt.'²⁶

Prins Maurits (1567-1625).
Afbeelding op:
www.gardeniers-swk.nl

overlijden. Nauwkeurig werden ook de pillengiften geneeerd, de doopgeschenken die de peetvaders en –moeders aan de pasgeborene gaven. Een van die peetvaders was prins Maurits, die het, naar hem genoemde, negende kind van Jasper op 4 januari 1591 'op syne armen' ten doop hield. Veel geluk heeft het de kleine Maurits niet gebracht, hij stierf reeds de volgende dag, 5 januari 1591. Van de veertien kinderen die uit het huwelijk van Jasper en Josyne werden geboren stierven er zeven op jeugdige leeftijd, meestal direct of enkele dagen na de geboorte.

De andere zeven die wel de volwassen leeftijd bereikten, waren, in volgorde van hun geboorte, Adam, Nicolaas, Maria, Gaspar, Aemelia, Louis en Josina. Louis werd op 21 februari 1595 geboren in Den Haag, in het huis Bronckhorst aan de Nobelstraat, waar de familie Van Kinschot sinds 1590 woonde. Trots noteerde vader in het familieboek dat deze jongste telg op 31 maart daarop volgend werd gedoopt en dat Louise de Coligny, de weduwe van Willem van Oranje, daarbij als meter optrad. Uiteraard was de kleine Louis naar haar genoemd. Als

doopgeschenk gaf de doopmoeder een gouden sieraad, bezet met stenen van smaragd, robijnen, diamanten en hangende parels. Een van de peetvaders was landsadvocaat Johan van Oldenbarnevelt. Van hem kreeg de dopeling twee vergulde 'druyffcorven'.²⁴

Peetvader van Oranjebastaarden

De jonge Louis groeide voorspoedig op. Evenals zijn vader volgde hij een ambtelijke carrière. Hij werd advocaat

voor het Hof van Holland en secretaris van de Rekenkamer van de Staten van Holland, tevens auditeur in de Rekenkamer der Domeinen. Ook kreeg hij de voordij opgedragen over de bastaardkinderen van prins Maurits.

Een afbeelding uit 1643

Op 6 september 1620 was mr. Louis van Kinschot in het huwelijk getreden met Maria de Jonge, een dochter uit het kinderrijke gezin van Jan de Jonge, heer van Oos-

Boerderij van Louis van Kinschot, het latere Oostenburg met (deel van) bijbehorende percelen. De boerderijgebouwen zijn aangeduid met F. Deel uit kaart P.F. van der Sallem, 16 september 1643. Collectie Gemeentearchief Den Haag

Detail kaart P.F. van der Sallem, met boerderij (F) en laan (B), 16 september 1643. Collectie Gemeentearchief Den Haag

terland. Maria was het zoste kind van de in totaal 24 kinderen die Jan de Jonge in drie huwelijken had voortgebracht. Uit het huwelijk van Louis en Maria werden 'slechts' drie kinderen geboren. De eerste zoon stierf jong, de tweede zoon Gaspar ofwel Jasper kwam op 12 november 1622 in Den Haag ter wereld.²⁷ Het derde en laatste kind was een dochter, die naar haar moeder werd genoemd. Moeder Maria overleed in juni 1630. Dertien maanden later, op 6 juli 1631, hertrouwde de inmiddels 36-jarige mr. Louis met Catharina Hesselt van Dinter Mathiasdochter, die precies een dag voor de bruiloft 19 jaar was geworden. Kinderen werden uit dit laatste huwelijk niet geboren.

In de loop der jaren had mr. Louis zijn bezittingen flink uitgebreid, met name in Den Haag. Naast de reeds vermelde aankoop van de Voorburgse boerderij Oostenburg, kocht mr. Louis een huis en erf aan de zuidzijde van de

Spuistraat, een tuin aan het Noordeinde, alsmede diverse grondpercelen aan de zuidkant van het Haagse Bos. In 1643 liet mr. Louis van Kinschot, als trotse eigenaar, door de befaamde landmeter Pieter Florisz van der Sallem, zijn grondbezit in Voorburg en Haagambacht opmeten en uittekenen.²⁸ Het leverde een fraaie kaart op, gedateerd 16 september 1643, waarin de Voorburgse boerderij met de bijbehorende grondpercelen, alsmede de directe omgeving, zoals de kerk, de molen en De Werve, gedetailleerd staan aangegeven.

Een lofdicht op Oranje

Mr. Louis van Kinschot overleed in juli 1647. Zijn Voorburgse boerderij met bijbehorende grond werd het gezamenlijke bezit van zijn weduwe Catharina en van Jasper van Kinschot, de zoon uit het eerste huwelijk van de overleden Louis. Jasper studeerde rechten, onder andere

Het eerste wat op deze kaart opvalt, is dat de hoofdweg, die vanaf de Geestbrug achter langs Hofwijck richting dorp leidde, bij de molen niet meer rechtdoor liep, zoals eerder op de kaart van 1560 nog wel gebeurde. Deze hoofdweg boog nu af naar rechts, richting kerk en volgde in feite het tracé van het vroegere Molenpad. Links van deze weg, aan de noordwestkant, lag boerderij Oostenburg met zijn langgerekte grondpercelen. Op de kaart is te zien hoe vanaf de boerderij een lange, brede laan (B) naar de omgebogen hoofdweg voerde. Het toont de oudste afbeelding van het lange pad dat later de Laan van Oostenburg zou worden: de laan zou eeuwenlang onveranderd blijven, tot omstreeks 1910, het moment dat de laan werd bestraat en de huidige naam ging dragen. De kaart toont verder dat de laan aan weerszijden met sloten en bomen was omgeven. Uit de bijgevoegde beschrijving blijkt dat de laan bij de hoofdweg was afgesloten door een hek. Via dit hek konden de boerderijbewoners oversteken en via een kleiner laantje (O) de huidige Herenstraat, op de kaart aangeduid als ‘de wech naar Voorburch’, bereiken. Dit kleinere laantje, de huidige Franse Kerkstraat, hoorde ook bij de boerderij. Aan beide kanten van de toegangslaan lagen twee lange percelen, waar vroeger de hoofdweg dwars doorheen liep, maar die nu door het afbuigen van deze hoofdweg niet langer werden gehalveerd. Deze percelen vormden het ‘teelant’ (A en C) en werden dus gebruikt voor de verbouw van gewassen. Aan het einde van

in Frankrijk en schreef al vroeg Latijnse en andere gedichten. Zo had hij in 1645 een lofdicht geschreven op de Oranjeprins, die na een beleg van een maand Hulst had veroverd. Het gedicht droeg dan ook als titel: *Ode pour Monsieur le Prince d’ Orange, son Altesse, ayant pris la ville de Hulst, après un mois de Siege*. De prins was er zeer verguld mee en deed de jeugdige Jasper als dank enkele geschenken toekomen. Vader Louis had hierop Constantijn Huygens, de secretaris van de prins, een briefje gestuurd waarin hij schreef: ‘Ick bevinde my ten hoogste beswaert om aen te nemen de liberale gifte van Syne Doorluchtige Hoocheyt over het slorderich vers van myn

de laan lag aan de zuidkant van de Broeksloot, de boeren ‘wonijnck’ (F), bestaande uit drie tegen elkaar gelegen gebouwen, twee langgerekte en evenwijdig aan de Broeksloot plus een derde kleiner gebouwtje, dat dwars op het linker gebouw stond. Vermoedelijk was dit langgerekte linker gebouw de stal, maar zeker is dit niet, omdat de gebouwen niet nader worden aangeduid. Links naast deze gebouwen bevonden zich twee hooibergen en twee schuren. In feite lag de boerderij op een eilandje, links liep de Broeksloot en verder waren de gebouwen geheel omgeven door brede sloten. Onderaan het boerderij-eilandje lag nog een ‘tuintje’ (D) met mooie vierkante vakken, waarschijnlijk gevuld met kruiden en bloemen. Daarnaast is een ‘hoekje met Elzen’ te zien (E). De takken van Elzen werden om de vijf jaar afgehakt, wat hout opleverde voor heiningen, palen, staken, bezems en andere nuttige doeleinden. Aan de westkant van de boerderijgebouwen lag de boomgaard (G), eveneens geheel door water omgeven. Een brug voerde naar de overzijde, de noordkant van de Broeksloot. Hier lag, ter hoogte van de boomgaard, eveneens een ‘Elstacker’ (H), en verder lagen hier langgerekte percelen weiland (H tot en met N), die doorliepen tot aan de Haagse Bezuidenhoutseweg. De totale oppervlakte van het bezit van Van Kinschot bedroeg 26 morgen, 5 hont en 35 roeden, (circa 22,86 hectaren) in Voorburg en 4 morgen, 5 hont en 54 roeden, (zo’n 4,19 hectaren) in Den Haag.

soon. T is oock met die intentie niet geschyet.’ Ondanks deze voor die tijd niet ongebruikelijke beleefdheidsfrases was vader ongetwijfeld trots op deze vorstelijke waardering voor zijn zoon. Jasper bevond zich op dat moment in Munster, in het gevolg van Hollandse gezanten, die bij de vredesonderhandelingen waren betrokken. Vanuit Munster schreef ook Jasper een bedankbrief aan Huygens waarin hij aangaf dat de geschenken van de prins voor zijn gedicht hem erg verlegen hadden gemaakt. Hij was zelfs eerst niet van plan geweest om zijn naam onder het gedicht te zetten.²⁹ Jasper overleefde zijn vader Louis slechts kort. In 1649

Jasper van Kinschot (1622-1649), zoon van Louis van Kinschot en Maria de Jonge. Kopergravure G. ter Borch. Foto Iconografisch Bureau/RKD Den Haag

Bonifacius de Jonge van Oosterland (1567-1625), vader van Agatha. Gravure W.J. Delff naar Mierevelt. Foto Iconografisch Bureau/RKD Den Haag

Het lijk van Gillis van Ledenberg bij de Laakmolen in een kist opgehangen. Ets S. Fokke, 1778. Collectie Gerard Duijvestein

overleed hij, 27 jaar en ongehuwd. Jaspers deel van de Voorburgse boerderij werd geërfd door zijn oom Nicolaas van Kinschot, een broer van zijn vader Louis. Nicolaas, geboren in maart 1585, was in 1614 Hugo de Groot opgevolgd als 'raad en advocaat fiscaal van Holland, Zeeland en Friesland'.

Een dorpsrel tegenover de Laan van Oostenburg

Nicolaas van Kinschot was in Voorburg geen onbekende. In 1619 was hij betrokken bij de affaire Ledenberg. Deze onverkwikkelijke gebeurtenis, die het land in grote beroering had gebracht, had zich afgespeeld op het kerkhof bij de Voorburgse kerk, schuin tegenover het inrijhek naar Oostenburg.

Nicolaas van Kinschot was in mei 1606 in het huwelijk getreden met Clara Hesselt van Dinter, een tante van Catharina Hesselt van Dinter,³¹ de eerste echtgenote van Louis. Nadat Clara in april 1618 was overleden, hertrouwde Nicolaas op 26 juni 1619 met Agatha de Jonge, vrouwe van Oosterland, een dochter van Bonifacius, de oudste zoon van de eerdergenoemde Jan de Jonge. Kortom, er ontstond een toenemende verwevenheid van de familierelaties.³² Daarbij leidden de herhaaldelijke vernoemingen tot het veelvuldig voorkomen van dezelfde voornaam bij verschillende personen, wat voor genealo-

Gillis van Ledenberg, secretaris van de Staten van Utrecht, was met Johan van Oldenbarnevelt, Hugo de Groot en andere remonstranten in 1618 gevangen gezet. Johan van Oldenbarnevelt werd onthoofd, Hugo de Groot ontsnapte en Gillis van Ledenberg pleegde in zijn cel op het Haagse Binnenhof zelfmoord met een broodmes. Hij hoopte zo een veroordeling en een verbeurdverklaring van zijn bezittingen te ontlopen. Het was ijdele hoop. De fanatieke Staten-Generaal besloot de dode Ledenberg te laten 'pekelen'. Vervolgens werd het aldus geconserveerde lichaam veroordeeld om te worden 'gehangen' en werden al zijn bezittingen in beslag genomen. Op 15 mei 1619, twee dagen na de onthoofding van Van Oldenbarnevelt werd de kist met het lijk van Ledenberg, conform het vonnis, opgehangen aan de galg bij de Haagse Laakmolen, naast de resterende botten van andere misdadigers. Drie weken later mocht de weduwe, na herhaald aandringen, de kist met het dode lichaam van de galg halen om te worden begraven op de begraafplaats naast de kerk van Voorburg. Toch werd dit niet de laatste rustplaats van de veroordeelde. Er was namelijk geen rekening gehouden met de Voorburgse inwoners. Die liepen te hoop toen zij er achter kwamen dat op hun kerkhof een zelfmoordenaar was begraven, die bovendien smadelijk was veroordeeld en publiekelijk gehangen. Zo'n dode wierp een onaantvaardbare smet op het kerkhof en verlaagde het tot een galgenveld. Oogluikend werd daarom door de Voorburgers toegestaan dat enkele opgeschoten jongens de kist met lijk en al opgroeven en in een droge greppel wierpen. De Hollandse autoriteiten namen de kwestie hoog op. Reeds de volgende dag werd Nicolaas van Kinschot door het Hof van Holland als vooraanstaand jurist naar Voorburg gestuurd om uit te zoeken wie de raddraaiers waren achter deze grafschennis. Diverse getuigen, waaronder de molenaar Steven en zijn knecht, de chirurgijn meester Samuel Blanchert en Jochum van Vliet de schout, werden door Van Kinschot onder ede gehoord. Alle getuigenissen werden minutieus vastgelegd. De baldadige dorpsjeugd kreeg de schuld. Of de daders werden opgepakt en vervolgd, is niet bekend. Ledenberg vond uiteindelijk zijn laatste rustplaats in de kapel van het Utrechtse slot Zuylen.³⁰

gen en historici soms verwarrende situaties oplevert. De verwevenheid in de familie Van Kinschot en De Jonge zou hierna nog veel groter worden.

De families Cau en Pauw

Nicolaas van Kinschot overleed in oktober 1660 te Delft, waar hij vanaf 1638 tot aan zijn overlijden de lucratieve functie van raad en pensionaris had bekleed.³³ Enkele jaren eerder had Nicolaas zijn (halve) deel in de Voorburgse boerderij verkocht aan zijn schoonzus Catharina Hesselt van Dinter, de weduwe van zijn broer Louis. Bij deze overdracht, op 14 september 1652, werd de boerderij omschreven als 'seeckere wooninge, als huys, schuyr, bargaen, potinge en plantinge met [...] omtrent 27 morgen soo wey, hooy als teelant daer aen behoorende.'³⁴ Tevens werd in de akte vermeld dat de boerderij met bijbehorende grond was verhuurd aan Cornelis Adriaensz van Rhijn. Omdat Catharina in 1647 ook al de andere helft van de boerderij had geërfd, werd zij door de aankoop van deze helft de enige eigenaresse. Tijdens haar periode

werd in 1666 een mooi gedetailleerde kaart getekend van De Werve, waarop ook haar boerderij en de erbij behorende laan staan afgebeeld. Ook nu is de lange laan weer omgeven door bomen. De perceelindeling komt aardig overeen met die op de kaart uit 1643. De vorm van de boerenwoning is wel gewijzigd in een breed voorhuis, evenwijdig aan de Broeksloot, met daarachter een dwars daarop staande stal.

Kinderrijke gezinnen

Catharina Hesselt van Dinter was enkele jaren na het overlijden van Louis, op 25 augustus 1655, opnieuw in het huwelijk getreden met weduwnaar mr. Iman Cau, lid van de Raad van Brabant, griffier van het Hof van Holland, Zeeland en West-Friesland.³⁵ Deze, in januari 1601 te Zierikzee geboren Iman Cau was een kleinzoon van de meermalen genoemde Jan de Jonge.³⁶ Kortom, wederom een toenemende familieverstrengeling. Iman Cau wist tijdens zijn eerste huwelijk het aantal kinderen van zijn grootvader Jan aardig te benaderen. Hij verwekte 21

Deel van de vogelvluhtkaart van De Werve, in 1666. Links van de Broeksloot is de laan en de latere boerderij Oostenburg als T-vormig gebouw ingetekend. Collectie Westelijk Wegengebouw Centrum

nakomelingen, waarvan er echter 10 jong en ongehuwd stierven. In zijn tweede huwelijk werden geen kinderen geboren. Iman Cau overleed op 13 juli 1683 in Den Haag. Catharina overleefde ook haar tweede echtgenoot. Zij stierf in juni 1703, eveneens in Den Haag. De boerderij ging naar Iman Cau junior, raadsheer in het Hof van Holland, het in 1652 geboren 21ste kind en tevens de laatste zoon uit het eerste huwelijk van Iman senior. In december 1680 was Iman junior gehuwd met de uit Middelburg afkomstige Anna Constantia Sterthemius.³⁷ Begin 18de eeuw stonden zijn Voorburgse bezittingen in de verpondingsboeken omschreven als 'een bouwhuis en een afgebroken huis, met 5 morgen en 5 roeden teelant, 5 morgen en 5 hont land in de Binnenpolder en 15 morgen grond in de Veenpolder'. Iman Cau junior overleed in juni 1708. Wie na zijn overlijden formeel eigenaar werd van de boerderij en toebehooren is niet geheel duidelijk. Zijn weduwe Anna Constantia zou eerst in 1751 overlijden. Zij overleefde haar echtgenoot dus bijna een halve eeuw en was, gelet op de afwikkeling van haar nalatenschap, tot in haar sterfjaar op zijn minst mede-eigenaresse van de boerderij. Vermoedelijk

Maerten Pauw (1678-1721)
op 31-jarige leeftijd. Schilderij
N. Verkolje, 1709. Foto
Iconografisch Bureau/RKD
Den Haag

waren de kinderen haar mede-erfgenamen.³⁸ Toen Iman Cau junior in juni 1708 overleed waren er uit zijn huwelijk met Anna Constantia 17 kinderen geboren, waarvan er inmiddels acht waren overleden.³⁹ De negende stierf twee dagen na zijn vader en werd tegelijk met hem begraven. Van de vijf zoons en drie dochters die hun vader wel overleefden, spelen voor het vervolg van de boerderij met name een rol dochter Maria Louise en zoon Johan Anthonij.⁴⁰ Overigens zou zoon Adolf in 1735 de Voorburgse buitenplaats Vreugd en Rust kopen en deze aanzienlijk vergroten.⁴¹

Johan Anthonij Cau werd raad te Zierikzee en huwde in mei 1715 Jacoba Ockerse. Tien maanden na de huwelijksdatum overleed hij echter, een maand nadat zijn zoon Iman was geboren. Deze zoon Iman Cau werd in 1750 burgemeester van Zierikzee en zou in 1751 optreden als erfgenaam van de boerderij en executeur-testamentair van zijn grootmoeder Anna Constantia.

Boerderij annex buitenplaats

Maria Louise Cau huwde in juli 1712 met Maerten Pauw, een telg uit een befaamd en zeer vermogend geslacht, veertigraad en schout te Delft.⁴² Maerten Pauw was reeds eerder gehuwd geweest met Anna Teding van Berkhout. In 1715 werden in de Voorburgse verpondingsboeken de boerderij, het afgebroken huis en de bijbehorende grond gezet op naam van deze Maerten Pauw, die door zijn huwelijk met Maria Louise Cau de schoonzoon werd van de hiervoor genoemde Anna Constantia, de weduwe van Iman Cau.⁴³ Maria Louise overleed in 1719, twee jaar later stierf ook Maerten Pauw, kort nadat hij voor de derde keer in het huwelijk was getreden met Adriana van Marselis.

Uit het huwelijk van Maerten Pauw en Maria Louise werden geboren Franco Pauw, Iman Pauw en Petronella Maria Pauw. Deze drie kinderen zouden in 1751 eveneens worden genoemd als mede-erfgenamen van de boerderij.

In de loop der jaren bleek dat de bestaande verpondingsboeken niet overal even nauwkeurig waren bijgewerkt en dat ook de taxaties, die de basis voor de belastingheffing vormden, verouderd waren. Vandaar dat in 1734 alle onroerende bezittingen, op last van de Staten van Holland, opnieuw werden beschreven en getaxeerd. Het

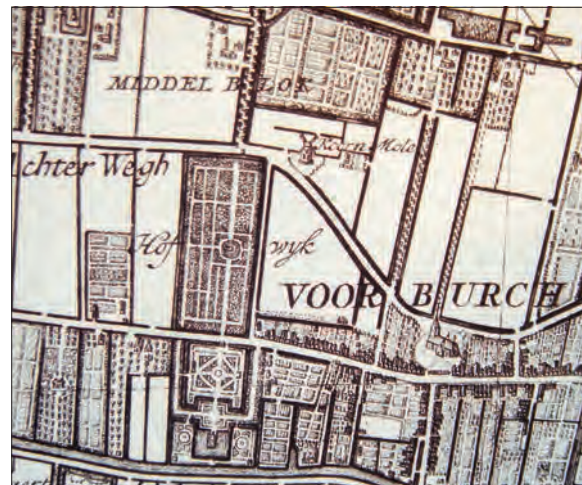
‘bouwhuis met omtrent 26 morgen land’ kreeg het kadastrale nummer 299 toegewezen en een huurwaarde van 30 gulden. Het afgebroken huis was blijkbaar herbouwd want onder nummer 300 werd opgenomen: ‘aan of in het voorszegde bouwhuis een appartementje, dat niet separaat wordt verhuurd en waarvan geen profijt wordt genoten’.⁴⁴ Het is niet onwaarschijnlijk dat dit niet verhuurde ‘appartementje’ naast de boerenwoning door de familie Pauw werd gebruikt als buitentje, waar de drukte van de stad kon worden ontvlucht en waar tijdens mooie zomerdagen kon worden genoten van de landelijke rust en de bekoorlijkheden van de Broeksloot, de Vliet en het andere natuurschoon rondom Voorburg. Beide nummers 299 en 300 stonden op naam van mr. Maerten Pauw en dit zou eerst in het dienstjaar 1752 worden gewijzigd.⁴⁵ In maart 1751 overleed Anna Constantia Sterthenius op 85-jarige leeftijd. In september daarop volgend verschenen voor de schout en schepenen van Voorburg de executeur-testamentair van de overledene, haar kleinzoon mr. Franco Pauw, ‘veertigraad van Delft’, die tevens was gemachtigd door zijn mede-executeur-testamentair Iman Cau, raad en burgemeester van Zierikzee, de andere hiervoor reeds genoemde kleinzoon van Anna Constantia.⁴⁶ Daarnaast waren verschenen de ‘nagelaten kinderen van wijlen Maria Louise Cau’.⁴⁷

Het gezelschap verklaarde via een publieke veiling verkocht te hebben en nu te transporteren aan Bastiaan Nederburgh, wonend in Den Haag, ‘een wooning met zijn huys, schuur, bargaen, bepotinge en beplantinge van dien, groot omtrent 27 morgen, zoo hooij-, weij als teel-land daar aan gehoorende [...] sijnde de voorsz. wooning genaamt Oostenburg’. Daarbij vertegenwoordigden de executeurs-testamentair namens de overleden Anna Con-

stantia de ene helft van het verkochte en de erfgenamen van wijlen Maria Louise de andere helft. De akte vermeldt verder dat Oostenburg was gelegen ‘agter het dorp Voorburg’ en zich, voor wat het Voorburgse gedeelte betrof, uitstreckte tot aan ‘de Scheydinge toe’. Als belendingen noemt de akte: aan de westkant ‘de heer van Werve’ en aan de oostkant ‘de heer Jacob Helt’ met de naar hem genoemde boerderij Heldenburg. De akte geeft ook aan dat in de 27 morgen is inbegrepen 222 roeden land, gelegen in de Voorburgse ‘voorcrogt’ dat leenroerig is aan Huize De Werve. Verder blijkt uit de akte dat Oostenburg met al zijn grond is verhuurd aan het echtpaar Cornelis Vergouw en Maartje de Winter voor 600 gulden per jaar. Ten slotte verklaarde het gezelschap dat de koopprijs van 9.100 gulden inmiddels in contant geld was voldaan.

De naam Oostenburg

Tot op heden is de akte van september 1751 het oudst bekende document waarin de boerderij met de naam Oostenburg wordt aangeduid. Het is dus vermoedelijk de familie Cau of Pauw die deze naam voor hun Voorburgse bezit hebben bedacht. Met de naam Oostenburg schaaft dit bezit zich in de opvallend grote rij van tenminste 30 Voorburgse huizen die in hun naam het woord ‘burg’ noemen: Arendsburgh, Blijenburch, Burchvliet, Oran-gieburch, Fonteynenburgh, Heldenburg, Hoekenburg, Huis te Vrijburg, Middenburg, Redenburg, Tussenburg,

Linksboven:
Franco Pauw (1714-1776) op 44-jarige leeftijd. Schilderij M. Verheyden, 1758. Foto Iconografisch Bureau/RKD Den Haag

Middenboven:
Iman Pauw (1715-1779) op 36-jarige leeftijd. Schilderij M. Verheyden, 1751. Foto Iconografisch Bureau/RKD Den Haag

Rechtsboven:
Iman Cau (1716-1806). Miniatuur. Foto Iconografisch Bureau/RKD Den Haag

Boerderij Oostenburg op kaart Kruikius. Rechts van de Korenmolen ligt de laan met de boerderij aan het eind. Deel ets atlas Kruikius, 1712. Collectie Gerard Duijvestein

De Franse Kerkstraat, het voormalige slop, met in het verlengde de Laan van Oostenburg. Ansichtkaart, omstreeks 1915. Collectie auteur

Vlietenburch, Vlyenburch, Vlienburch, Westenburch, Den Burch, Desen Burch, Elsenburch, Haasburg, Hertenburg, Hoevenburg, Nijenburch, Noordenburg, Oostenburg, Den Ouden Burch, Overburgh, Rustenburg, Starrenburg, Vossenburch en Vreeburch.⁴⁸ Er was ook nog een Zuiderburch, maar dit buiten was gelegen aan de zuidkant van de Vliet onder Stompwijk. Er is al veel gespeculeerd over de vraag waarom het woord burch zo populair was in Voorburgse naamsaanduidingen. Uiteraard doet het woord burch denken aan een burcht, een voornaam huis met status en allure. Daarnaast is het bij diverse Voorburgse toepassingen ongetwijfeld ook een verwijzing naar de plek met de roemruchte restanten van het oude Romeinse Forum Hadriani. Deze plek werd in de volksmond en in oude documenten vaak aangeduid als ‘de burch’ of ‘de hoge burch’. Voor de huizen die dichtbij deze plek lagen, zoals Arendsburgh, Hoekenburgh, Fonteynenburgh en Zuiderburch is dit een aannemelijke verklaring. Voor andere huizen, die veel verder van bedoelde plek verwijderd lagen, ligt het meer voor de hand om aan te nemen dat het woord burch vooral aangeeft dat het huis in Voorburg is gelegen. Oostenburg is wat dit betreft een grensgeval. In de naam Oostenburg werden wellicht diverse betekenissen gevangen, die in het woord burch besloten

liggen. Wellicht dat het allereerst aan wil geven dat het aan de oostkant van de befaamde Romeinse burcht ligt. Tevens ligt het ook aan de oostkant van een andere befaamde Voorburgse burcht, namelijk De Werve, waarvan het zelfs eeuwenlang deel uit maakte. Tegelijk is het een verwijzing naar het aloude dorp Voorburg zelf. Verder werd in sommige oude documenten deze plek ook wel eens aangeduid als het Oosteinde. Tenslotte waren de voorouders van Cau heren en vrouwen van Oosterland, zodat de naam Oostenburg misschien ook herinneringen moest oproepen aan de grootouders van de naamgever van Oostenburg.

De families Nederburgh en Scheltus

De nieuwe eigenaar van Oostenburg, Bastiaan Harmenszoon Nederburgh, werd in 1698 geboren en was sinds september 1719 notaris te Den Haag, later procureur bij de Raad van State en de Raad van Brabant en procureur bij de Hoge Krijgsraad.⁴⁹ Drie keer trad hij in het huwelijk. In 1722 trouwde hij de 9 jaar oudere Maria Scheltus,⁵⁰ de weduwe van Jacobus van der Horst. Nadat zij in 1723 was overleden hertrouwde Bastiaan in 1726 met Johanna Jacoba Schull. Zij stierf echter in ditzelfde jaar bij de geboorte van hun zoon Herman. Hierna trouwde Bastiaan Cornelia Sophia Smits, die in 1779 overleed.

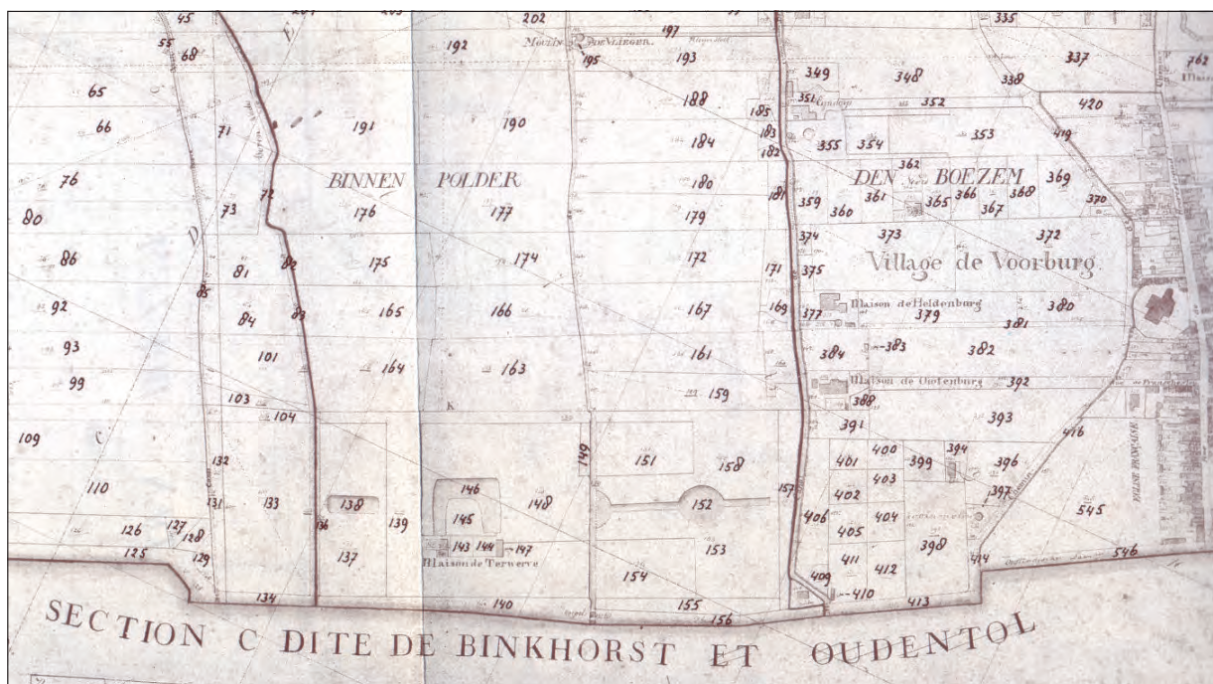
Dochters als erfgenamen

In 1790 stierf Bastiaan Nederburgh. Twee jaar eerder, op 22 maart 1788 had hij Oostenburg verkocht aan mr. Isaac Scheltus. Isaac, geboren in 1739, was een telg uit de befaamde drukkersfamilie. In 1757 werd hij aan zijn vader Jacobus toegevoegd als drukker der Staten-Generaal. In 1764 werd hij aangesteld als landsdrukker. Tevens was hij drukker van de Raad van State en van de prins van Oranje. In september 1769 verwierf Isaac de Voorburgse buitenplaats Arendsburgh en in ditzelfde jaar huwde hij Maria Elisabeth de Rasière. Uit dit huwelijk werden zes dochters en drie zoons geboren.⁵¹ Nadat Isaac in 1799 was overleden werd Oostenburg toebedeeld aan zijn dochters. Dochter Elisabeth Geertrui was in 1787 getrouwd met Sebastiaan Cornelis Nederburgh, advocaat bij de Verenigde Oost-Indische Compagnie en als Commissaris-Generaal de opperste gezaghebber in de Kaapkolonie en daarna in Batavia. Een andere dochter,

Agatha Constantia trouwde met de 23 jaar jongere Wilhelmus Johannes Terlaak, 'chirurgijn en vroedmeester te Voorburg' en hofarts van prinses Marianne. Haar zuster Jacoba Maria was getrouwd met Willem Carel Vosmaer, die na het overlijden van zijn schoonvader, de drukkerij zou overnemen.

Twee andere dochters van Isaac Scheltus, Hermina Jacoba Geertrui en Agatha Constantia, worden vermeld in de notulen van de Voorburgse gemeenteraad. Tot de gezamenlijke bezittingen behoorde namelijk ook het Franse Slop, zoals de huidige Franse Kerkstraat toen werd genoemd. De zusters Scheltus vroegen en kregen in oktober 1819 toestemming om hun Franse Slop te bestraten. De notulen vermelden dat daarbij de dames volledige zeggenschap behielden over de grond, behorende bij de toegang tot hun buitenplaats Oostenburg. Tevens waren zij vrij om de straat met bomen te beplanten of de straat geheel of gedeeltelijk te verkopen.

In 1832 werd een nieuw kadaster ingevoerd teneinde de heffing van de grondbelasting landelijk te uniformeren en de rechtszekerheid in zake onroerend goed te bevorderen. Hiertoe werden alle grondpercelen en alle gebouwen opnieuw beschreven en gedetailleerd in kaart gebracht. Boerderij Oostenburg, officieel op de kaart aangeduid als 'Maison de Oostenburg', blijkt vergeleken met de kaart uit 1643 weinig te zijn veranderd wat betreft omvang en perceelindeling. De laan, omgeven door hakhout, droeg het nummer B 392. De boerenwoning met het erf, gelegen aan de Broeksloot bij het einde van de laan, was B386. Aan de westkant van de laan lag het bouwland (B393), de oostkant bestond uit weiland (B382). Aan de westkant van de woning lagen boomgaarden (B387 en 388), twee tuinen (B389 en 391) en groeide hakhout (B390). Aan de westkant van het boeren erf lag wederom een boomgaard (B384). Aan de rand van deze boomgaard stond aan de slootkant een koepel (B383) met uitzicht over de wei richting oude dorp en kerk. Het Franse Slop was B489. De percelen tussen de Broeksloot en de Scheiding, voornamelijk bestaande uit weiland, kregen de nummers B90-103 en

Kadastrale kaart Voorburg, deel sectie B, 1832. Links het gedeelte grenzend aan Den Haag. Rechts 'Maison de Oostenburg' met de laan B392 en 'de Fransche slop'.

B159-164. Het geheel stond geregistreerd op naam van Hermina Jacoba Geertrui Scheltus cum suis.⁵² Omstreeks 1840 werd de boerderij gepacht door Johannes Hooymans. Het adres van de boerderij was toen E23a.⁵³

De families Hoffman, Groen, Philipse en De Jonge

Op 30 april 1850 werd Oostenburg met toebehoren verkocht aan mr. Mari Aart Frederik Hendrik Hoffman.

Mari Hoffman was een zeer vermogend man, in 1796 geboren in een Rotterdamse familie, die rijk was geworden in de wapenhandel.

Een vermogende cavalierist

In 1813 werd Mari bij decreet van Napoleon, met andere zoons van vooraanstaande families, ingelijfd in het Garde d' honneur te Metz, ondanks de pogingen van vader Hoffman om hem uit dit ruiteregiment te houden. Overigens was deze gedwongen deelname aan dit keur-

corps van Napoleon een kostbare zaak. De cavalieristen moesten bijvoorbeeld zelf een paard aanschaffen en een flink geldbedrag betalen om lid te 'mogen' worden.⁵⁴ In mei 1821 huwde Mari met Keetje ofwel Cornelia Adriana Groen van Prinsterer, de oudste zuster van de bekende staatsman Guillaume Groen van Prinsterer.⁵⁵ Nadat in 1837 haar vader was overleden erfde Cornelia Adriana het fraaie Voorburgse buiten Vreugd en Rust, waar zij in de zomer regelmatig met haar man en hun enige dochter Jacqueline Adriane Henriette vertoefde. Hoffman liet in 1854 naast Vreugd en Rust de Sophiaschool bouwen. Dochter Jacqueline werd directrice van deze eerste christelijke bewaarschool in Nederland, die werd genoemd naar koningin Sophie, die in 1853 de eerste steen had gelegd en een jaar later ook bij de officiële opening aanwezig was. Naast Oostenburg bezat Hoffman nog meer boerderijen aan de Broeksloot, zoals Haasburg, gekocht in 1844 en Heldenburg in 1846. Essesteijn werd in 1860 verworven, in 1865 gevolgd door Noordenburg. Vanaf 1850 had Mari Hoffman zitting in de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Kort voor zijn overlijden in 1874 werd hij in de Kamer opgevolgd door de befaamde staatsman Abraham Kuyper.

Rijtuigpaarden als status

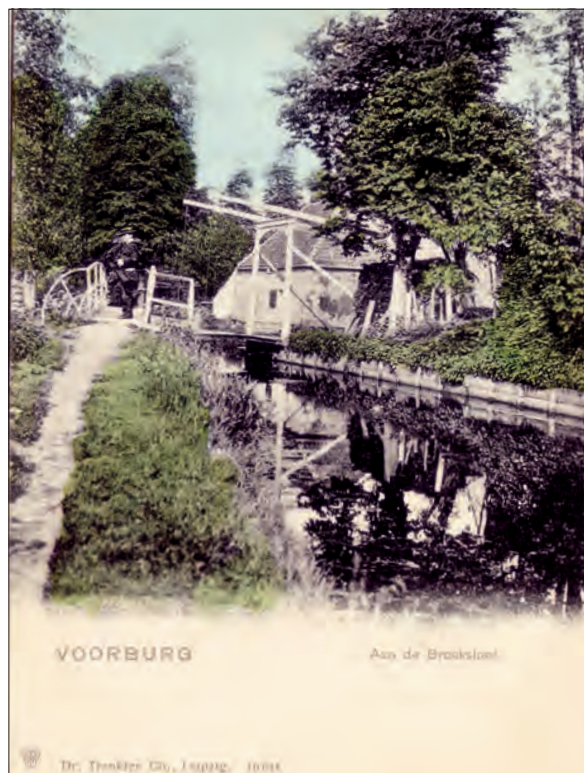
Hoffmans dochter Jacqueline erfde Oostenburg. In 1854 was zij getrouwd met Otto, baron van Wassenaar, die in 1855 burgemeester van Voorburg werd, een functie die

Boven:

Otto, baron van Wassenaar van Catwijck (1823-1887). Foto uit T. de Vries, Mr. G. Groen van Prinsterer in zijn omgeving (1908). Collectie auteur

Rechtsboven:

Cornelia Adriana Groen van Prinsterer (1799-1858) en Mari Aart Frederik Hendrik Hoffman (1796-1874). Foto's uit T. de Vries, Mr. G. Groen van Prinsterer in zijn omgeving (1908). Collectie auteur

Boerderij Oostenburg met ophaalbrug over de Broeksloot. Ansichtkaart omstreeks 1900. Collectie auteur

Willem van der Ham met vrouw en kinderen, kort na de verhuizing uit Oostenburg. Foto omstreeks 1933. Collectie mevrouw Onderwater

Bonifacius Cornelis de Jonge (1834-1907) met links naast hem echtgenote Elisabeth Henriëtta Maria Philipse (1839-1927) met kinderen en kleinkinderen voor Vreugd en Rust. Foto omstreeks 1905. Collectie Vereniging Familie de Jonge

hij tot 1861 zou bekleden.⁵⁶ Tevens werd hij benoemd tot Kamerheer des Konings, Opper-Ceremoniemeester en ten slotte Opperstalmeester van de Oranjes. Vanaf 1868 tot aan zijn overlijden, negen jaar later, was ook hij lid van de Tweede Kamer. Het echtpaar Van Wassenaer-Hoffman ging wonen op Vreugd en Rust, dat Jacqueline erfde na het overlijden van haar moeder in 1858. Zij voerden in Voorburg een voornamelijk staats. Elk van de echtelieden had een rijtuig met palfrenier, koetsier en zes paarden, om op gepaste wijze door Voorburg en omgeving te rijden. Buurvrouw Marianne, de prinses van Oranje, die op het naastgelegen Rusthof woonde, voelde zich vervolgens aan haar nog hogere stand verplicht, om hierna acht paarden voor haar rijtuig te spannen, teneinde zich op een niet minder passende wijze te kunnen verplaatsen.⁵⁷ Otto stierf in 1887, zijn weduwe Jacqueline in 1889.⁵⁸ Ondertussen was in de pachtersfamilie ook het een en ander gebeurd. De oudste dochter van pachter Johannes Hooymans, Adriana Pieterella, was in november 1862 gehuwd met haar buurjongen Willem van der Ham, een boerenzoon afkomstig van boerderij Heldenburg.

Boerderij Oostenburg met hooiwagen vanaf de Broeksloot. Foto begin 20ste eeuw. Collectie auteur

Het vijf jaar eerder geboren buitenechtelijke kind van Adriana Pieterella, Petrus Jacobus genaamd, werd bij zijn huwelijk door Willem 'erkend'. Het jonge bruidspaar ging op Oostenburg wonen, waar Willem de nieuwe pachtboer werd. Hun in 1870 geboren zoon Willem Johannes, die in september 1901 huwde met Adriana Maria Koot van boerderij Oost-Duijvestein, zou omstreeks zijn huwelijksjaar de nieuwe pachter van Oostenburg worden.⁵⁹

Het einde in zicht

Omdat het huwelijk van Jacqueline Hoffman kinderloos was gebleven gingen Oostenburg, de andere boerderijen en de verdere bezittingen, waaronder Vreugd en Rust

en Hofwijck, naar een nichtje, Elisabeth Henriëtta Maria Philipse.⁶⁰

Elisabeth Henriëtta Maria, in de wandelgangen Betsy genoemd, was kunstzinnig aangelegd en kon bijzonder goed schilderen en portretteren.⁶¹ Zij leidde een sterk godsdienstig leven, met een bijzondere verering voor predikanten als professor Gunning, die bij de geloofsbeleving de innerlijke ervaring benadrukte. In 1889 werd zij regentes van de Sophia-bewaarschool. In mei 1862 was zij getrouwd met jonkheer mr. Bonifacius Cornelis de Jonge, advocaat bij de Hoge Raad der Nederlanden en later president van de Haagse arrondissements-

rechtbank.⁶² Vanaf 1893 was hij tevens directeur van de begraafplaats 'Ter Navolging' bij Scheveningen, de eerste particuliere begraafplaats die buiten de bebouwde kom was aangelegd.⁶³

Uit het huwelijk van Bonifacius Cornelis en Elisabeth Henriëtta Maria werden elf kinderen geboren.⁶⁴ Diverse kinderen erfden de artistieke aanleg van hun moeder. Bonifacius Cornelis overleed in februari 1907. Een jaar later begonnen de discussies in de Voorburgse gemeen-

teraad, over de transformatie van de boerenoprijlaan Oostenburg in een nieuwe Laan met deftige burgerhuizen aan weerszijden. Weduwe Betsie, toentertijd meestal aangeduid als douairière Bonifacius Cornelis de Jonge, heeft de voltooiing van deze Laan van Oostenburg omstreeks 1912 nog meegemaakt. Maar toen zij in juni 1927 overleed, waren de dagen van haar oude boerderij geteld. Over deze laatste jaren van Oostenburg gaat de volgende bijdrage.

Boerderij Oostenburg met hooiberg en ophaalbrug. Aquarel J. de Waard, 1940. Collectie Gemeente Leidschendam-Voorburg

Van boerenpad tot laan

Jan Kok

*Schilderij boerderij Oostenburg
1929 van Henricus Rol.
Collectie Museum Swaensteyn*

'De meeste boerderijen van Voorburg leven nog slechts in de herinnering voort', schreef de redactie van Historisch Voorburg in een nummer over Voorburgse boerderijen. Deze wat melancholieke overpeinzing geldt ook voor boerderij Oostenburg, een bouwmanwoning aan de Broeksloot, die met de sloop in 1933 tot onze herinnering werd veroordeeld.

De boerderij Oostenburg maakte deel uit van een reeks van boerderijen, die eertijds was gelegen aan de Broeksloot, een in het verre verleden aangelegde boezem voor de afwatering van de Binkhorstpolder. Het gestaag inklinken van de (veen-)bodem en de stijging van de zeespiegel dwongen de pachtboeren rond de 15de, 16de eeuw ertoe om hun bouwland om te zetten in weiden en hooilanden. Ze hielden runderen voor melk, kaas en boter en voor vlees.

Die omschakeling was kennelijk rendabel, getuige de fraaie boerderijen langs de Broeksloot. Veelal versholen tussen hoogopgaande bomen en weelderig uitgegroeide struiken vormden ze met hun hooibergen en stallen bijzonder sfeervolle plekjes die vele malen zijn vastgelegd op ansichtkaarten en foto's.

De rustieke ophaalbruggen waren daarbij vaak beeldbepalend, niet alleen voor fotografen, maar ook voor schilders die zich lieten inspireren door een dergelijk landelijk tafereel.

Henricus Rol bijvoorbeeld maakte in 1929 een schilderij van de boerderij Oostenburg met de ophaalbrug als markante blikvanger. Het behoort tot de vaste collectie van het Voorburgse museum Swaensteyn.

Henricus Rol (1906-1992) schilderde portretten en miniaturen. Vaak in opdracht, maar ook als vrij kunstenaar. Daarnaast was hij een veel gevraagd restaurator van kunstwerken. Direct na zijn opleiding hielp hij zijn vader Cornelis Rol met het vervaardigen van de plaatjes voor de Verkade-albums.

Geheel anders van toonzetting, maar compositorisch vergelijkbaar, is de aquarel die Jan van Anrooy in 1922 maakte van boerderij Oostenburg. Van Anrooy (1901-1988) was een schilder van landschappen en stillevens. Hij schilderde vooral in de westelijke Betuwe, de streek waar hij is geboren en vele jaren heeft gewoond. Kennelijk heeft z'n schildersezels, tenminste éénmaal in zijn leven, ook aan de Broeksloot in Voorburg gestaan. Of en in hoeverre Van Anrooy zich daarbij artistieke vrijheden heeft veroorloofd, moge blijken uit een vergelijking van de aquarel met de foto van H.J. van Houten, die Oostenburg vanuit ongeveer dezelfde positie fotografisch vastlegde. Deze aquarel is overigens in bezit van één van de families uit de Laan van Oostenburg, hetgeen menigmaal heeft geleid tot nauwelijks verholen jaloezies van mede-laanbewoners bij koffie- of visites van een andere strekking.

Niet alleen kunstenaars lieten zich inspireren door de schilderachtige beelden die de rustieke boerderijen aan de Broeksloot opriepen. Ook de internationale pers was geïnteresseerd in het leven op het Hollandse platteland. Zo verscheen op 19 juni 1918 in het 'Hamburger Fremdenblatt Welt im Bild' een paginagrote foto van de boerderij Oostenburg. Hij is gemaakt in 1911 door de Amsterdamse fotograaf Bernard F. Eilers, die gerekend wordt tot de belangrijkste Nederlandse fotografen uit het begin van de twintigste eeuw. Het onderschrift luidde: 'Zomertijd op een boerenhoeve in de omstreken van Rijswijk'.

Boerderij Oostenburg in kaart gebracht

Bij het beschrijven van de historie van de Laan van Oostenburg is het gewenst om de geografische situering van de boerderij iets nauwkeuriger aan te geven dan 'in der Gegend von Rijswijk'. Daarvoor kunnen we teruggrijpen op een in 1832 uitgegeven kadastrale kaart, waarvoor de

Rustieke ophaalbruggen over de Broeksloot.

Foto W. van Gool, 1920

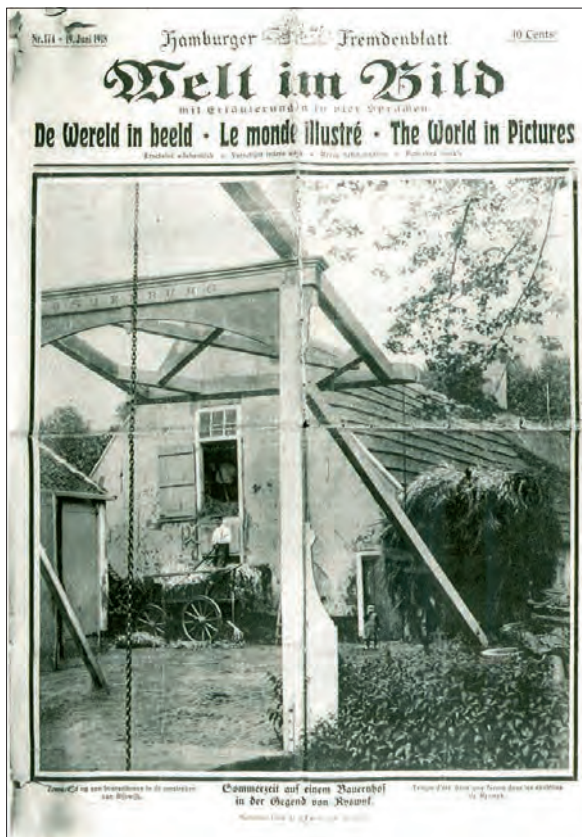
opmetingen zijn gedaan in 1812 en herzien en gecompliceerd zijn in 1819. Hij geeft de rechterzijde weer van sectie B, Village de Voorburg. De linkerzijde van deze sectie bestaat in hoofdzaak uit in de Binnenpolder en Bovenveenpolder gelegen weilanden. De kadastrale aanduidingen zijn na de invoering in 1832 nog een aantal malen uitgebreid, respectievelijk hernummerd. De minuutplans (zie kader) zijn na 1832 niet meer bijgehouden en geven zo de als het ware 'bevroren' toestand van dat jaar weer.

Village de Voorburg bestond in die tijd in hoofdzaak uit een dorpskern, gelegen aan weerszijden van de Rue de Heerestraad (Herenstraat) tussen de Vliet en de Agterweg (vanaf 1926 Parkweg), een aantal door welgestelde stedelingen aangelegde buitenplaatsen, met name aan de Vliet en een veertigtal boerderijen. Daarvan was iets minder dan de helft gelegen aan de Chemin de Voorweg (thans Oosteinde) en de rest in hoofdzaak aan de Broeksloot.

De omschrijvingen op de Kadastrale kaart zijn in het Frans gesteld, omdat Nederland van 1810 tot 1813 deel uitmaakte van het Franse keizerrijk. In 1811 is bij Keizerlijk decreet het perceelsgewijze kadaster ingevoerd naar Frans model, zoals vastgelegd in de 'Recueil Méthodique'. Het doel van het kadaster was enerzijds om een uniforme heffing van de grondbelasting mogelijk te maken en anderzijds om de rechtszekerheid inzake onroerend goed te bevorderen.

Per gemeente werd een volledige administratie van het onroerend goed (grond en gebouwen) aangelegd, bestaande uit zeer gedetailleerde kaarten waarop alle percelen staan aangegeven (minuutplans) en uit twee series registers van respectievelijk percelen en eigenaren. De minuutplans zijn het resultaat van opmetingen verricht in de jaren 1812 tot 1831 en zijn de oudste getekende kaarten van het Kadaster. Het heeft tot 1832 geduurd alvorens het Nederlands Kadaster officieel kon worden ingevoerd.

Twee van de aan de Broeksloot gelegen boerderijen zijn op bijgaande kaart duidelijk aangegeven: Maison de Oostenburg en Maison de Heldenburg. De kadastrale aanduiding van Maison de Oostenburg luidde B-386. De oprijlaan, nu Laan van Oostenburg, was bekend onder nummer B-392 en werd in het register van percelen omschreven als 'laan als bos hakhout'. Een boerenwoning/boerderij werd indertijd veelal aangeduid met 'bouwmanwoning'. Het beroep van boer was ook toen al een gespecialiseerd ambacht en de beoefenaars daarvan noemden zich graag 'landman' of 'bouwman'. Oostenburg was een boerderij van het hallenhuisstijl, of, zoals het tegenwoordig heet de hallenhuisgroep, een type dat vrij gangbaar was in Midden-Nederland. Meer specifiek was het een 'hallenhuis met kruk', waarbij de kruk staat voor het aan één zijde uitgebouwde woongedeelte (zie ook plattegrond).

Alle bouwmanwoningen die binnen de gemeente Voorburg hebben gestaan, respectievelijk nog staan, behoren tot de hallenhuisgroep. Deze kent een aantal vormen. De basisvorm is een rechthoekige bouwmanwoning met een zadeldak dat meestal aan beide einden een wolfseind heeft, een driehoekig dakschild boven een afgeknotte gevel. Een voorbeeld is boerderij 'Essesteijn'. Men duidt deze woningen ook wel aan met 'langhuis', omdat woon- en stalgedeelte in elkaars verlengde liggen onder één kap.

Een tweede vorm is de van oorsprong rechthoekige bouwmanwoning waarvan het woongedeelte aan één zijde is uitgebouwd. Dit wordt ook wel 'hallenhuis met kruk' genoemd en Oostenburg was daarvan een voorbeeld.

Als derde is er dan nog de bouwmanwoning waarvan het woonhuis dwars voor het werk- of stalgedeelte is geplaatst en naar beide zijden is uitgebouwd. Dit wordt ook aangeduid als 'T-huis'.

Het woongedeelte kan verschillen, het werk- of stalgedeelte is bij alle woningen gelijk. In vaktaal vertegenwoordigen deze stallen het zogenaamde 'voergangtype'. De achterzijde van het lage (rieten) dak eindigt ook hier met een wolfeind. De achtermuur van de stal bevat drie deuren: de middelste dient om het voer binnen te brengen en de twee buitenste om achter het op stal staande vee te komen. Bijvoorbeeld om te melken of om 'de grup', de goot waarin mest en urine wordt opgevangen, schoon te maken. Binnen staan de koeien 's winters volgens 'de Hollandse veeopstelling' met de koppen naar het midden van de stal. Vlak achter of naast de bouwmanwoning staat de hooiberg. Twee bergen is overigens eerder regel dan uitzondering in deze omgeving. Voor kalveren, varkens, paarden en wagens zijn vaak één of meerdere schuren gebouwd.

Elke bouwmanwoning was vanouds omgeven door een haag van bomen, vooral aangeplant als bescherming tegen harde wind en felle zon. Binnen de wind-

Linkerpagina boven:
Boerderij Oostenburg; foto H.J. van Houten.
Collectie Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten, Zeist

Linkerpagina onder:
Aquarel van Jan van Anrooy.
Collectie familie Soeter

Links:
Welt im Bild van 19 juni 1918.
Collectie auteur

Bladzijde 36, rechts:
Het met kolensintels verharde pad naar de boerderij; op de achtergrond de Franse Kerkstraat. Collectie Haags Gemeentearchief

singel bevond zich een boomgaard en een moestuin; net er buiten vaak een stuk hak- of geriefhout als brandstof voor fornuis en haard. Ook het pad dat van de openbare weg naar het erf leidde, in sommige gevallen gesierd met een ingangshek, was niet zelden beplant met opgaand hout of een haag.

Vanaf de Achterweg liep er een met kolensintels verhard pad naar boerderij Oostenburg, de voorloper van de latere Laan. Het kon van de openbare weg worden afgesloten met een ijzeren hek. Dit hek is bij de aanleg van de Laan van Oostenburg verplaatst naar de tuin van het voorhuis van de boerderij. Bijgaande foto toont een diep ingesloten karrenspoor. Voorbij het ijzeren toegangshek zijn links enkele huizen aan de Franse Kerkstraat zichtbaar. Rechts zien we nog een deel van de in 1726 gebouwde Église Française. Op de kadastrale kaart uit 1819 staat de

Franse Kerkstraat aangegeven als Rue de Fransche Slop. Aan het einde van de oprijlaan, aan de dorpszijde van de Broeksloot ongeveer ter hoogte van het huidige Da Costaplein, bevond zich, half verscholen tussen de iepenbomen, boerderij Oostenburg.

De naam Maison de Oostenburg op de kadastrale kaart uit 1819, geeft al aan dat er sprake was van iets meer dan alleen een boerenhoeve. Op verschillende afbeeldingen

zien we naast de boerderij met schuur en hooibergen het statige voorhuis - meer een herenhuis - en een in het bos gelegen koepel. Allemaal elementen die aan het geheel een zekere grandeur geven.

Van een aantal hierbij opgenomen foto's heeft de fotograaf op een tweetal door hem zelf gemaakte plattegronden van respectievelijk het boerderijcomplex en het gebied tussen Achterweg en Broeksloot, door middel

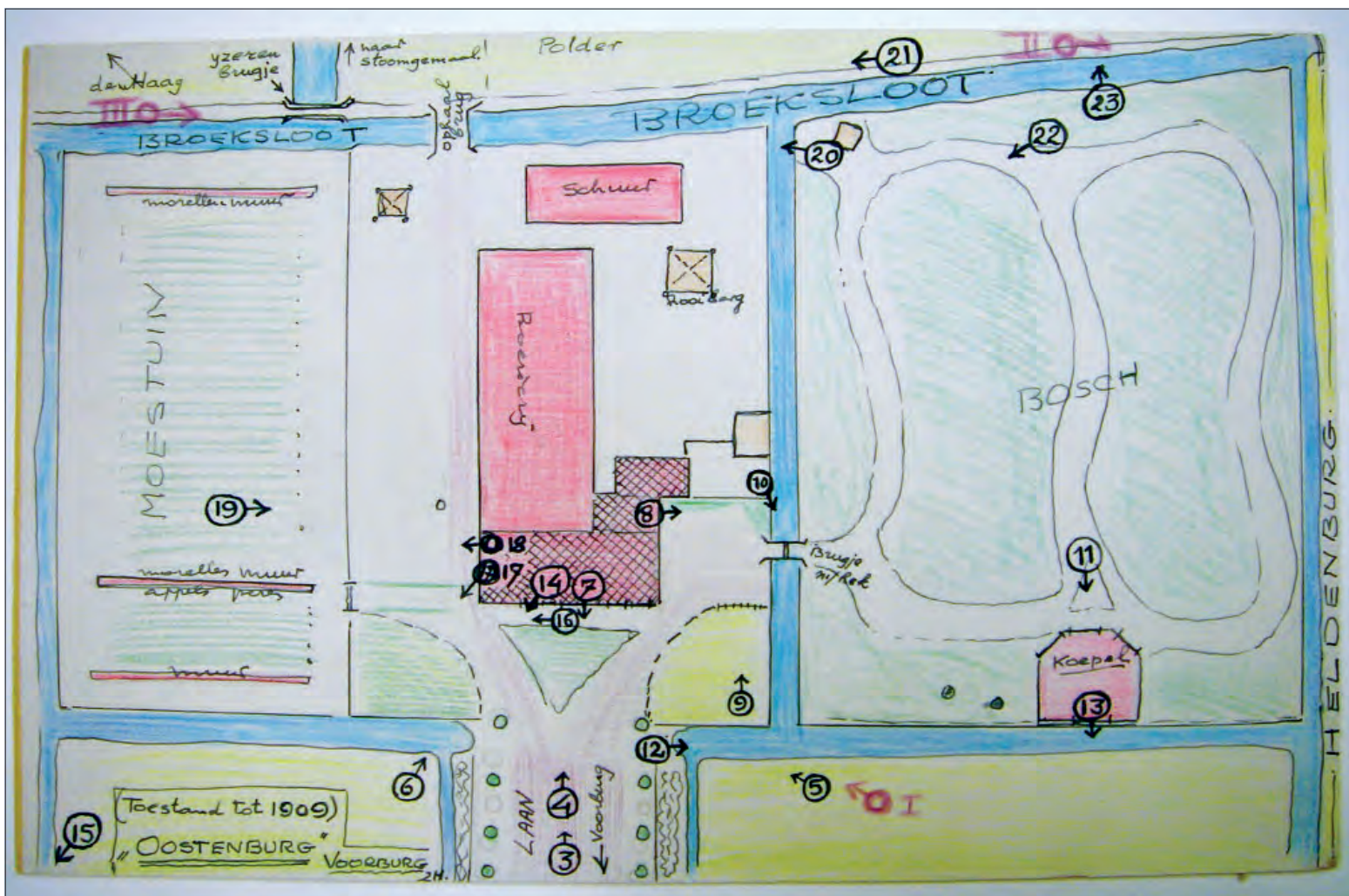
*Linkerpagina:
Kadastrale kaart uit 1832,
No. 6 Voorburg sectie B, uit-
sneede rechterzijde*

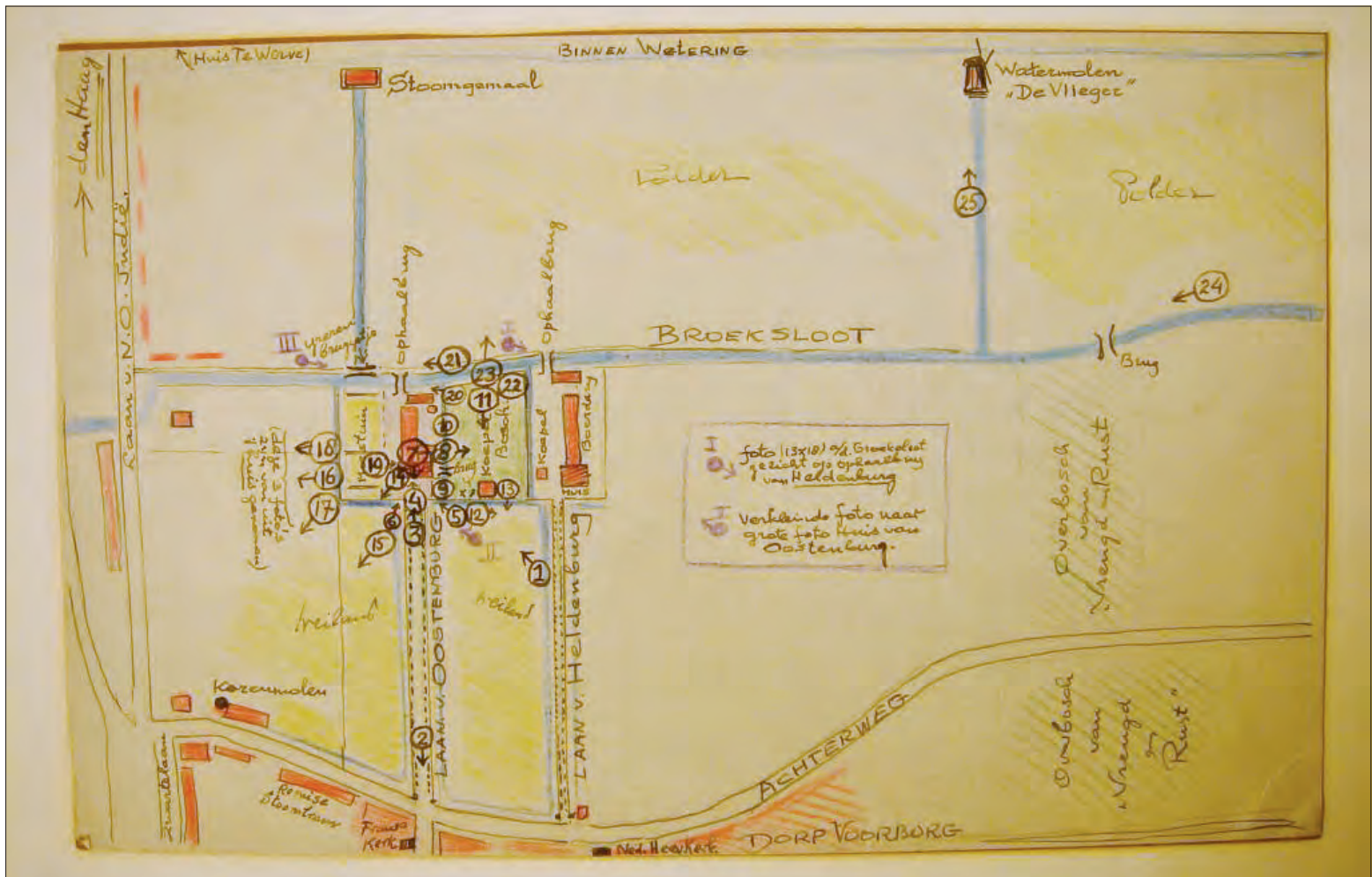
*Het einde van het pad, nabij
het woonhuis van de boerderij.
Collectie Haags Gemeente-
archief*

van nummers nauwkeurig aangegeven waar en in welke richting zijn foto's zijn gemaakt. Aanvankelijk bestond bij ons het vermoeden dat deze foto's en de plattegronden zouden mogen worden toegeschreven aan de hiervoor reeds genoemde beroemde Amsterdamse fotograaf Bernard Eilers. Onze zoektocht heeft daarvoor helaas geen bewijzen opgeleverd. Niettemin blijven de foto's en plattegronden waardevolle documenten die een goed beeld geven van boerderij Oostenburg en haar situering in de directe omgeving.

Alvorens daarop in te gaan eerst iets over de plattegrond van de boerderij zelf. Deze laat zien waarom de bouwmanswoning Oostenburg wordt gezien als 'hallenhuis met kruk'. Het aan één zijde uitgebouwde woongedeelte zit, bij wijze van spreken, als een kruk aan de langwerpige, rechthoekige boerderij, waardoor een vrij brede gevelwand ontstaat met daarin vijf ramen met roede-verdeling. De 'kruk' draagt bij aan de eerdergenoemde 'grandeur' van het geheel, die nog wordt geaccentueerd door het smeedijzeren toegangshek.

Getekende plattegrond van het boerderijcomplex.
Collectie Haags Gemeente-archief

Eén van de foto's van de boerderij Oostenburg is genomen vanaf het weiland van de ernaast gelegen boerderij Heldenburg. Op de achtergrond zien we van links af de moestuin met daarnaast het voorhuis en de daarachter gelegen boerderij. Rechts op de foto het 'bosch' met de koepel.

Volgens de aantekeningen op de plattegrond werden in de moestuin tegen een drietal fruitmuren appels, peren en morellen geteeld.

Verderop in dit hoofdstuk zullen wij lezen dat de laatste particuliere eigenaar van Oostenburg, Jhr. Mr. B.C. de

Jonge, na de beëindiging van zijn ministerschap in 1918, veel plezier beleefde aan de moestuin op Oostenburg, die hij, zoals hij in zijn memoires schrijft, zelf had ingericht na de verkoop van Vreugd en Rust.

Op de plattegrond wordt de plaats vanwaaraf deze overzichtsfoto is gemaakt aangegeven met het nummer 1.

Vanuit de positie aangeduid met nummer 9 op de plattegrond werd de foto genomen van het erf van de boerderij met zicht op een bruggetje met hek, een schuur, een hooiberg en - nog net zichtbaar - een gedeelte van het woonhuis.

Getekende plattegrond van het gebied tussen Achterweg en Broeksloot.

Collectie Haags Gemeente-archief

Het bruggetje gaf toegang tot het bos waarin zich het eerder genoemde theekeopeltje bevond. Achter het woonhuis lagen de schuren, stallen en hooibergen e.d. In 1931 werd dit landelijk tafereel vastgelegd vanaf positie 21 op de plattegrond. Duidelijk zichtbaar, zij het niet beeldbepalend zoals op andere foto's en schilderijen, is de ophaalbrug over de Broeksloot. Daarover kon men de weilanden in de Binnen- en Bovenveenpolder bereiken.

Sectie B van de kadastrale kaart van de Commune de Voorburg uit 1832 laat zien hoe uitgestrekt de gronden waren die toebehoorden aan boerderij Oostenburg. De boerderij heeft in deze systematiek nummer B 386 en de oprijlaan (de latere Laan van Oostenburg dus) nummer B 392. Het weidegebied in de Binnenpolder, later Binckhorstpolder en Bovenveenpolder, die later opging in de Veenpolder, werd op de kaart genoteerd met de nummers B159, 161, 163, 164 en B90 t/m 103.

*Boven:
Woonhuis boerderij Oostenburg
met toegangshek.
Collectie gemeentearchief
Leidschendam-Voorburg*

*Boerderij Oostenburg, vanaf
weiland boerderij Heldenburg.
Collectie gemeentearchief
Leidschendam-Voorburg*

Genoemde weidegronden benoorden de Broeksloot zijn nagenoeg geheel opgeofferd aan de stadsuitbreiding van Voorburg. Daar waar vroeger de koeien graasden staan thans onder meer twee middelbare scholen, want zowel het Huygenslyceum als het Sint-Maartenscollege is gebouwd op de gronden van boerderij Oostenburg. Als landschap bestaat de polder dus niet meer, maar waterstaatkundig gezien is de Veen- en Binckhorstpolder een onderdeel van het Hoogheemraadschap van Delfland. Hij is ontstaan door het ontginnen van het veenmoeras tussen twee oude strandwallen en wordt aan de noordzijde begrensd door de Schenk en aan de zuidzijde door de in de 14de eeuw gegraven Broeksloot. De waterhuishouding werd geregeld door twee molens, de 'Veenmolen' en molen 'De Vlieger'. De nieuwe Veenmolen werd in 1654 gebouwd aan de Schenk ter hoogte van de huidige Carel Reinierszkafe in Den Haag; molen De Vlieger werd in 1621 gebouwd ter hoogte van de huidige Badhuislaan te Voorburg.

*Boven:
Het erf van de boerderij met
zicht op bruggetje e.d.
Collectie auteur*

*Schuren en hooibergen van de
boerderij aan de Broeksloot.
Collectie gemeentearchief
Leidschendam-Voorburg*

In de loop der tijden bleek de gezamenlijke capaciteit van de twee molens niet voldoende om het omvangrijke poldergebied te bemalen. Daarom werd in 1872 het stoomgemaal aan de Van Woudekade gebouwd. Om het overtollige water uit de Veenpolder via dit gemaal af te voeren, moest er echter een nieuwe watergang worden gegraven, de Machinesloot, die aan de zuidzijde van het gemaal uitmondde in de Broeksloot.

De samenloop van Machinesloot en Broeksloot wordt fraai weergegeven op een ansichtkaart uit omstreeks 1900. Links is het boogbruggetje over de Machinesloot te

zien en achter de ophaalbrug over de Broeksloot ligt de schuur van boerderij Oostenburg. De rest van de boerderij gaat schuil achter het gebladerte van bomen en struiken. De foto is gemaakt vanaf de plaats met nummer III op het plattegrondje van blz. 38). Vanaf ongeveer dezelfde positie, maar dan een eeuw later, is de samenloop opnieuw gefotografeerd. Het boogbruggetje over de Machinesloot is vervangen door een brede overkluizing en de ophaalbrug over de Broeksloot werd na de sloop van de boerderij Oostenburg in 1934 vervangen door een stenen brug. Het romantische wandelpad langs de Broeksloot is nu de Broekslootkade.

Gemaal van de Veen- en Binckhorstpolder aan de Van Woudekade. Collectie auteur

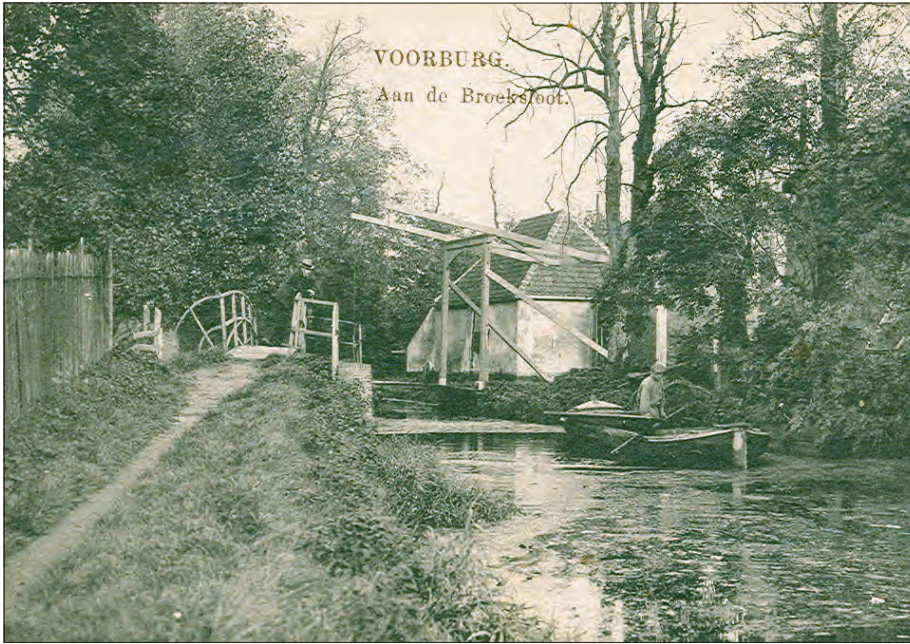
Het stoomgemaal aan de Van Woudekade met op de achtergrond de ijsbaan. Collectie auteur

Loodrecht daarop ligt de Van Woudekade, vanwaaraf rond 1920 de Machinesloot is gefotografeerd. Op de voorgrond is de melkboer, herkenbaar aan de sierkan op zijn handkar, druk doende met de dagelijkse bezorging van melk aan zijn klanten aan de Van Woudekade. De nering van de man met de bakfiets erachter bleek niet te achterhalen.

Op de achtergrond zien we links de Oude kerk aan de Herenstraat en rechts de toren van de Opgangkerk aan de Laan van Oostenburg. Van de boerderij Oostenburg is de wit gepleisterde schuur zichtbaar. Het hekwerk langs de Machinesloot zorgt ervoor dat de koeien van pachter Van Ham niet te water raken bij hun tocht naar en van de weilanden.

Hoe ongerept die delen van Voorburg rond 1930 nog waren is te zien op een aquarel van de schilder Cornelis Rol, vader van de eerder genoemde Henricus Rol. Te zien is de molen 'De Vlieger' in een nog redelijk lege polder. Rechts is ook nog de Voorburgse bad- en zwem-

inrichting te herkennen en op de voorgrond vinden graafwerkzaamheden plaats langs de Machinesloot; een begin van de bebouwing van het gebied benoorden de Broeksloot.

Cornelis Rol (1877-1963) is vooral bekend van de plaatjes voor de Verkade-albums. Geboren in Edam verhuisde hij in 1918 naar Den Haag, omdat daar de lucht gezonder was voor zijn zoon. Later betrok de familie een huis aan de Van Woudekade en van daaruit maakte hij de hiervoor genoemde aquarel.

Van boerenpad tot Laan

Vanuit het woonhuis van de boerderij Oostenburg is goed te zien hoe de bebouwing oprukt aan het begin van de vorige eeuw. Op de in 1909 genomen foto zijn de eerste huizen te zien aan de, op dat moment met sneeuw bedekte, Laan van Oostenburg. Links de Oude kerk aan

*Boven:
Samenloop Machinesloot en
Broeksloot rond 1900. Collectie
Maarten Drabbe*

*Samenloop Machinesloot en
Broeksloot in 2007. Collectie
auteur*

de Herenstraat. De Gereformeerde kerk aan de Laan van Oostenburg was op dat moment nog niet gebouwd. Dat is wel het geval op de foto genomen vanuit de theekoepel van boerderij Oostenburg, toen de Opgangkerk net een paar maanden in gebruik was genomen.

De aangrenzende straten zijn of worden rond die tijd eveneens aangelegd. Op de voorgrond zien we de Oostenburgerdwarslaan, waarvan de naam later werd gewijzigd in Laan van Haagvliet.

Links zien we een nog onbebouwde Laan van Heldenburg, lopend vanaf de Achterweg ter hoogte van de Oude kerk tot aan de Oostenburgerdwarslaan. Als gevolg van de nieuwe straten, wijzigde ook het adres van de boerderij Oostenburg, voorheen aangeduid als F74 in Oostenburgerdwarslaan nummer 1.

Begin jaren dertig was de bebouwing van de Oostenburgerdwarslaan al flink gevorderd. Het meest linkse pand op de ansichtkaart uit die tijd is het herenhuis van boerderij Heldenburg. Links daarvan (niet zichtbaar op deze

*Boven:
De melkboer aan de Van Woudekade, met op de achtergrond boerderij Oostenburg.
Collectie Kees van der Leer*

*Gezicht op de Laan van Oostenburg in aanbouw vanuit de woonkamer van de boerderij.
Collectie Haags Gemeente-archief*

*Gezicht op de Oude kerk en de
Gereformeerde kerk vanuit de
theekoepel van
Oostenburg. Collectie Haags
Gemeentearchief*

*Links:
Oostenburgerdwarslaan, begin
jaren dertig.
Collectie Maarten Drabbe*

*Rechts:
Oostenburgerdwarslaan met
muziektent.
Collectie auteur*

foto) lag het voorhuis van boerderij Oostenburg. Kort daarna werd de Oostenburgerdwarslaan, op de kruising met de Laan van Heldenburg, verrijkt met een muziekent. De Ansichtkaart werd in 1935 verstuurd door een familie uit de Laan van Heldenburg en was gefrankeerd met een postzegel van anderhalve cent. De paaltjes links markeren de grens van het boerenerf. Daar zou later nog een serie woonhuizen worden gebouwd.

Een heer van stand

Volgens kadastrale gegevens waren rond 1900 boerderij Oostenburg en vele andere boerderijen en bijbehorende landerijen aan de Broeksloot, eigendom van Elisabeth

Henriëtte Maria Philipse, Douairière Jhr. Mr. B.C. de Jonge. Daartoe behoorde ook het oprijpad naar boerderij Oostenburg, de latere Laan van Oostenburg. Haar zoon (met dezelfde voornamen en titulatuur als zijn vader), opdrachtgever voor het Bouwplan Oostenburg en voor een aantal woningen in de Laan, had een opmerkelijke carrière. Reden genoeg om nader kennis met deze jonkheer, ooit eigenaar van onze Laan, te maken.

Een vorstelijk speelterrein

In de periode waarin de Laan van Oostenburg langzaam gestalte kreeg, gebeurde het meermalen dat de kinderen van het echtpaar De Jonge-Van Wassenaer op de boerde-

De Voorburgse polder, aquarel van Cornelis Rol. Collectie Museum Swaensteyn

rij speelden. Een van hun speelkameraadjes was Prinses Juliana, die samen met dochters De Jonge naar een apart schooltje ging. Als het regende trokken de spelende kinderen zich terug in de koepel van Oostenburg.

Een dochter van Van der Ham, de toenmalige pachter van de boerderij, herinnerde zich dat op een van die speeldagen Prinses Juliana in de sloot belandde. Gelukkig werd ze snel uit haar benarde positie gered. Van moeder Van der Ham kreeg de prinses de mooie kleren van één van haar dochters met de bijbehorende zwarte kousen, zodat ze schoon en droog terug naar Paleis Huis ten Bosch kon gaan.

Op bijgaande foto is duidelijk zichtbaar dat de zwarte kousen van mevrouw Van der Ham aan het Hof weer zijn vervangen door elegante, bij de robe passende, witte kniekousjes.

Een uitstapje naar de pachtersfamilie Van der Ham
Alhoewel een uitgebreide beschrijving van de opeenvolgende pachters van boerderij Oostenburg het bestek van dit boek over 100 jaar Laan van Oostenburg wellicht te buiten gaat, kunnen wij niet nalaten enige aandacht te

Linksboven:

Jhr. de Jonge als Minister van Marine, 28 juni 1917.

Uit: Herinneringen van Jhr. Mr. B.C. de Jonge, door Dr. S.L. van der Wal.

Linksonder:

Prinses Juliana omstreeks 1914

Jhr. de Jonge op weg naar de beëdiging tot Minister van Oorlog, 15 juni 1917.

Uit: Herinneringen van Jhr. Mr. B.C. de Jonge, door Dr. S.L. van der Wal.

Jhr. Mr. Bonifacius Cornelis de Jonge, 1875-1958.

In het biografisch archief van het Parlementair Documentatie Centrum van de Universiteit Leiden wordt hij omschreven als een conservatieve aristocraat, die voorstander was van een sterk gezag, zowel in Nederland als in Nederlands-Indië.

De Jonge begon zijn loopbaan in 1901 als adjunct-commies bij het ministerie van Koloniën. In 1910 werd hij, inmiddels opgeklommen tot referendaris, benoemd tot hoofd van de afdeling Juridische Zaken van het Ministerie van Oorlog. Wat zijn politieke voorkeur betreft kan hij worden omschreven als een CHU-politicus (Christelijk-Historische Unie, in 1980 opgegaan in het CDA).

Op 15 juni 1917 werd hij op Huis ten Bosch door Hare Majesteit beëdigd als Minister van Oorlog in het vrijzinnige kabinet Cort van der Linden en later ook als Minister van Marine ad interim.

Ruim een jaar later in september 1918 bood het Kabinet zijn ontslag aan en kwam er een einde aan het ministerschap van De Jonge. In zijn memoires schreef hij over deze periode:

'Zoo was dan mijn ambtelijke loopbaan afgesloten. Ik stond op straat. Wel niet met vol pensioen, maar mijn ambtelijke jaren waren nu toch niet verloren en ik was los van den bureaustoel. Bovendien gaf het mij groote voldoening dat ik wat bereikt had en dat mijn jongens later niet zouden kunnen zeggen : Pa, je bent zelf nooit iets geweest. Men weet toch maar niet van tevoren hoe het loopen zal en ik heb nooit groote verwachtingen van mezelf gehad. De tuin en de kassen van Duinweide kwamen toen tot hun recht, terwijl de moestuin op Oostenburg te Voorburg, dien ik had ingericht na den verkoop van Vreugd en Rust in 1916 aan de Gemeente 's-Gravenhage, veel genot verschafte.'

Kort daarna kwam hij, door toedoen van Dr. H. Colijn, in die tijd directeur, van de Bataafsche Petroleum Maatschappij (B.P.M.), in dienst van genoemde maatschappij. Zijn loopbaan in de olie duurde tot 1931, het jaar waarin hij zijn functie van

lid van de Raad van Beheer van de B.P.M. neerlegde om Gouverneur-Generaal van Nederlands-Indië te worden. Die benoeming was niet zo vanzelfsprekend. *Ik was voor de tweede maal 'uit de lucht komen vallen'*, schreef hij zelf in zijn memoires.

De periode waarin De Jonge Gouverneur-Generaal was, werd beheerst door de wereldwijde economische depressie. Op aandringen van minister-president Colijn (tevens minister van Koloniën) voerde De Jonge zware bezuinigingen door, zeer tegen de zin in van vooraanstaande personen in Indië. Het opkomend Indonesisch nationalisme werd door de Indische regering onder De Jonge principieel genegeerd. De Jonges verhouding tot de Volksraad van Nederlands-Indië, die sedert 1931 een inlandse meerderheid kende, bleef zijn gehele regeerperiode stroef. Beter waren zijn contacten met de inlandse aristocratie, die door hem als de 'de ware inlandse beweging' werd aangeduid.

De twee audiënties die hij toestond aan NSB-leider ir. Mussert tijdens diens bezoek aan Indië in 1935, baarden veel opzien. Hoe De Jonge daar zelf over dacht moge blijken uit de brief aan zijn schoonmoeder van 22 september 1935.

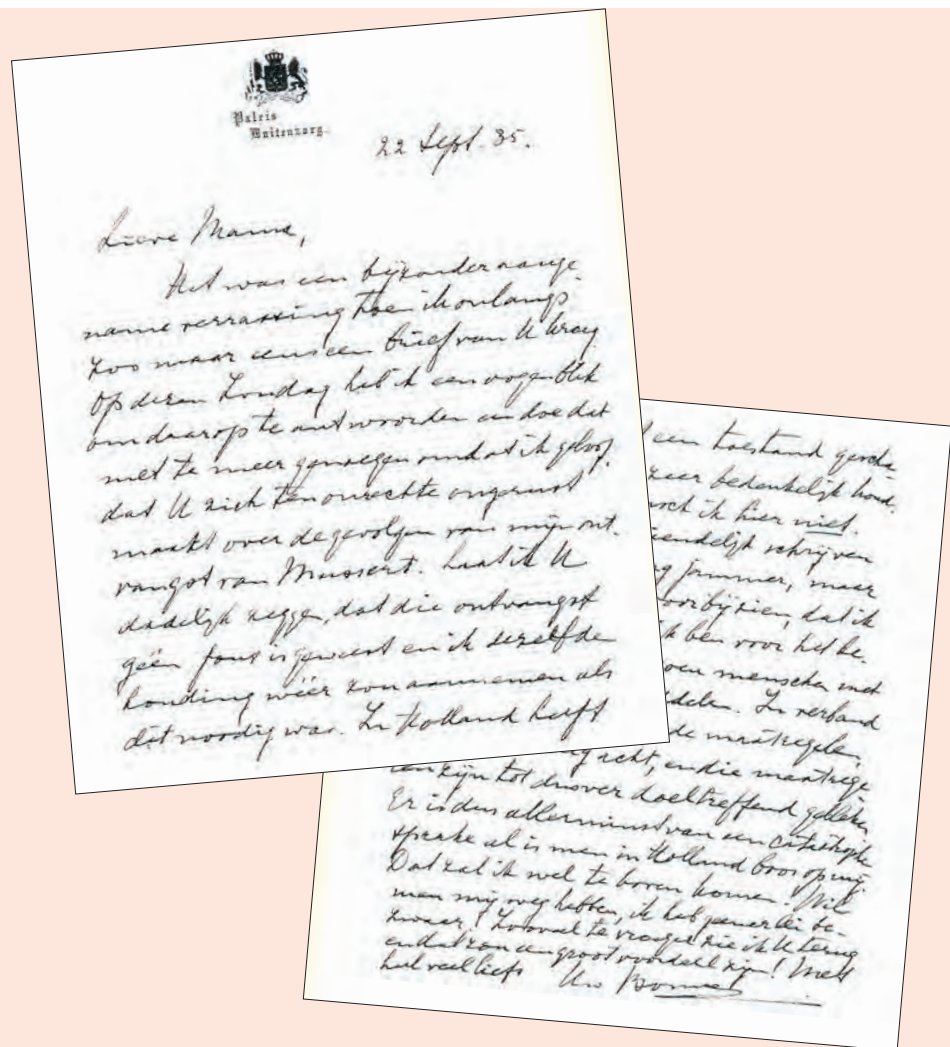
Na de beëindiging van het Gouverneurschap in 1936 was De Jonge politiek niet meer actief.

De Jonge was gehuwd met Anna Cornelia barones van Wassenaer. Uit dit huwelijk werden twee zoons en twee dochters geboren. Hij overleed op 24 juni 1958 in Zeist.

schenken aan de familie Van der Ham, die, zoals hierboven beschreven, kennelijk een belangrijke rol heeft gespeeld bij de instandhouding van het Huis van Oranje. Pachters van de boerderij Oostenburg waren destijds Willem Johannes van der Ham en Adriana Maria Koot. De laatste was een telg van de zeer bekende familie Koot.

Het doek valt voor boerderij Oostenburg

In 1928 wordt de boerderij Oostenburg samen met an-

dere boerderijen en bijbehorende gronden door de familie De Jonge verkocht aan de 'Maatschap Heldenburg', bestaande uit: Willem Cornelis Flettermann, architect te Voorburg; Gerard Cornelis Blaauw, bankier te 's-Gravenhage; Jonkheer Otto van den Brandeler, bankier te 's-Gravenhage; Johannes van Gogh; Franciscus Adolphus Johannes Josephus Hoppe; Adam Nering Bögel en Jan Schipper, koopman.

Brief Gouverneur-Generaal De Jonge aan zijn schoonmoeder, 22 september 1935.
Uit: Herinneringen van Jhr. Mr. B.C. de Jonge, door Dr. S.L. van der Wal.

Het verhaal van de familie Koot begint als in 1762 Milis Henrichen Voges Kotter vanuit Nortwalde in Duitsland verhuist naar Voorburg om zich aldaar als bouwman (boer) te vestigen. Aangezien familienamen in die tijd niet vast stonden, veranderde de naam in de loop der tijd van 'Voges Kotter' in 'Vogels Kotter', 'Vogelskoot' en ten slotte rond 1800, in 'Koot'.

Op 6 mei 1903 vindt de bruiloft plaats van één der nazaten, Huibertus Adrianus Koot en Cornelia Geertruida van Leeuwen. Alle belangrijke Voorburgse boerenfamilies uit die tijd waren op de bruiloft vertegenwoordigd. Niet alleen de families van het bruidspaar Koot en Van Leeuwen, maar ook de families Hooijmans en Van der Ham.

De groepsfoto die destijds van de bruiloftgangers is gemaakt geeft een schitterende momentopname van

Boven:

Foto genomen op 6 mei 1903 ter gelegenheid van het huwelijk van Huibertus Adrianus Koot met Cornelia Geertruida van Leeuwen. Bron: internetsite Kootstory

Een Ansichtkaart van een bijna lege Laan, genomen vanaf de Achterweg / Parkweg. Aan het eind valt nog net een glimp op te vangen van de boerderij. Collectie gemeentearchief Leidschendam-Voorburg

de pachtersfamilies van Voorburgse boerderijen in die tijd, waaronder de familie Van der Ham van boerderij "Oostenburg". Op bijgaande foto zien we Willem van der Ham, staand op de achterste rij, vierde van links en Adriana Koot de rij daarvoor, vijfde van rechts.

Korte tijd later, op 13 februari 1929 worden de bezittingen door de Maatschap aangeboden aan de gemeente Voorburg. Het aanbod omvatte:

- a. De boerderij Haasburg, groot ongeveer 37.09.38 ha, voor den prijs van één gulden per vierkanten meter
- b. Gronden en water gelegen in den Veen- en Binckhorstpolder, groot 76.60.12 ha, voor den prijs van twee gulden per vierkanten meter

Schilderij van de koepel van de boerderij Oostenburg, in 1927 gemaakt door A.L. Crèvecoeur. Collectie Haags Gemeentearchief

c. De boerderijen Oostenburg, Heldenburg, Noordenburg en Vreugd en Rust en een strook grond aan de Oostenburgerdwarslaan bij Oranjelust, groot 16197 vierkanten meter voor den prijs van acht gulden per vierkanten meter.

Met de transactie was ruim twee miljoen gulden gemeoid.

De Raad van de gemeente Voorburg besloot op 15 februari 1929 tot aankoop, waarna de akte van overdracht

op 21 maart 1929 werd verleden voor notaris Beguin. De landerijen waren bestemd voor de stadsontwikkeling in noordelijke richting, terwijl het gebied rondom boerderij Haasburg was bestemd voor de ontwikkeling van het plan 'Damsigt'.

Voor het zover was, werden boerderijen en percelen voor korte tijd verhuurd aan de pachters. Ook Van der Ham, pachter van Oostenburg sloot een overeenkomst met de gemeente, waarbij de huurprijs voor de 19 hectare weiland werd vastgesteld op 3100 gulden.

Per brief van 24 november 1931 vroeg Van der Ham de gemeenteraad om een gedeeltelijke terugbetaling der huurpenningen in welwillende overweging te nemen. Hij had overlast en nadeel ondervonden van de door de

gemeente uitgevoerde werken voor de ijsbaan. Ook waren er ruim duizend vrachtauto-vrachten grond vervoerd van zijn gehuurde weidegronden over het 'door hem met veel zorg gedurende 50 jaren in stand gehouden uitpad langs zijn woonhuis en langs den zoogenaamden Machinesloot van den Broeksloot tot aan de Watermachine en de Ysbaan.' De betreffende ijsbaan lag indertijd op de plaats waar nu het Sint-Maartenscollege staat.

In maart 1932 werd Van der Ham gecompenseerd door huurvermindering, maar enkele maanden later pas, in juni, ondertekende hij het huurcontract. Daarin was ook geregeld dat hij tegen een vergoeding van 10 gulden het terrein van de ijsbaan mocht maaien. Lang heeft Van der Ham niet van deze rechten gebruik kunnen maken.

Linkerpagina:

Op deze luchtfoto uit 1925 is de Binnenpolder nog weiland. Tussen het vele groen valt nog net een stukje van de boerderij Oostenburg te zien en dan met name de hooiberg. Foto Aviodrome Luchtfotografie

Boer Van der Ham, starend over zijn land.

Collectie mevrouw Onderwater, kleindochter van Van der Ham

In februari 1933 kreeg hij te horen van de gemeente dat de huur van de gebouwen niet verlengd kon worden. In verband met het doortrekken van de Veenkade moesten ze op 1 mei 1933 zijn ontruimd. Ruim twee weken daarna, op 18 mei 1933, verleende B en W de machtiging om de gebouwen te slopen, hetgeen kort daarna gebeurde.

De teloorgang wordt geïllustreerd door een tweetal foto's uit de collectie Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg. Ze zijn vanuit een vrijwel gelijke positie genomen en geven de situatie weer in respectievelijk 1925 en 1933. Op beide foto's zien we op de achtergrond de R.K. Onze Lieve Vrouw Tenhemelopnemingkerk aan de Laan van Nieuw Oosteinde.

Hooibergen en schuren aan de Broeksloot in 1925.

*Collectie gemeentearchief
Leidschendam-Voorburg*

De afbraak van boerderij Oostenburg in 1933.

*Collectie gemeentearchief
Leidschendam-Voorburg*

Nog slechts ruimte voor krotten

Joost van Kasteren

Omdat de straat smal is en de huizen ver naar achteren komen te liggen, zal men slechts krotten kunnen bouwen, meende het raadslid Ten Hagen, tijdens de bespreking van de plannen voor de aanleg van de Laan van Oostenburg. Het is anders uitgekapt mogen we na honderd jaar wel vaststellen.

De wolfsdaken van de nummers 9 en 11. De uiteinden (wolfseinden) zijn afgevlakt vanaf de nok. Let ook op de bolvormige pironen. Foto Joost van Kasteren

*Boven:
Wit gestucte cordonbanden
met daarboven twee rijtjes
geglazuurde stenen in de gevel
van nummer 45. Foto Joost van
Kasteren*

*Uitbouw met houten balkon
van nummer 2a. Foto Joost van
Kasteren*

Zowel in stedenbouwkundig als in architectonisch opzicht is de Laan van Oostenburg – afgezien van enkele ‘moderniserings’- een juweeltje van vroeg-20ste-eeuwse bouwkunst, waarin het ook na een eeuw nog buitengewoon prettig toeven is.

Vanaf het eind van de 19de eeuw tot het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog in 1914 legde Voorburg een ongekennde bouwlust aan de dag. In nauwelijks tien jaar tijd, tussen 1890 en 1899, was het aantal inwoners met meer dan een kwart gestegen van 3216 tot 4174. Welgestelde particulieren, architecten en aannemers speelden daarop in door te komen met bouw- en stratenplannen voor onder meer het Westeinde (1899), voor het gebied tussen de buitenplaatsen Vronestein en Leeuwestein (1905), voor de tuin van Rusthof (1906) en voor het gebied rond Middenburg (1907). Het bouwplan voor de Laan van Oostenburg werd ingediend in de zomer van 1908.

Alvorens daarop in te gaan eerst iets over de achtergronden van de bouwlust in het begin van de 20ste eeuw. Aan het eind van de 19de eeuw veranderde Nederland ingrijpend van karakter, omdat de Industriële Revolutie in ons land toen pas echt op gang kwam. De overwegend agrarische en dorpse samenleving veranderde in een vrij korte periode in een industriële, stedelijke samenleving. Vestiging van grote industrieën in combinatie met de aanleg van nieuwe water- en vooral spoorwegen (inclusief buurtsporen, zoals de elektrische tram) zorgde voor een omvangrijke trek van het platteland naar de stad.

Als gevolg daarvan barstten de grote steden uit hun voegen. In de tweede helft van de 19de eeuw werden de oude stadswallen afgebroken om plaats te maken voor tamelijk naargeestige woonwijken waarin arbeiders dicht opeen werden gepakt in slechtgebouwde woonkazernes met weinig of geen voorzieningen, zoals de Haagse Schilderswijk. Zowel de dreiging van epidemieën zoals cholera, als de groeiende emancipatie van de arbeidersklasse zorgden geleidelijk aan voor betere voorzieningen (waterleiding, riolering, bestrating) en betere woningen, maar veel van die wijken gelden ook nu nog als achterstandswijken.

Door de trek naar de steden veranderde ook het sociale karakter van de stad. In de pre-industriële steden leefden de welgestelden aan voorname straten, terwijl de armere bewoners in de zijstraten en in stegen en hofjes woonden. De verschillende standen leefden op minder dan een steenworp afstand van elkaar. Die sociaal gemengde stad maakte eind negentiende eeuw geleidelijk plaats voor een stad waarin de standen wel ruimtelijk waren gescheiden.

Vanwege de grote toestroom van relatief arme industrie-arbeiders voelden de welgestelden en de opkomende middenklasse (de iets minder welgestelden) zich steeds minder op hun gemak in de stedelijke centra. Ze vertrokken naar buitenwijken en randgemeenten, zoals – in geval van Den Haag – Voorburg, Rijswijk en Wassenaar. Hun huizen in het oude centrum werden vervolgens gebruikt om er winkels en kantoren in te vestigen en de woonfunctie van de binnenstad maakte plaats voor de economische dienstverlening.

De ‘vlucht’ uit de binnenstad naar de randgemeenten werd mede mogelijk gemaakt door de spoorlijn en de stoomtram (later elektrische tram) schrijft Johan Gram in zijn boek *‘s-Gravenhage voorheen en thans*, dat in 1905 verscheen. Een citaat (overgenomen uit *Dorp aan de Vliet* uit 1953):

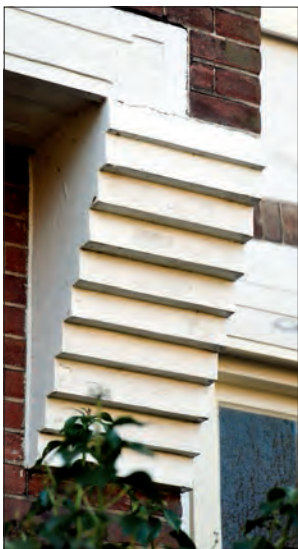
‘Door de vlugge en goedkope middelen van gemeenschap tusschen Den Haag en Voorburg: stoomtram en ijzeren spoorweg, is menig ambtenaar en leraar in Den Haag verlost geworden zich in Voorburg te vestigen. Vooreerst zijn de huishuren veel lager dan in Den Haag en zijn verschillende artikelen van dagelijks gebruik er ook goedkoper dan in de hofstad. Maar bovendien wordt er het rustige en min of meer landelijke leven, dat men er leidt, door menigeen verkozen boven dat in ‘t drukke, rumoerige en voortjagende ‘s-Gravenhage. Die huisjes in Voorburg’s lanen en dreven, woningen van 400, 500 gulden, waarvoor men in Den Haag minstens zeven- of achthonderd gulden zou moeten offeren; huisjes voor en achter in een tuintje gelegen, idylles waar Eros zetelt – ze trekken menigeen aan. Men verzorgt er

zijn bloempjes, werkt er in zijn tuintje, plant er kool, al is men ook geen rustend Romeinsch veldheer, en voelt zich vreedzaam-gelukkig. ‘s Morgens gaat het mannetje naar Den Haag – der Mann muss hinaus ins feindliche Leben, zegt Schiller -, om des namiddags tegen 5 uur weer terug te snellen en zijne zorgen en bekommernissen in kantoor of schoollokaal achter te laten. Alles pais en vree! ‘t Vrouwtje wenkt hem al van verre, als hij vermoeid of landerig aankomt; ‘t woninkje lacht hem toe en in enkele minuten voelt de blanke bureauslaaf of gekwelde leraar zich weder mensch, ja zelfs een Ueber-mensch. Zoo zijn er velen, die in Voorburg het huiselijk geluk, het zalige plantenleventje zoeken en vinden.’

De bouwlust in de gemeente Voorburg (en elders) speelde dus in op de behoefte aan kwalitatief goede woningen bij de opkomende middenklasse. Tegelijkertijd was er ook voldoende investeringskapitaal voor het bouwen van woningen. De snelle industrialisatie in de tweede helft van de 19de eeuw legde Nederland geen windeieren. Ondernemers konden in korte tijd veel verdienen; niet

Origineel smeedijzeren hekwerk bij nummer 7. Foto Joost van Kasteren

Trapvormige console naast de voordeur van nummer 2a. Foto Joost van Kasteren

Bijzondere kapvorm van nummer 13. Foto Joost van Kasteren

alleen in de handel, vanouds een sterke poot van de Nederlandse economie, maar ook met de productie van goederen. Ook de landbouw floreerde na 1895 dankzij de groeiende vraag naar voedsel als gevolg van de verstedelijking. Een deel van de winst werd natuurlijk gebruikt om nieuwe investeringen te doen, maar een deel werd ook belegd in 'bakstenen', huizen dus. Direct of via speciaal daartoe opgerichte exploitatiemaatschappijen.

Kortom, Voorburg bouwde. Een van de bouwplannen betrof het gebied tussen de kern van het oude dorp en de Broeksloot dat behoorde tot de boerderijen Oostenburg en Heldenburg en dat van het dorp werd gescheiden door

de Achterweg (nu Parkweg). Het vormt de overgang tussen de strandwal waarop Voorburg ligt en het lager gelegen veengebied tussen deze strandwal en de volgende, ter hoogte van het Haagse Bos.

De strandwal waarop het oude centrum van Voorburg ligt, loopt af in de richting van de Broeksloot en de daarachter liggende polder die Binnen- of Binckhorstpolder wordt genoemd. De hoger liggende strandwal waterde af naar de Broeksloot. In de tijd dat de Laan van Oostenburg nog louter oprijlaan was, hebben er waarschijnlijk nog sloten gelopen, die vermoedelijk bij het bouwrijp maken van de Laan zijn gedempt. Uit tekeningen en gemeenteraads-

Strandwallen en -vlakten

De strandwal waarop het oude centrum van Voorburg ligt is ongeveer 5000 jaar geleden ontstaan als gevolg van de snelle stijging van de zeespiegel na de laatste IJstijd. Gedurende die IJstijd was de Noordzee een kale steppe, maar toen het ijs begon te smelten steeg het waterpeil met meer dan honderd meter. Als gevolg daarvan lag de kustlijn verder naar het oosten dan nu het geval is. Zand en stroming zorgden ervoor dat voor die kust een strandwal ontstond; een zandrug die nog steeds bestaat en loopt van Rijswijk, via Voorburg en Leidschendam naar Voorshoten.

Weliswaar bleef de zeespiegel nog steeds stijgen, maar een stuk minder snel. Bijgevolg werden steeds nieuwe strandwallen afgezet, westelijk van die eerste. De landstroken tussen de strandwallen – de strandvlaktes, vulden zich met zoet (regen)water en ontwikkelden zich tot moerassen, waarop in later jaren veen werd gevormd. Veen dat in de middeleeuwen werd gedolven (darinckdelven) was in eerste instantie bedoeld voor de winning van zout, later werd het ook gebruikt om er brandstof (turf) van te maken. De straatnaam Veenkade herinnert daar nog aan. Rond het begin van de jaartelling, de tijd van het Romeinse Forum Hadriani, stagneerde de vorming van strandwallen, omdat de aanvoer van zand vanuit de Noordzee sterk afnam. Na de Romeinse tijd, in

de vroege middeleeuwen veranderde het klimaat; het werd kouder en guurder en het stormde vaak en hevig. Een deel van de strandwallen werd meegevoerd door wind en stroming om later weer afgezet te worden voor en op de kust. Anders dan bij de vorming van strandwallen ging het er een stuk onstuimiger aan toe in die tijd en vormden zich, onder invloed van de wind, hoge wandelende duinen, die pas in de 11de en 12de eeuw werden vastgelegd door planten zoals biestarwegras en helmgras. De strandwal waarop Voorburg lag en ligt bleef al die tijd bewoond. In de tijd dat de Laan werd gebouwd was de laaggelegen strandvlakte nog niet bebouwd en kon je zo ver kijken als waar nu het Haagse Bos ligt. Ook de huizen van Wassenaar moeten vanuit Voorburg zichtbaar zijn geweest.

verslagen blijkt dat vanaf de bouw van de allereerste huizen een riolering is aangelegd, waarin de afvoer van huishoudelijk afvalwater werd gecombineerd met die van hemelwater.

De aanwezigheid van sloten past ook bij de verkaveling van het gebied. De evenwijdig lopende lanen/straten Oranjelust, Heldenburg, Oostenburg en Rustenburg loodrecht op de strandwal (zeg maar de Herenstraat) vormen de neerslag van een vroegere strokenverkaveling met lange smalle stroken, ontgonnen vanaf een zandrug. Een mooi voorbeeld van een dergelijke strokenverkaveling is nog te zien in het gebied ten zuiden van Delft, westelijk van de spoorlijn Den Haag – Rotterdam. Helaas zorgt de ontwikkeling van nieuwe stadswijken en nieuwe natuur ervoor dat die oorspronkelijke verkaveling steeds meer uit het zicht verdwijnt.

In het stratenpatroon van Oranjelust tot en met Rustenburg is die honderden jaren oude verkaveling nog steeds herkenbaar. De Laan van Oostenburg is ongeveer tegelijkertijd aangelegd met Oranjelust, waarna korte tijd later de Laan van Heldenburg werd aangelegd. De huizen aan de Laan van Rustenburg dateren van omstreeks 1924 en zijn in dezelfde periode gebouwd als de huizen aan de Laan van Haagvliet (voorheen Oostenburgerdwarslaan). Wat de stedenbouwkundige aanpak van het gebied betreft, koos men voor een snelle ontwikkeling, waarbij de al aanwezige lanen het stramien vastlegden. Geen stedenbouwkundig plan dus zoals de uitbreidingsplannen die H.P. Berlage rond die tijd ontwierp voor Amsterdam-Zuid (rond 1905) en voor het Centraal Laakkwartier in Den Haag (rond 1908), maar een eenvoudige parcellering (indeling in percelen), die aansloot bij de al bestaande verkaveling.

Een en ander doet vermoeden dat private partijen snel en veel geld wilden zien voor de grond. Het feit dat de percelen smal zijn in verhouding tot hun diepte en ook nog eens overlans in tweeën zijn gedeeld wijst er ook op dat de verkopende partij er naar streefde om relatief veel huizen op een beperkt oppervlak te bouwen zonder al te veel aandacht voor nieuwerwetse fratsen als een stedenbouwkundig plan.

Hoewel er geen stedenbouwkundig plan was à la Berlage, was er wel een bouwplan. Het werd in augustus en september 1908 besproken in de gemeenteraad van Voorburg. In een brief aan de Gemeenteraad van Voorburg van 24 juli 1908 (als ingekomen stuk gedateerd op 10 augustus 1908) verzoekt Gerard J.P. Klumper namens zijn principaal, 'den Hoogwelgeboren Heer, Jhr. Mr. B.C. de Jonge', om een vergunning voor het aanleggen van een nieuwe straat op de bestaande Laan van Oostenburg aan de Achterweg (nu Parkweg). Hij doet daar ook een tekening bij met daarop aangegeven riolering, bestrating enz. Die tekening is helaas onvindbaar.

In eerste instantie staat het verzoek op 7 augustus 1908 op de agenda van de gemeenteraad. De voorzitter, Burgemeester Van Tuyll van Serooskerken, vraagt echter om de behandeling aan te houden op grond van 'enige nader opgekomen bedenkingen'. Wat die bedenkingen zijn ge-

Links:

Bewerkte houten console ter ondersteuning van de in dit geval zinken dakgoot op nummer 11. Foto Joost van Kasteren

Boven:

Moderne piron in de vorm van een haan, nummer 16. Foto Joost van Kasteren

weest, vermelden de notulen van de gemeenteraad niet. Opvallend is wel dat de brief drie dagen ná de vergadering van 7 augustus als ingekomen stuk is gedateerd. Een kleine maand later, op 1 september, komt het verzoek wel uitgebreid aan de orde. Zij het niet dan nadat er eerst een discussie is gevoerd over de vraag of het bouwplan niet onderdeel zou moeten zijn van een nog op te stellen uitbreidingsplan, dat aansluit op de uitbreidingsplannen van buurgemeente 's-Gravenhage. Met andere woorden uitstel en misschien wel afstel ten gunste van een meer fundamentele aanpak. De Burgemeester en het merendeel van de raadsleden zien daar weinig heil in, ook al omdat 's-Gravenhage nog moet beginnen met het opstellen van een plan voor uitbreiding in Voorburgse richting. Als we daarop zouden moeten wachten, aldus de Burgemeester, dan zouden we de bouwindustrie blokkeren en de in die branche heersende werkloosheid vergroten.

Over het bouwplan zelf is een aantal raadsleden slecht te spreken. Zo merkt de heer Den Engelsen op dat de straat-aanleg wel met de naam bouwplan is betiteld, maar dat het daarvan niets heeft behalve de naam. Volgens hem is het niet meer dan een uittreksel uit de kadastrale kaart, terwijl een bouwplan toch aan moet geven waar de bouwblokken zijn gelegen en hoe de grond wordt verdeeld in bouwpercelen. Een ander raadslid, Ten Hagen, vindt de geprojecteerde straat te smal, vooral omdat deze, liggend in het verlengde van de Franse Kerkstraat, in de toekomst een hoofdweg moet worden. Enkele raadsleden maken zich ook zorgen over het feit

dat de rooilijn van de voorgevels naar achteren is verschoven ten opzichte van een eerdere ontwerpvergunning. De afstand tussen de hartlijn van de straat en de voorgevel is nu vijftien meter geworden: een afstand die, zo vreest het raadslid Ten Hagen, onvoldoende diepte overlaat voor de woningen met als gevolg dat men aan die weg dus 'niets dan krotten zal kunnen bouwen'. Volgens de Burgemeester zal dat wel meevallen omdat voor de huizen met tuinen niet minder dan zestig meter beschikbaar is en er dus ruimte genoeg is om huizen te plaatsen groter dan die waarin de heer Ten Hagen of hijzelf woont. Uiteindelijk wordt het voorstel van Burgemeester & Wethouders dat de voorwaarden regelt waaronder het bouwplan wordt goedgekeurd, met tien tegen één stem aangenomen.

Gerard J.P. Klumper, 1868-1951.

Gerardus Johannes Pieter Klumper is op 7 augustus 1868 geboren in de Kerkstraat in Voorburg als zoon van een metselaar. Hoewel hij meer dan honderd bouwwerken heeft uitgevoerd – voornamelijk in Voorburg, Leidschendam en Stompwijk – is niet bekend wie zijn leermeester was en of hij een bouwopleiding heeft gevolgd. Dat laatste is wel waarschijnlijk, want zijn werk kenmerkt zich door zorgvuldigheid voor details en ambachtelijk vakmanschap. Ook zijn spreekwoordelijke zuinigheid, waardoor hij bijvoorbeeld materiaal dat hij van de ene bouw had overgehouden altijd wist te gebruiken voor een volgend bouwwerk wijst op een degelijke ambachtelijke opleiding, die hij waarschijnlijk meer op de bouwplaats zelf heeft genoten dan in de schoolbanken.

Volgens een door Klumper zelf bijgehouden lijst dateert zijn eerste bouwwerk uit 1898, dus toen hij dertig jaar was. Pas in 1921 laat hij zich inschrijven bij de Kamer van Koophandel en Fabrieken in 's-Gravenhage. In 1927 krijgt het bedrijf de handelsnaam G.J.P. Klumper en Co. Architectenbureau, waarbij de Co. zijn schoonzoon Bernardus Jacobus Hoekstra was, een architect met wie zijn jongste dochter het jaar daarvoor was getrouwd. Het bedrijf hield zich bezig met het maken van ontwerpen voor het uit-

Houten windveer op het dak van nummer 45. Foto Joost van Kasteren

Afdaak met fraai bewerkte consoles boven de voordeur van nummer 22. Foto Joost van Kasteren

voeren van bouwwerken en het verstrekken van hypotheek. Daarnaast werden onroerende goederen gekocht, verkocht, gehuurd en verhuurd en werden er verzekeringen afgesloten.

Klumper was een zeer veelzijdig architect-aannemer. Naast villa's, burgerwoningen en herenhuizen bouwde hij ook koeienstallen, garages, kantoorgebouwen, winkelpanden en een wachtlokaal voor de tram. Als architect was Klumper een vertegenwoordiger van wat we 'Overgangsarchitectuur' noemen. Daarmee wordt bedoeld de periode tussen de neostijlen (neo-classicisme, neo-gothiek, neo-rennaissance) van de tweede helft van de negentiende eeuw en de moderne bouwkunst.

De moderne bouwkunst splitste zich in het begin van de 20ste eeuw in een 'romantische' richting met veel decoratieve elementen (Art Nouveau, Jugendstil, Amsterdamse School, Haagse School en een 'zakelijke' richting (Rationalisme, Functionalisme en later het Nieuwe Bouwen). Opvallend is dat Klumper van alles wat heeft, beginnend met de Neo-Renaissance (Herenstraat 88-90) tot en met een rationeel aandoende soberheid bij de sociale woningbouw van de Oranjelust.

Wat de Laan van Oostenburg betreft maakte hij niet alleen het bouwplan en regelde hij de vergunning voor de aanleg, maar bouwde hij er ook een aantal huizen, waaronder het blok bestaande uit de nummers 1 t/m 7; het blok bestaande uit de nummers 2a, 4 en 6; het blok bestaande uit de huizen 13 t/m 19 en de vrijstaande huizen van nummer 28 en 42. Kenmerkend voor zijn werk in de Laan zijn de samengestelde kapvormen en het veelvuldig gebruik van decoratieve elementen, illustratief voor de persoonlijke stijl en het ambachtelijk vakmanschap van de architectuur in die periode.

Naar: *G.J.P. Klumper, dorpsarchitect in Leidschendam en Voorburg*, een uitgave t.g.v. de Open Monumentendag in de gemeente Leidschendam-Voorburg, september 2004

Tijdens de daarop volgende vergadering op 28 september 1908 staat het bouwplan weer op de agenda van de gemeenteraad. Architect-aannemer Gerard Klumper verzoekt om een wijziging van de voorwaarden waarop hem vergunning is verleend voor het aanleggen van een straat. Een van de dingen die hij gewijzigd wil zien, is de afstand van de voorgevelrooilijn tot het hart van de straat. In plaats van 15 meter zou deze 11 tot 13 meter moeten bedragen. Blijkbaar heeft de raad daarmee ingestemd want de gevels liggen nu inderdaad op 13 meter uit het hart van de weg.

Klumper noemt een aantal redenen voor het verleggen van de rooilijn, waarvan de belangrijkste is dat, bij een straatbreedte van 12 meter, de huizen voortuinen zouden krijgen van maar liefst 9 meter diep. Een dergelijke voortuin past weliswaar bij 'kloeke villa's', maar is ten enenmale ongeschikt voor de burgerwoningen, die men wil gaan bouwen.

Om te beginnen zal de voortuin dieper zijn dan breed en dat zou beslist misstaan. Op de tweede plaats hebben de toekomstige bewoners waarschijnlijk onvoldoende middelen om een zo grote voortuin naar behoren te onderhouden, waardoor verwaarlozing en een lelijke aanblik valt te verwachten. Op de derde plaats tenslotte betekent een grote voortuin ook een kleine achtertuin. Dat is bezwaarlijk, omdat de toekomstige bewoners misschien wel graag een siertuin aan de voorkant hebben, maar

Links:

Originele blauwdruk van de voorgevels van Laan van Oostenburg nummer 23 en 25. Collectie Peter van der Stad

Rechts:

Verticale geleiding van de voorgevel bij nummer 35. Foto Joost van Kasteren

*Boven:
Accenten in baksteen in de gevel
van nummer 10. Foto Joost van
Kasteren*

waarschijnlijk veel meer waarde zullen hechten aan een grote achtertuin waar nog iets gepoot en gekweekt kan worden. Een moestuin dus.

Een tweede wijziging betrof de diameter van het aan te leggen faecaliënriool. In de vorige raadsvergadering was een motie aangenomen waarin deze werd vastgesteld op 40 centimeter, zodat het riool ook zou kunnen dienen voor de afvoer van rioolwater van terreinen ten noorden van de Broeksloot. Met in achterhoofd het idee dat in de niet al te verre toekomst ook die percelen mogelijk bebouwd gaan worden. Daartoe zou een 'zinker' onder de Broeksloot moeten worden aangelegd en zou het riool ook dieper moeten komen te liggen.

In zijn brief stelt Klumper met zoveel woorden dat die beslissing tamelijk ondoordacht genomen is. Om verstopping te voorkomen moet elke omweg in het riool worden vermeden en moeten de verbindingen zoveel mogelijk rechtstreeks worden aangelegd. 'Daarom kan het geen aanbeveling verdienen het rioolvocht van een eventuele stadswijk in de Veen- en Binckhorstpolder langs zulk een omweg af te voeren, gaande langs de Laan van Oostenburg, de Achterweg en weer terug langs de Begraafplaats.'

Een andere mogelijke verklaring, niet vermeld in de brief, is dat de kosten van een groter riool en de bijbehorende diepere graafwerkzaamheden te hoog waren. Klumper

*Rechtsboven:
Fraai vormgegeven houten
balkon met daaronder de ruimte
voor de rolluiken, nummer 22.
Foto Joost van Kasteren*

*Geglazuurde stenen als
gevelornament boven de
voordeur van nummer 37. Foto
Joost van Kasteren*

stond bekend als een zuinig man. Mensen die hem hebben gekend, waren vertrouwd met de term Klumperen, een synoniem voor zuinig aan doen, valt te lezen in het boekje over Klumper dat ter gelegenheid van de Open Monumentendag 2004 is gepubliceerd. In ieder geval zat deze kwestie Klumper – en vermoedelijk dus ook zijn opdrachtgever – erg hoog. Aan het slot van zijn brief schrijft hij dat hij zich verplicht voelt de Raad erop te wijzen, dat als hij zijn besluit onveranderd handhaaft, het geenszins is uitgesloten dat de terreinen van Oostenburg opnieuw voor een reeks van jaren in vaste huur worden uitgegeven, 'waardoor aan de Gemeente Voorburg (..) voor langere tijd de gelegenheid zal zijn benomen om zich op een zo natuurlijke en normale wijze uit te breiden als dat op de terreinen van Oostenburg mogelijk is.'

Ook in deze vergadering mondkelden enkele raadsleden over het summiere bouwplan waarvoor de vergunning was verleend. De heer Muys 'bejammert' dat hij tijdens de vorige vergadering niet was ingelicht over de verdeling der bouwpercelen. Hij had graag gezien dat de adressant (Klumper dus) meer aan banden was gelegd over de grootte van de percelen. Eerst zouden er, zo stelde hij, grote huizen worden gebouwd; nu zijn het burgerwoningen en straks is er alleen nog maar plaats voor arbeiderswoningen. De heer Audier had liever een tekening gezien met een doorsnede van de riolering en een verdeling van de percelen. Zoals de tekening nu is ingericht staan we voor een 'dood plan', meende hij. Ook miste hij node de geveltekeningen. De verwachtingen over de wijze waarop de

Laan zou worden uitgevoerd, waren kortom bij de leden van de gemeenteraad niet erg hoog.

In de praktijk is dat alleszins meegevallen. De huizen in de Laan van Oostenburg vormen een fraai staaltje van Overgangsarchitectuur, zoals gezegd de periode tussen de 'neo-stijlen' (Neo-Renaissance, -gotiek) en de moderne meer functionele architectuur. Kenmerkend voor die periode is de erkenning van het ambacht. Nabootsing was uit den boze. De vormgeving van de ruimte gebeurde niet langer meer volgens voorgeschreven stijlregels, maar men zoekt naar eigen wegen. Alles wordt origineel ontworpen en gebouwd, waarbij hoge eisen worden gesteld aan het vakmanschap van de architect, maar ook aan dat van metselaar en timmerman.

In de bouwwerken zelf vertaalt de overgangperiode zich in een grote aandacht voor details. Ook de huizen in de Laan van Oostenburg kenmerken zich door versieringen, zoals een piron (bolvormig uiteinde op het uiteinde van de nok) of windveer, bewerkte consoles die de vaak houten (en overstekende) goten ondersteunen, het gebruik van geglazuurde stenen en het aanbrengen van accenten in baksteen of natuursteen in de gevel.

De gevel zelf is, afgezien van erkers en balkons, meestal vlak en opgetrokken in baksteen met dunne, veelal lichtgekleurde voegen. Soms is de gevel voorzien van speklagen of cordonbanden in witte stuc die vaak aansluiten op de onderdorpels van kozijnen. Ook de smeedijzeren tuinhekken en houten balkonhekken zijn, met hun sierlijke vormgeving, een eerbetoon aan het vakmanschap van smid en timmerman.

Bolvormige klassieke pironen op het dak van de nummers 27 en 29. Foto Joost van Kasteren

Naast het gebruik van ornamenten en oog voor detail kenmerkt de Overgangsarchitectuur zich door de nadruk op verticale lijnen tot uiting komend in de vorm van de kozijnen en de verticale lijnen in de gevel. De kozijnen zijn altijd van hout en vaak als schuifraam uitgevoerd. Met name dat laatste zorgt voor reliëf in de gevel, omdat het schuifraam altijd iets verdiept ligt, waarbij het onderraam dan nog wat dieper ligt dan het bovenlicht. Karakteristiek voor de Overgangsarchitectuur is dat de verhouding onderraam / bovenlicht twee op een is. De kozijnen zijn wit, terwijl het raamhout soms donkergroen geschilderd is.

In de Laan van Oostenburg valt met name het gevarieerde daklandschap op, een ander kenmerk van de

Overgangsarchitectuur. Niet alleen de dakkapellen, maar ook de grote diversiteit aan kapvormen – met meerdere kappen per woning zijn zeer karakteristiek. Het grillige verloop van de daklijn – de lijn tussen daken en lucht – in combinatie met de ruime voortuinen geeft de Laan een bijzonder ruime en rustige aanblik. Een ruimtelijke beleving die nog eens wordt versterkt als de auto's uit de Laan zijn verdwenen, zoals incidenteel nog wel eens voorkomt, laatstelijk op 1 april 2007.

Wat verder opvalt is de verticale geleding van de gevel op de plaats van de voordeur, de entree van de woningen. Bij een aantal huizen, met name aan de noordoostkant van de Laan (de oneven nummers), wordt de entree als het ware naar boven toe getrokken, waardoor de verticale lijn nog eens wordt benadrukt. In het algemeen is de geleding, de plasticiteit in de vorm van verspringende elementen in de gevel veel nadrukkelijker aanwezig bij woningen aan de noordoostzijde van de Laan (de oneven nummers) dan bij die aan de zuidwestelijke kant (de even nummers).

De reden is de ligging ten opzichte van de zon. De gevels aan de 'oneven' kant liggen een groot deel van de dag in de zon; de geleding ervan zorgt voor een voortdurend spel van licht en schaduw. De gevels aan de andere 'even' kant liggen het grootste deel van de dag in de schaduw en zijn daarom wat vlakker. Vanwege de oriëntatie op de zon zijn ook erkers en balkons bij het merendeel van de woningen gesitueerd op de zuidzijde. Daardoor ontstaat als het ware een omkering van gevelwanden. De even en oneven kant van de Laan kijken niet naar elkaar toe, maar kijken beide in de richting van de zon. Bij een enkele woning, zoals nummer 30, is die omkering zo sterk dat zelfs de erkers aan de laanzijde naar binnen zijn gericht.

De Overgangsarchitectuur met zijn nadruk op verticale lijnen en ornamenten heeft ervoor gezorgd dat, ondanks het ontbreken van een gedetailleerd stedenbouwkundig plan, de bebouwing in de Laan toch een toonbeeld is van eenheid in verscheidenheid. Daarbij hoort ook het stukje van de Parkweg tussen de Laan van Heldenburg en de Laan van Oostenburg dat, als kopse wand, een soort

Voordeur van nummer 28 met glas-in-lood ramen en bakstenen gevelornamenten. Foto Lorenzo Franchi

Open haard nummer 28. Foto Lorenzo Franchi

boekensteen vormt waar de overige huizen in de Laan van Oostenburg tegenaan leunen. Een vergelijkbare symmetrische kopwand bevindt zich op het gedeelte van de Parkweg tussen Oranjelust en Laan van Heldenburg.

Vanaf de overkant van de Parkweg, bij de pinautomaat, is goed te zien dat de drie woningen op de Parkweg een geheel vormen met de eerste vier huizen van de Laan van Oostenburg (nrs. 1 t/m 7). Ze zijn ook door dezelfde architect (Gerard Klumper) gebouwd, zelfs onder één bouwvergunning voor vier woonhuizen, een herenhuis, een pakhuis, een bovenwoning en een koetshuis (kadastraal perceel 363). In het hoekpand, gelegen aan de Achterweg, was café-restaurant 'Oostenburg' gevestigd. Dit pand kreeg nadien grote bekendheid bij de bewoners van Voorburg en soms ver daarbuiten als ijssalon 't Cen-

trum van de familie Van den Weijden. Daarvoor was het onder meer in gebruik als filiaal van banketbakkerij Krul. Tegenwoordig is er een Italiaans restaurant in gevestigd.

Met de voortzetting van de gevelelementen en kapvormen van de Parkweg in de Laan van Oostenburg wordt er als het ware een overgang geschapen tussen het 'stedelijke' oude dorp en het onbebouwde gebied ten noorden van de Broeksloot. In de Laan zelf vertaalt zich dat in een steeds vrijere opzet van de huizen, waarbij ook landelijke elementen, zoals het wolfsdak van de nummers 9 en 11 worden geïntroduceerd. Een wolfsdak is een dak waarvan de uiteinden (de wolfseinden) vanaf de nok voor een deel zijn afgevlakt. Het komt vaak voor bij boerderijen; een voorbeeld is boerderij Essesteijn.

Na het eerste aaneengesloten blok van vier huizen volgt een twee-onder-één kap en volgt er nog een blok van vier woningen, gebouwd door Klumper 'voor rekening van den Hoogwelgeboren Heer Jhr. Mr. B. C. de Jonge te 's Gravenhage', zoals vermeld op het ingediende 'Bestek en Voorwaarden'. Daarna volgt aan de oneven kant een reeks twee-onder-één kap woningen als een overgang naar het landelijk gebied aan de overzijde van de Broeksloot. De even kant begint – afgezien van het huis op de hoek dat formeel aan de Parkweg ligt – met een blok van drie aaneengesloten woningen en vervolgens een meer landelijke reeks van twee-onder-één-kappers, met uitzondering van de nummers 28 en 42 die vrijstaand zijn. Beide zijn door Klumper gebouwd in de zogeheten 'chaletstijl'. Een opvallend element in de Laan was verder de Opgangskerk, die echter in 1987 is gesloopt.

Hoewel de naam van Klumper veelvuldig is gevallen met betrekking tot de Laan van Oostenburg heeft hij niet de meeste huizen in laan ontworpen en gebouwd. Die 'eer' valt te beurt aan S. Treep en C. de Haan, die op de vergunning meestentijds als aanvrager en soms als architect worden genoemd. Van hen is weinig bekend, behalve dan dat S. Treep ook nog verantwoordelijk is geweest voor de bouw van 12 woningen aan de Prinses Marianelaan in de periode 1924-1925. In een aantal gevallen werkten ze samen met H.E. Sutterland. Dat zou Hendrik Sutterland kunnen zijn, geboren in 1889 in Koudekerk

Links:

Dubbele schuifdeur naar de serre van nummer 28 om de warmte vast te kunnen houden.

Foto Lorenzo Franchi

Rechtsboven:

Bewerkt plafond nummer 28.

Foto Lorenzo Franchi

Rechtsonder:

Fonteinje in de hal van nummer 28. Let ook op de wandlampen en de klassieke paneeldeuren. Foto Lorenzo Franchi

*Boven:
Trap van nummer 20 waarvan
de leuning eindigt in een pilaar
met beeld. Foto Lorenzo Franchi*

*Rechts:
Bewerkte sluiting voor de
schuifdeuren van nummer 20.
Foto Lorenzo Franchi*

*Rechterpagina:
Een roos in de voortuin
van Laan van Oostenburg
nummer 13.
Collectie Peter van der Stad*

a/d Rijn en vanaf 1924 als zelfstandig architect gevestigd in Rotterdam. De naam van zijn bedrijf is te mooi om hem u te onthouden: ‘Bureau voor techniek en schoonheid in woon- en bedrijfsbouw’.

De huizen zelf zijn voornamelijk van het tweebeukige type, waarbij de ene beuk wordt gevormd door de entree, de trap en de keukenzone, terwijl de andere beuk de leefruimte bevat. Alleen de nummers 43 en 45 zijn van het driebeukige type, terwijl de vrijstaande huizen (nummer 28 en 42) weer een heel eigen indeling hebben. Veel huizen hebben niet alleen op de benedenverdieping, maar ook op de eerste verdieping een kamer ‘en suite’. De twee-onder-één-kap woningen zijn als één bouw-massa ontworpen en vormen elkaars spiegelbeeld. Dat-zelfde geldt voor de twee blokken van vier woningen (de

nummers 1 t/m 7 en 13 t/m 19), maar daarbij zijn de twee linkerwoningen gelijk en het spiegelbeeld van de twee rechterwoningen. Opvallend is verder het ontbreken van een badkamer; wel is er bij de meeste woningen vanaf het begin een toilet op de eerste verdieping.

Vanzelfsprekend is de Laan altijd getooid geweest met bomen. Zelfs in het laatste oorlogsjaar, toen het tekort aan brandstof zo nijpend was, dat overal bomen werden gerooid, bleven de ze ongeschonden, dankzij nachtelijke waakactie van de toenmalige bewoners. Op de aller-eerste foto’s van de laan is de soort niet goed te onderscheiden – vermoedelijk linde - maar de laatste decenia zijn het in ieder geval voornamelijk roodbloeiende meidoorns, met een enkele roze variant ertussen. Gezien hun leeftijd worden de bomen nu geleidelijk aan vervangen door jongere exemplaren. Een vaag voornemen van de gemeente om de bomen niet meer te vervangen is in 2007 door een snelle actie van de bewoners in de kiem gesmoord.

De verdere inrichting van de Laan was en is vrij eenvoudig; het weggedeelte is 6 meter breed en geplaveid met klinkers. Aan beide zijden bevinden zich trottoirs van 2,50 meter breed. De oorspronkelijke lantaarnpalen met – waarschijnlijk – gloeilampen zijn in de jaren zestig vervangen door de toen moderne variant met TL-buizen. Eind jaren tachtig zijn de brandputten in de Laan verhoogd aangelegd door het trottoir ter plekke te laten uitkragen. Mede dankzij een ingezonden brief van Laanbewoonster Riet Smeenk, die wees op de gevaren van de uitkragende trottoirbanden voor fietsers, is deze ‘verfraaiing’ later weer teruggedraaid.

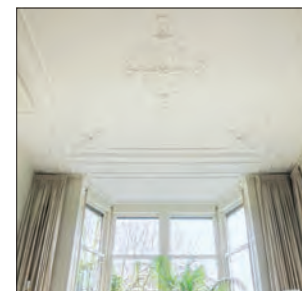
Al vrij snel na het bouwen van de huizen werden deze weer verbouwd. In 1913 al vroeg architect Klumper vergunning voor het bijbouwen van een kamer voor de villa op nummer 28. Voor de andere villa, op nummer 42 vroeg hij in 1916 vergunning voor de bouw van een serre en het vergroten van een slaapkamer. In 1920 werd vergunning gevraagd en verkregen om een serre aan te bouwen aan de woning op nummer 1. Vijf jaar later vroeg Cees Kalis – toen nog woonachtig op nummer 3 – vergunning aan om nummer 1 tamelijk

ingrijpend te verbouwen, onder andere door het huis van een nieuwe entree te voorzien. Dat alles onder toezicht van de oorspronkelijke architect van de woning, Gerard Klumper.

Eveneens in 1920 vroeg de aanstaande bewoner J. van Breda vergunning voor een tamelijk ingrijpende verbouwing van nummer 6, een herenhuis met paardenstal en koetshuis. Van Breda wilde het schuin aflopende dak boven het koetshuis vervangen door een verdieping met plat dak. Waarschijnlijk had hij weinig emloop meer voor paarden, koetsen en koetsier. De moderne tijd, waarin de koets vervangen wordt door de auto, dient zich immers aan, zo getuigen ook de aanvragen van mevrouw Payens op nummer 49 en Van Geelkerken op nummer 42 voor de bouw van een garage.

Een tweede golf van verbouwingen zowel van het exterieur als het interieur vindt plaats in de jaren vijftig en zestig. Veel bewoners laten de openslaande deuren naar voor- en/of achtertuin vervangen door een gemetselde borstwering met raam. Verder worden hier en daar wat ramen bijgeplaatst, keukens uitgebreid en olietanks geplaatst als alternatief voor steenkool. Dat laatste gebeurt nog tot begin jaren zestig, als Nederland zich al massaal opmaakt om over te schakelen op dan ruimschoots voorhanden aardgas.

Ook het interieur ondergaat in die periode in veel huizen een min of meer ingrijpende verandering. Meest opvallend is het verwijderen van de schuifdeuren, zowel op de benedenverdieping als op de bovenverdieping, waardoor de vroegere voor- en achterkamer ('en suite') wordt omgevormd tot één woonkamer. In veel huizen verdwenen ook de tochtige glas-in-lood ramen uit de bovenlichten. Een minder opvallende verandering is het glad maken van de deuren door er een plaat triplex overheen te spijkeren. Het motief is enerzijds dat de richeltjes en ruitjes teveel stof verzamelen, anderzijds zal het ongetwijfeld te maken hebben met de opkomst van het functionalisme in de binnenhuisarchitectuur: de strakke vormgeving die via onder meer het tijdschrift 'Schöner Wohnen' zijn weg vond naar de burger.

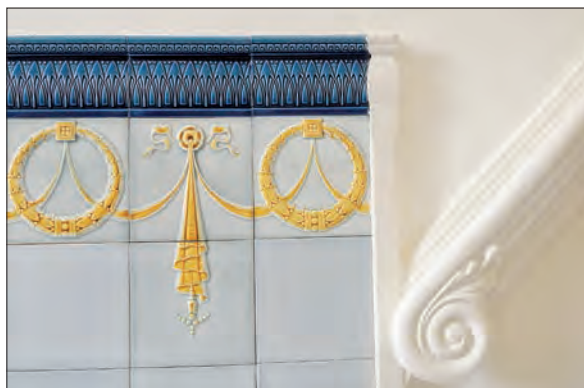

*Linksboven:
Glas-in-lood raam in de hal
van nummer 20.
Foto Lorenzo Franchi*

*Linksonder:
Glas-in-loodraam eerste
verdieping nummer 20.
Foto Lorenzo Franchi*

*Rechtsboven:
Bewerkt plafond van nummer
20. Foto Lorenzo Franchi*

*Rechtsonder:
Detail van het plafond van
nummer 20.
Foto Lorenzo Franchi*

*Boven:
Detail tegelwerk en fraai
bewerkte trapleuning.
Foto Lorenzo Franchi*

*Rechts:
Klassieke zwarte haard
van nummer 5.
Foto Lorenzo Franchi*

*Onder:
Origineel fonteintje in de hal
van nummer 20. Let op de
fraaie tegelpartij.
Foto Lorenzo Franchi*

De meeste aanvragen werden, zo blijkt uit het gemeentearchief, goedgekeurd, zij het soms met hier en daar een kleine aanpassing. Toch gebeurde het ook wel dat er geen vergunning werd verleend. Zo vroeg A.J. de Bruin op nummer 45 in 1963 vergunning aan om het achterbalkon te overkappen en dicht te maken, omdat hij de studeerkamer wilde uitbreiden en ombouwen tot kantoor voor zijn wijnhandel. De aanvraag werd afgewezen in verband met eisen van welstand, omdat het 'wezen van de woning' zou worden aangetast. Ook herinneren Burgemeester & Wethouders eraan dat zij geen toestemming hadden gegeven voor gebruik van het pand als kantoor. Uit een recent overzicht van de Kamer van Koophandel (2007) blijkt dat in de Laan inmiddels een zevental bedrijfjes is gevestigd, waarvan een deel ongetwijfeld over kantoorruimte beschikt.

Een met de jaren afnemend aantal woningen in de laan werd tot in de jaren tachtig verhuurd. Nummer 29 bijvoorbeeld is vanaf 1925 tot 1966 verhuurd geweest en werd pas in dat jaar verkocht door de Erven Thoms aan de toen nieuwe bewoners. Zoals ook nu nog vaak het geval is, leidde met name het (achterstallig) onderhoud soms tot stevige discussies en zelfs formele briefwisselingen tussen huurder en verhuurder. In het gemeentearchief bevindt zich een reeks brieven, die dat tot in detail illustreert.

In juni 1959 klaagt de huurder zich per brief over het achterstallig onderhoud van de verhuurster, die ook zelf in de laan woont. Zij reageert met op te merken dat ze er al veel aan heeft gedaan, maar dat het binnenschilder-

werk toch echt voor rekening van de huurder is. De huurder reageert weer met een verwijzing naar het Burgerlijk Wetboek artikel 1619, waarin staat dat alleen 'geringe reparatiën' voor rekening van de huurder komen, en dat het binnenschilderwerk daar zeker niet onder valt. In latere brieven wijst hij de Chef Bouw- en Woningtoezicht op de erbarmelijke toestand waarin de houten balustrade (grotendeels verteerd) en het verfwerk (haveloos) zich bevinden. Ook heeft de buurman bij het herstellen van zijn schuur de schutting doorgezaagd en een elektriciteitsleiding ontzet. Weer later dient de huurder een formele klacht in bij Bouw- en Woningtoezicht vanwege de defect geraakte schoorsteen, waaraan ondanks de strenge vorst niets is gebeurd en op de herhaaldelijke lekkages. De klacht wordt gegrond verklaard. En zo gaat dat nog een tijdje door.

De meeste veranderingen aan het exterieur van de woning vormden geen wezenlijke aantasting van de bouwstijl; de Laan bleef een duidelijk voorbeeld van de architectuur typerend voor het begin van de 20ste eeuw. In de jaren zestig, en later in de jaren tachtig deden zich echter twee uitzonderingen op de regel voor, de verbouw van nummer 25 en de nieuwbouw van vier woningen op de plaats waar tot 1987 de Opgangkerk had gestaan. Het huis op nummer 25 maakt deel uit van twee geschatte herenhuizen, die rond 1910 zijn gebouwd door S. Treep en C. de Haan en zijn getekend door H.E. Sutterland. In 1962 vraagt J. Ligthelm uit de Herenstraat in Voorburg vergunning aan voor een verbouwing van het pand. Die is zo ingrijpend, dat mej. M.H. Smeenk in het naastgelegen pand een bezwaarschrift indient. Burgemeester & Wethouders echter zien de verbouwing eigenlijk wel zitten. Ze schrijven de Gemeenteraad in februari 1963 dat de voorgenomen verbouwing in strijd is met de bebouwingsverordening en dat de bouwvergunning dus moet worden geweigerd. Tenzij de verordening zodanig wordt aangepast dat het ingediende bouwplan niet langer daarmee in strijd is. Aldus geschiedde en het pand wordt ingrijpend verbouwd.

Opvallend daarbij is de rol van het Welstandstoezicht van Voorburg, beter bekend als de Schoonheidscommissie, die moet voorkomen dat bouwwerken de openbare ruimte ontsieren. Zij schrijven het College van Burgemeester & Wethouders dat de verbouwing een verbetering inhoudt, maar dat ze zich realiseren dat daardoor de eenheid met het naastgelegen pand (nummer 23) in het gedrang komt. De eigenaar wordt daarom geadviseerd om zijn pand eveneens aan te passen aan de moderne tijd. Dat advies is niet overgenomen.

De tweede uitzondering zijn de vier woningen die eind jaren tachtig op de plaats van de afgebroken kerk zijn gebouwd. In eerste instantie kreeg aannemersbedrijf Lucas Bouw vergunning voor het bouwen van een blok van vier woningen van drie verdiepingen met kelder, maar zonder kap. Bewoners vonden dat daardoor het karakter van de Laan in hoge mate zou worden aangetast. Gesteund door de Wijkvereniging Oud-Voorburg lieten zij het er niet bij zitten.

Tot en met de Raad van State werd geprocedeerd en uit-

eindelijk werd het bezwaarschrift toegewezen op grond van een procedurefout van het College van Burgemeester & Wethouders. Daarmee kreeg de Gemeenteraad de mogelijkheid om het besluit over de gewraakte bouwplannen om te buigen. Het rechthoekige blok kreeg een gebogen daklijst en werd voorzien van een drietal kappen.

Ondanks deze aantastingen van de bouwstijl is de Laan als geheel nog steeds een fraai voorbeeld van de architectuur uit het begin van de 20ste eeuw op de overgang van klassiek naar modern. Vakmanschap en de aandacht voor details geven de huizen en de Laan een vriendelijk aanzien. Anders dan het raadslid Ten Hagen en anderen indertijd vreesden zijn de huizen ook wel iets meer geworden dan krotten of arbeiderswoningen. Integendeel, het zijn zeer gewilde herenhuizen, die, mede dankzij de inspanningen van de bewoners, niet alleen aantrekkelijk ogen, maar minimaal nog zeker een eeuw mee kunnen.

Met dank aan Roel Roskam, architect in Den Haag, voor het delen van zijn kennis van en enthousiasme voor de geschiedenis van de Overgangsarchitectuur.

Fraaie betegeling van nummer 5. Foto Lorenzo Franchi

Bewerkt plafond van nummer 5. Let ook op de glas-inloodramen.

Foto Lorenzo Franchi

Tabel 1. Aanvragers van een bouwvergunning voor de Laan van Oostenburg en de op het aanvraagformulier vermelde architecten.

Huisnummers (oneven)	Datum aanvraag bouwvergunning	Aanvrager(s)	Architect(en)
1 t/m 7	12 jan 1909	G.J.P. Klumper	G.J.P. Klumper
9 & 11	29 jul 1909	J. Zwijnenburg	
13 t/m 19	4 okt. 1909	G.J.P. Klumper	
21			
23 & 25	20 okt 1910	S. Treep & C. de Haan	H.E. Sutterland
27 & 29	23 apr 1910	S. Treep & C. de Haan	H.E. Sutterland
31 & 33	6 okt 1911	G.C. Koene	
35 & 37	Geen gegevens		
39 & 41	25 mei 1912	S. Treep & C. de Haan	
43 & 45	6 feb 1912	S. Treep & C. de Haan	H.E. Sutterland (tekening)
47 & 49	30 okt 1912	S. Treep & C. de Haan	C. de Haan

Huisnummers (even)	Datum aanvraag bouwvergunning	Aanvrager(s)	Architect(en)
2a t/m 6	7 sep 1909	G.J.P. Klumper	
8 & 10	21 mei 1909	E. de Leeuw & W.G. Olieman	
12 & 14	21 aug. 1909	D. Geerts	
16 & 18	Geen gegevens		
20 & 22	31 mrt 1910	W. Scheepers voor J. Laffree	
24 & 26	10 jul 1911	E. de Leeuw & W. Olieman	
28	29 aug 1911	G.J.P. Klumper	G.J.P. Klumper
30 & 32	3 apr 1911	S. Treep & C. de Haan	
34 & 36	8 aug 1911	S. Treep & C. de Haan	
38 & 40	1 apr 1911	S. Treep & C. de Haan	
42	19 mei 1911	G.J.P. Klumper	G.J.P. Klumper

1. Nummer 47-49

2. Nummer 43-45

3. Nummer 39-41

4. Nummer 35-37

5. Nummer 31-33

6. Nummer 27-29

7. Nummer 25

8. Nummer 23

9. Nummer 21 a-c

10. Nummer 19

11. Nummer 13-17

12. Nummer 9-11

13. Nummer 1-7

14. Nummer 1-7

15. Nummer 2-6

16. Nummer 8-10

17. Nummer 12-14

18. Nummer 16

19. Nummer 18

20. Nummer 20-22

21. Nummer 24-26

22. Nummer 28

23. Nummer 30-32

24. Nummer 34

25. Nummer 36

26. Nummer 38-40

27. Nummer 42

Foto's Joost van Kasteren

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

Alle bewoners van de Laan van Oostenburg, 1 april 2007.

Foto Paul Rüpp

Een doelmatige en aangename woning

De Opgangkerk, 75 jaar kerkgeschiedenis aan de Laan van Oostenburg

Jan Kok en Kees van Paridon

‘En sprekend over weldadigheid denken wij natuurlijk allereerst en allermeeest aan de weldaad dat God de Heer deze gemeente zulk een doelmatige en aangename woning heeft geschonken, zulk een schone plaats voor godsdienstige samenkomsten’, aldus dominee R.M. Westerink in zijn preek bij de ingebruikneming van de Opgangkerk op 15 december 1910, waarmee een periode van op- en neergang van de kerk in de Laan van Oostenburg een aanvang nam.

*Laan van Oostenburg met Opgangkerk, gezien vanaf de Achterweg (thans Parkweg).
Foto Gemeentearchief
Leidschendam-Voorburg*

Links:
Ds. R.M. Westerink

Rechts:
Laan van Oostenburg met
Opgangkerk, gezien vanaf de
Oostenburgerdwarslaan
(thans Laan van Haagvliet).
Collectie Maarten Drabbe

Rechtsonder:
Kerkgebouw aan de Voor-
hofstraat, nu in gebruik als
kantoor.
Collectie Ir. A.C. Sjoerdsma

Rechterpagina:
De Oosterkerk (later herdoopt
tot Opgangkerk).
Aquarel van Ph. Dijkshoorn,
architect van de kerk.
Foto Lozenzo Franchi

Het thema van de preek was Psalm 48:10, 'O God, wij gedenken uwer weldadigheid, in het midden uws tempels', waarbij hij niet in eerste instantie dacht aan het kerkgebouw, maar aan de 'gemeente des Heeren'. De kerkgemeenschap dus die fungeert als 'de tempel van de levende God'. Daarmee maakt hij impliciet duidelijk dat de eredienst in de Gereformeerde Kerk een zuiver geestelijk karakter heeft en dat het gebouw, het uitwendige, alleen relevant is voor zover het de geestelijke eredienst bevordert. Niettemin toont hij zijn dankbaarheid voor de doelmatige en aangename woning.

Wat er aan vooraf ging

Vanaf de Reformatie in de 16de eeuw kent het Protestantisme een gestage stroom van ruzies, meningsverschillen, opsplitsingen en soms ook weer samenwerking en zelfs fusie. Niet zelden ging het daarbij om de vraag of dominee dan wel de Kerk met hun leer teveel afweken

van de oorspronkelijke beginselen. Een dergelijk twistpunt speelde ook in 1834, toen een aantal mensen in de Hervormde Kerk zich achter de 'Acte van afscheiding of Weederkering' stelden en zich

Bladerend in het tijdschrift Historisch Voorburg, jaargang 5, nummer 2/3-1999 over de kerken in Voorburg, troffen we een foto aan van een aquarel van de Oosterkerk in Voorburg (later herdoopt tot Opgangkerk) gemaakt in 1910 door de architect Ph. Dijkshoorn. Deze aquarel behoort tot de collectie van de Fonteinkerk der Gereformeerde Kerk van Voorburg aan de Fonteynenburghlaan, lazen wij.

Uiteraard gingen wij op pad om deze aquarel zelf te aanschouwen in de Fonteinkerk.

Een aantal malen kwamen we voor gesloten deuren, zowel bij de hoofd- als de zij-ingang. Het aanbellen had geen resultaat. Ook het, in nieuwe vormgeving gegoten, informatiebordje aan de kerkmuur leverde weinig resultaat. Volgende dag nog maar eens proberen: voordeur gesloten, zij-ingang stevig op slot, geen reactie op de luid klinkende deurbel. Teleurgesteld liepen we onder de betonnen luifel door huiswaarts, toen we aan het begin van het kerkpad een mens zagen aankomen, die uitstraalde: ik ben van hier, ik ben de koster. En waarachtig, de man die ons tegemoet kwam was inderdaad, zo bleek bij navraag, Jos Ploeg, koster van de Fonteinkerk.

In kort bestek hebben wij hem het verhaal verteld over 100 jaar Laan van Oostenburg, het boek en ons verlangen om de aquarel te bekijken en wellicht in full colour op te nemen in het boek. Loopt u maar mee, zei de koster en hij opende de zijdeur, die tot dan toe voor ons gesloten was gebleven. Volgens mij kon hij het bezoek wel waarderen.

Binnenkort vieren wij het vijftigjarig bestaan van deze kerk, zei Jos Ploeg; 't is weliswaar geen honderd jaar zoals bij jullie, maar toch iets om trots op te zijn.

Hij ging ons voor in het kerkgebouw en daar, bij de opgang naar de bovenzaal, hing de aquarel. We waren echt verrast, ontroerd zelfs. Natuurlijk mochten wij te zijner tijd een foto maken, we mochten de aquarel zelfs tijdelijk meenemen, als dat makkelijker zou zijn. Nee, kopen, daar was geen sprake van.

Het resultaat van onze speurtocht ziet u bijgaand afgedrukt.

VOORBURG 1910

Ph. Dijkshoorn ARCH.

verenigde in de 'Christelijke Gereformeerde Kerk in Nederland'. Het speelde nogmaals in de jaren tachtig van de 19de eeuw toen 'dolerenden' zich onder Abraham Kuyper afsplitsten van de Nederlands Hervormde Kerk, omdat ze zich niet konden verenigen met de te grote vrijheid in de leer. In 1892 verenigden beide groepen – de Christelijke

Gereformeerde Kerk en de Doleantie – zich tot de Gereformeerde Kerken in Nederland.

In Voorburg had vooral de Doleantie van Kuyper aanhang gekregen. Anders dan in veel andere plaatsen werd zonder al te openlijke strijd in augustus 1887 de Gereformeerde Kerk in Voorburg opgericht door zeven dolerenden. Een jaar later, in 1888, scheidde men zich formeel af van de Hervormde Kerk, waardoor men genoodzaakt was een eigen kerklokaal te zoeken.

Aanvankelijk werd dat gevonden aan het Westeinde, bij een van de kerkleden thuis, maar kort daarop kon een eigen kerkgebouw worden geopend aan de Voorhofstraat. Het gebouw was met 150 plaatsen echter al gauw te klein, want de Gereformeerde Kerk in Voorburg groeide gestaag. Rond 1900 telde men al 215 kerkleden.

Na aanvankelijk plannen te hebben ontwikkeld voor uitbreiding van het kerkgebouw aan de Voorhofstraat werd in 1903 besloten om een nieuwe kerk te bouwen. In datzelfde jaar werd een bouwfonds opgericht, om voldoende financiële middelen te verwerven, maar de discussie over al dan niet nieuwbouw bleef voortduren, omdat er steeds nieuwe bezwaren en problemen naar voren werden gebracht. Op een gegeven moment echter was het aantal leden zo sterk gegroeid dat er geen andere oplossing meer was.

Een doelmatige en aangename woning

Aan de Laan van Oostenburg werd een ruime kavel verworven. De gemeente hielp mee om de financiering rond te krijgen en zo kon in januari 1910 de opdracht worden verstrekt aan de Rotterdamse architect Ph. Dijkshoorn om een ontwerp te maken voor een kerkgebouw. Enkele

maanden later, op 21 mei 1910 werd de bouwvergunning verleend aan de Voorburgse aannemer J. Muys, die als laagste had geoffreerd met een bedrag van 18.000 gulden. Na iets meer dan een half jaar, op 24 november 1910, kon de kerkenraad al voor het eerst in het nieuwe kerkgebouw vergaderen. De officiële ingebruikneming van de 'doelmatige en aangename woning' vond plaats op 15 december 1910.

Wat bouwstijl betreft wordt de kerk gerekend tot het eclecticisme, een vermenging van meerdere bouwstijlen. Er is sprake van neo-romaanse elementen, maar ook van gotiek. Karakteristiek zijn de twee zeer verschillende torens. De zuidelijke met daarin de klok is niet alleen beduidend hoger, maar heeft ook een achthoekige bekroning, met duidelijke galmgaten. Vergeleken daarmee is de noordelijke toren een stuk eenvoudiger.

*Linkerpagina:
Kerk in de steigers, 1910.*

*Linkerpagina rechts:
De heer P. de Wit, een van de eerste groep dolerenden, bestuurslid van de Kerkelijke Kas van de Gereformeerde Kerk te Voorburg, met echtgenote voor hun pachtboerderij Vreugd en Rust.*

Zicht op de achtergevel met roosvenster.

Achterweg bij Algem. Begraafplaats, Voorburg

In de achtergevel was een roosvenster opgenomen. Van binnenuit is dat lange tijd niet zichtbaar geweest, omdat het orgel ervoor stond. Dit kabinetorgel was vermoedelijk afkomstig uit de kerk aan de Voorhofstraat. Pas bij de sloop van de kerk in 1987 kwam het roosvenster weer te voorschijn.

Door de ligging van de nieuw gebouwde kerk nabij de Parkweg was de bereikbaarheid, zeker ook die met het openbaar vervoer, duidelijk toegenomen.

De Blauwe Tram werd in gebruik genomen in 1924. Voor die tijd pufte een stoomtram over de Achterweg, zoals de naam van de Parkweg tot aan 1927 luidde.

Op de hierbij afgebeelde Ansichtkaart uit circa 1912 is de stoomtram, rijdend over de Achterweg, de kruising met de Laan van Oostenburg net gepasseerd.

Op de hoek Achterweg/Laan van Oostenburg ligt een nog onbebouwde kavel. Op een daarop geplaatst reclamebord wordt de toekomstige bebouwing reeds aangekondigd.

In het nadien gebouwde pand is thans het makelaarskantoor De Bruijn en Tak gevestigd.

Hoe dominant de Gereformeerde kerk was ten opzichte van de overige bebouwing moge blijken uit de foto waarop de kale bomen de guurheid van de winter bijna voelbaar maken.

In het hoekpand rechts was de voorloper van het huidige

De Blauwe Tram in 1925. Uit: Voorburg in oude ansichten, deel 2

De stoomtram is de kruising Achterweg-Laan van Oostenburg net gepasseerd. Collectie De Bruijn en Tak

Rechterpagina boven: De Laan nadat de kavel hoek Achterweg- Laan van Oostenburg is bebouwd. Collectie Maarten Drabbe

Rechterpagina onder: Laan van Oostenburg met rechts café-restaurant "Oostenburg". Collectie Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg

restaurant Donati, te weten café-restaurant “Oostenburg”, gevestigd.

Dit pand heeft nadien grote bekendheid gekregen bij de bewoners van Voorburg en soms ver daarbuiten, als Ijs-salon “t Centrum” van de familie Van den Weyden.

Daarvóór was dat pand onder meer in gebruik als filiaal van banketbakkerij Krul.

Mede dankzij de goede bereikbaarheid steeg het aantal leden van ruim 200 in 1909 tot bijna 400 in 1915 en bijna 1000 in 1927. Toen was al duidelijk dat het kerkgebouw opnieuw te klein was geworden. ‘t Loopt spaak, nu al een paar zondagen! Het gebrek aan zitplaatsen in ons kerkgebouw neemt elke week toe. Het tekort kan door stoelen schier niet meer aangevuld worden. Plaatsgebrek wordt aanstonds een ‘wettige’ reden om weg te blijven,’ schreef één der kerkleden aan de kerkenraad.

Om het ruimtegebrek het hoofd te bieden, werd besloten om de kerk te verbouwen en uit te breiden. Na moeizame onderhandelingen tussen de kerkenraad en architect Tj. Kuipers kreeg de laatste uiteindelijk een ontwerp geaccepteerd dat ook nog betaalbaar was. Op 26 juni 1926 werd het ‘Contract voor aanbesteding’ getekend met aannemer W. van Genderen uit Haarlem.

De kerkzaal werd groter gemaakt door de bouw van zijbeuken; het orgel werd verplaatst en verbeterd en er kwam een trappenhuis bij om een nieuwe gaanderij te bereiken. Ook de toren werd hersteld.

Tjeerd Kuipers (geboren in 1857 in Gorredijk, overleden in 1942 in Laren) was een opmerkelijk productieve architect, die meer dan vijftig kerken heeft ontworpen, nagenoeg allemaal voor Gereformeerde gemeenten. Daarnaast was hij actief bij het vergroten van bestaande kerken, zoals in Voorburg.

Al in 1916 had men aan de achterkant van de kerk, aan de Laan van Heldenburg, extra grond kunnen verwerven. Bij de verbouwing van de kerk werden daar ook nog twee huizen aangekocht en werd er een bijgebouw neergezet in neo-gotische stijl, met een consistoriekamer en een bovenzaal.

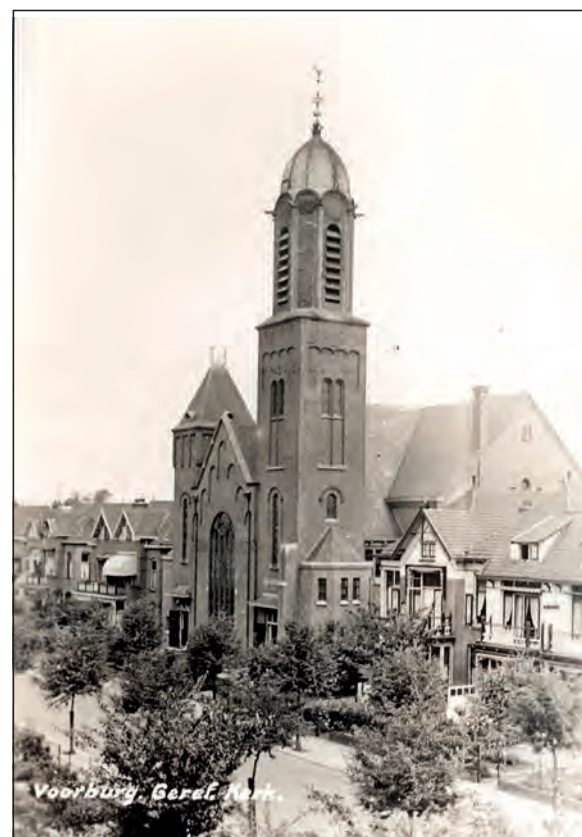
Voorburg

Laan van Oostenburg

Laan van Oostenburg, Voorburg

De verbouwing bleek zo omvangrijk en zo langdurig, dat er een noodkerk moest komen. Een tijdelijk gebouw dat in het ‘Boerenbos’, thans Juliana-Bernhardpark werd opgetrokken op de plaats van de huidige vijver en herdenkingsbank.

Ook na de verbouwing kwam er geen eind aan de groei van de Gereformeerde Kerk in Voorburg. In 1931 waren er 1370 leden en besloot men om een hulppredikant aan te stellen. In 1937 waren er 1800 leden en in mei 1940 waren het er al 2200. Omdat het kerkgebouw alweer te klein was geworden, werden in de jaren voor de Tweede Wereldoorlog nieuwe gereformeerde kerken gesticht. Zo werd in 1939 besloten om een nieuwe kerk te bouwen op het Effathaterrein in Voorburg-West en op 9 mei 1940 (let op de datum!) werd een noodkerk voor Voorburg-Noord in gebruik genomen. Deze Noorderkerk aan de Koningin Julianalaan werd in 1966 uiteindelijk vervangen door een definitieve kerk, de Koningkerk.

Links:

*Opgangkerk vóór de verbouwing
1926/27. Collectie Jan Kok*

Rechts:

*Opgangkerk na de verbouwing
1926/27 (met zijbeuken)*

Tijdens de oorlog ging de groei onverminderd door. In 1943 waren er bijna 2500 leden en in de laatste oorlogsjaren groeide dat aantal nog verder, mede vanwege de

toeloop van geëvacueerden uit Scheveningen (Sperrgebiet) en uit het Bezuidenhout, die bij het bombardement van maart 1945 hun huis waren kwijtgeraakt. De toeloop maakte het noodzakelijk om vanaf 1946 dubbele diensten te houden. Niet lang na de oorlog werd besloten om ook in Voorburg-West een kerk te bouwen: de Fonteinkerk, op de hoek van het Westeinde en de Fonteijnenburghlaan. In de laatste oorlogsjaren voltrok zich overigens een nieuwe scheuring. Een aantal kerkleden kon zich niet meer vinden in de opvattingen die de Synode huldigde en besloot uit te treden. In 1944 verlieten 114 leden de kerk en na de oorlog volgden er nog 81. Zij ondertekenden de 'Acte van Vrijmaking of Wederkeer' en vormden de Gereformeerde Kerk (vrijgemaakt).

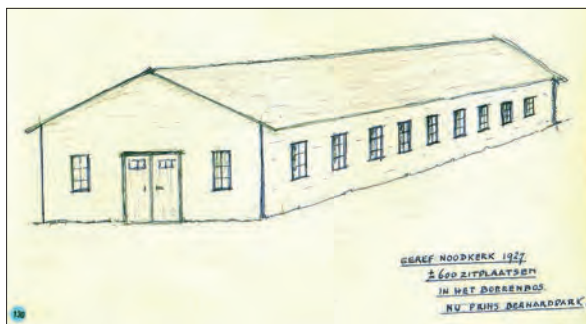
Zoals elders is ook vanuit de Gereformeerde Kerk in Voorburg verzet gepleegd tegen de Duitse bezetters.

Een aantal kerkleden is opgepakt en overgebracht naar een concentratiekamp. In november 1941 verboden de Duitsers de uitgave van het kerkblad, maar dat vormde eerder een stimulans dan een rem op de activiteiten. Noodgedwongen namen vrouwen het voortouw bij tal van acties om gezinnen te ondersteunen, zowel financieel als met kleding en voedsel. Het zogenaamde Zustercomité heeft tot ver na de oorlog gefunctioneerd, later vooral door nieuwe leden te verwelkomen en oude en zieke kerkleden te bezoeken.

Terwijl de kerk als gemeente groeide en bloeide, stond het kerkgebouw er aanzienlijk slechter voor. Bij de bouw van de toren in 1910 had men waarschijnlijk uit financiële overwegingen, gekozen voor een relatief lichte constructie en minder goede materialen. Vooral de spits met zijn relatief grote galmgaten bleek kwetsbaar.

In de jaren dertig constateerde men steeds meer gebreken en op 18 april 1941 concludeerde Architectenbureau Jos de Jonge B.N.A.: 'De toestand van het bovenste gedeelte van den toren vanaf de overgang van vierkant op achtkant, met de daarop rustende spits, is van dien aard, dat instorting hiervan moet worden gevreesd en spoedige amovering noodzakelijk moet worden geacht. Bij een behoorlijke storm of bij abnormale luchtdruk vanwege oorlogsomstandigheden (zoals bij bombardementen) moet voor instorting gevreesd worden.'

Om financiële redenen werd in 1941 besloten om de achthoekige bovenbouw van de zuidelijke toren af te breken, waardoor nog slechts een stompe toren restte.

Naarmate de tijd vorderde, kwamen er steeds meer bakstenen los te liggen. Bouw- en Woningtoezicht sprak op een goed moment over een verwoestingsproces van het metselwerk en het architectenbureau gebruikte zelfs de term 'verkankerung'. Steeds vaker raakten stenen uit de muur los en bij sterke wind bewoog het hele gebouw. Kortom een gevaarlijke situatie, die snel en drastisch ingrijpen noodzakelijk maakte.

Begin 1960 werd besloten om de beide torens en de voorgevel te slopen en een hele nieuwe voorbouw voor de kerk te plaatsen. Daarbij werd gekozen voor een brede hoofdingang, geflankeerd door twee trappenhuisen. Dankzij de glaswanden was het interieur van de kerk veel lichter geworden. Met het exterieur probeerde de

*Linksboven:
Opgangkerk nadat de
Zuidertoren in 1941 is
afgebroken.*

*Rechtsboven:
Het frontaanzicht met afgetopte
toren. De stippellijn geeft aan
tot hoever de gevel en torens
later (1960) afgebroken zouden
moeten worden.*

*Links:
Een tekening van het tijdelijke
kerkgebouw, gemaakt door de
heer W. v.d. Knaap, die destijds
bij de bouw was betrokken, op
basis van zijn herinnering.*

De verbouwing was het werk van het bureau Jos en Leo de Jonge uit Rotterdam. Dit bureau stond bekend om tamelijk progressieve ontwerpen voor nieuwe gereformeerde kerken, waaronder die in Rijswijk en Utrecht. De Voorburgse welstandscommissie was zeer te spreken over dit – moderne - ontwerp. Ze achtte de renovatie een belangrijke verbetering ten opzichte van de oude situatie.

Linksboven:
Exterieur van de kerk, na de verbouwing in 1962.

Rechtsboven:
Interieur van de kerk, na de verbouwing in 1962.
Collectie Ir. A.C. Sjoerdsma

Ongeveer uit die tijd (begin jaren zeventig) dateren ook de wat meer persoonlijke herinneringen aan ‘onze kerk’ in de Laan van Oostenburg. Op dat moment konden wij nog niet weten dat vijfendertig jaar later in een jubileumboek ruim aandacht zou worden besteed aan de kerk, anders hadden wij, Vera en Jan Kok, misschien wat beter opgelet en aantekening gehouden van gebeurtenissen die zich onder onze ogen afspeelden. Maar niettemin zijn er een aantal beelden en klanken blijven hangen, waarvan wij er graag enkele willen noemen.

De klanken refereren uiteraard aan de zondagochtendgezangen. We waren weliswaar geen directe buren, maar woonden toch zodanig dichtbij, dat wij tijdens ons zondagochtendontbijt werden gesticht door gezangen en psalmen vanuit de kerk. We vonden dat prettig en zijn menigmaal ons tuintje ingelopen om de klanken beter op te vangen. Mooier was nog als we op een zomerse ochtend buiten konden ontbijten in een wolk van plechtige klanken.

Voor de aanvang en na afloop van de dienst klonken de vele voetstappen van de kerkgangers door de Laan. Vooral op zondag natuurlijk, maar een enkele keer ook op een doordeweekse dag bij een huwelijk of begrafenis. Een aantal malen per dag kon je bij die gelegenheden een man zien die wat gehaast de laan overstak, vaak met een bundel papier of boeken, op weg naar de kerk en terug. Dat was koster Lambooy die tegenover de kerk woonde op nummer 10.

Als de kerk niet werd gebruikt voor liturgische bijeenkomsten en dus niet werd verlevendigd door in- en uitstromende kerkgangers, resteerde slechts een saaie gevel met een in hoofdzaak glazen pui, geflankeerd door twee blinde muren, waarachter de trappenhuizen zich bevonden. Hoewel verboden, maakten kinderen uit de laan dankbaar gebruik van de muren om hun tennisslag te oefenen. Lastig was wel het trapsgewijs aflopend voorplein waardoor soms onverwachte effecten aan de bal werden gegeven.

Koster Lambooy

architect de kerk beter te laten aansluiten bij de woningen in de Laan.

In de jaren zestig ging de groei van de Gereformeerde Kerk in Voorburg onverminderd door tot het ledental in 1971 bijna 3500 bedroeg. Daarna trad de daling in met alle gevolgen van dien voor de infrastructuur van de gemeente. Zo werd in de loop van de jaren zeventig het aantal predikanten gehalveerd van vier naar twee en werd de wijkindeling aangepast.

Ook aan sluiting van een of meer kerkgebouwen viel niet te ontkomen. Daarbij is lang gestudeerd op de vraag of de Opgangkerk dan wel de Fonteinkerk dicht moest. Tijdens een gemeentevergadering op 21 april 1986 maakte de kerkeraad bekend om na de vakantieperiode van 1986 de Opgangkerk niet meer te gebruiken voor kerkdiensten en deze voor de aanvang van het stookseizoen definitief te sluiten.

Aan het begin van dit hoofdstuk werd in de herinnering geroepen hoe de Gereformeerde Kerk was ontstaan uit onvrede over de koers van de Hervormde Kerk. In 1961 echter hadden een aantal Hervormde en Gereformeerde predikanten het initiatief genomen tot gesprekken om tachtig jaar na de afscheiding weer 'Samen Op Weg' te gaan. Uiteindelijk heeft dat in 2004 geleid tot een fusie onder de naam 'Protestante Kerk in Nederland' (PKN).

In Voorburg leidde die nauwere samenwerking na verloop van tijd tot het uitgeven van een gezamenlijk kerkblad, tot samenvoegen van het jeugdwerk en tot het gemeenschappelijk gebruik van de Oude kerk. Dat laatste vormde een praktische overweging bij het voorstel om de Opgangkerk op te heffen.

Het belangrijkste motief was echter het geloof in de samenwerking. Of, zoals het werd geformuleerd in de begeleidende brief: 'Want als men in geloof de stap zet om samen te gaan mag men ook hopen op het welslagen ervan'. Met name op grond daarvan werd op 21 april 1986 unaniem besloten om de Opgangkerk te sluiten.

Op 14 september 1986 werd de laatste kerkdienst gehouden. Het centrale thema in de preek van dominee

Boven:
Het oefenmuurtje.

Links:
Voorblad liturgie bij de kerk-
dienst t.g.v. de sluiting van de
kerk.

Rechts:
Ds P. v.d. Beukel

Van den Beukel was loslaten en hij begon aldus: ‘Als je zit na te denken over een ingrijpend gebeuren als de sluiting van een kerk, dan realiseer je je dat het leven eigenlijk vol is van momenten waarop je moet loslaten. Dat geldt voor ouders die hun kinderen moeten loslaten, voor oudere mensen die geleidelijk hun gezondheid af zien nemen en daarmee hun mogelijkheden beperkt zien worden, zo geldt dat ook voor het moeten sluiten van dit kerkgebouw. Het is de kerk van de vaders, zou je kunnen zeggen. Het is de kerk die het meest direkt ontstaan is vanuit de scheuring binnen de hervormde kerk.’

Hij sloot zijn preek af met de woorden: ‘Ik hoop van harte dat de sluiting van de Opgangkerk ook zal blijken te zijn een willen loslaten van een stuk kerkelijke verdeeldheid; het willen loslaten van een stukje eigen sfeer, eigen nestgeur en een teken dat we ons op weg willen laten roepen naar een hereniging met onze hervormde broeders en zusters.’

Aan het einde van de dienst werden bijbel, avondmaalstel en doopvont de kerk uitgedragen. Een deel van het avondmaalstel is geschonken aan een kerk in Blacktown, een voorstad van Sydney, Australië. Een dominee van Nederlandse afkomst had erom gevraagd toen hij vernam van de sluiting. Het orgel werd in gedeelten verkocht, waardoor tal van gemeenteleden een of meer orgelpijpen in bezit hebben gekregen. Daarmee kwam een eind aan ruim 75 jaar kerkgeschiedenis aan de Laan van Oostenburg.

Achtereenvolgens hebben de volgende dominees in de Laan van Oostenburgkerk gestaan:

R.M. Westerink van 1911 tot 1913

J.H. Jonker van 1913 tot 1926

W.S. de Vries van 1927 tot 1964

H.J. van Duinen van 1965 tot 1969

P. van den Beukel van 1971 tot 1987

Dominee Jonker heeft op Laan van Oostenburg 16 gewoond.

Dominee De Vries eerst op hetzelfde adres (van 1927 tot 1929), en vanaf 1930 op Laan van Oostenburg 43.

In oktober 1986 werd het gebouw zelf verkocht aan Lucas Bouw BV, die op deze plek nieuwe woningen wilde realiseren. Er was een voorstel ontwikkeld voor de bouw van vier huizen. Het ontwerp hield weinig rekening met het karakter en de typische architectuur van de andere huizen in de Laan van Oostenburg. Ondanks massaal protest van de kant van de bewoners was de gemeente aanvankelijk onbuigzaam.

Pas na verloop van tijd zijn marginale verbeteringen doorgevoerd. De consistorie aan de Laan van Heldenburg werd aangekocht door P.C.M. Meeuwisse, die haar verbouwde tot een aantal appartementen.

Vele foto's bij deze bijdrage zijn afkomstig uit de collectie van de Gereformeerde Gemeente Voorburg.

Linksboven:
Ds J.H. Jonker

Linksonder:
Ds W.S. de Vries

Rechtsboven:
Bij de sloop in 1987 werd het roosvenster in de achtergevel weer even zichtbaar.
Foto Peter van der Stad

Rechtsonder:
Bij de sloop was een bordje opgehangen, met de tekst 'Komt u nooit in de kerk?', een aardigheidje van de slopers.
Foto Peter van der Stad

Het sociale leven in de Laan

Jos van Onzenoort

Een dameskoor, een herenkoor, een kinderkoor, een open podium in januari, een barbecue in de zomer en natuurlijk het jaarlijkse hoge bezoek van Sinterklaas met twee van zijn Pieten. Niet alleen in architectonisch maar ook in sociaal opzicht is de Laan van Oostenburg een prachtlaan. Als het gezellig is, maar ook als een bewoner of gezin het moeilijk heeft of verdrietige tijden doormaakt.

Kinderen, die in 1929 in de Laan van Oostenburg woonden en met elkaar speelden.

Achteraan staan, van links naar rechts: Ans van der Kolk, Liesje Munnik, Margot Visser, Jet Visser, (...?) Sutorius, Dick Visser en Ferry Stufel. Voor hen, van links naar rechts: Ted Dietz, Els Dietz, Riet Smeenk (toen 5 jaar oud) en Joop Smeenk. Vooraan zitten Wim en Reinier Smeenk. Collectie Riet Smeenk

Over het sociale leven gedurende de eerste veertig jaar van de Laan, tot aan de Tweede Wereldoorlog is jammer genoeg maar weinig bekend. Wat er bekend is, is 'oral history' van mensen die in die periode in de Laan woonden – en dus nog erg jong waren – en van mensen die hun kennis ontleenen aan de verhalen van hun ouders. Immers, lange tijd zijn 'petit histoires', waartoe we de sociale geschiedenis van onze Laan wel mogen rekenen, niet erg interessant geweest voor geschiedvorsers.

Uit het weinige dat we over die periode weten, rijst toch een bepaald beeld op van het sociale leven in de Laan, een beeld dat nogal verschilt van het huidige. De bewoners behoorden voor het merendeel tot de goeude middenklasse, werkzaam in het onderwijs, bij het leger, bij de rijksoverheid of in de eigen onderneming. Gezien de leeftijdsverdeling woonden er ook aardig wat gepensioneerden.

Tussen de bewoners bestonden alleen min of meer formele contacten. Men zei elkaar gedag, maar daar hield het voor de meeste mensen wel mee op. Een enkeling onderhield wat minder formeel contact, bijvoorbeeld via een praatje over de heg met de burens. In het algemeen hield men zich niet bezig met elkaars persoonlijke leven

en de bijbehorende gebeurtenissen in de afzonderlijke gezinnen, zoals geboorte, ziekte, overlijden en huwelijk.

De bewoners van de Laan vormden, met andere woorden, een verzameling van mensen, die door een geografisch toeval, namelijk het kopen of huren van een woning, werden samengebracht. Even afgezien van de financiële middelen waren niet de mensen, de sociale omgeving, maar het huis en de straat, de fysieke omgeving dus, bepalend voor de keuze om in de Laan te gaan wonen.

Het toenmalig denken in rangen, standen en zuilen was waarschijnlijk evenmin bevorderlijk voor een bloeiend sociaal leven. Het leidde eerder tot een sociale afstand tussen de bewoners, vermoedelijk mede vanwege de gedachte dat zolang je geen sociale relaties aangaat er ook geen sociale conflicten kunnen ontstaan als gevolg van standsverschillen of verschillen in geloofsopvatting of politieke kleur.

Contacten die er waren, werden overwegend gelegd en onderhouden via het godsdienstige circuit van respectievelijk de gereformeerde, de hervormde en de katholieke kerk. De eerstgenoemde groep nam een bijzondere plaats in vanwege de gereformeerde Opgangkerk in de Laan en omdat zowel de dominee als de koster er woonden.

Rangen, standen en zuilen gaan meestal pas vanaf een bepaalde leeftijd een rol spelen. De kinderen in de Laan hadden er in ieder geval weinig of geen last van, want uit de verhalen blijkt dat er altijd veel met elkaar werd gespeeld ongeacht religie, school en/of sociale status. De ruimte was er ook voor spelletjes als puttenlopertje, spoorzoekertje en hinkelen in een toentertijd vrijwel autovrije Laan. Slechts twee gezinnen beschikten over een auto en die was overdag waarschijnlijk in gebruik. Indertijd waren er ook weinig alternatieven voor buitenspielen. Televisie en computers bestonden niet en voor het luisteren naar de radio was je na een lange dag op school natuurlijk veel te ongedurig. Het optreden van afwisselend het harmonieorkest van St. Caecilia en van Forum Hadriani op de Kiosk in de Laan van Haagvliet zorgde voor een welkome wekelijkse afwisseling. Een geliefd ontmoetingsplekje voor de jongeren was de fietsenstalling bij de gereformeerde kerk.

De kiosk, de vaste muziekkoepeel op de hoek van de Laan van Haagvliet en de Laan van Heldenburg, waarschijnlijk tijdens een jaarlijkse viering van de bevrijding. De foto laat zich moeilijk precies dateren. Collectie Riet Smeenk

In de oorlog

Tijdens de oorlogsjaren 1940-1945 waren de onderlinge contacten tussen de bewoners eveneens gering, zo herinnert Henk van Harreveld (nummer 30) zich. Men was voor alles en iedereen op zijn hoede, bleef zo veel mogelijk thuis en zocht zo vroeg mogelijk het bed op.

De onderlinge contacten bleven beperkt tot de schuilkel-der aan het Da Costaplein, waar men elkaar op de meest ongelegen momenten trof en – in het laatste oorlogsjaar – de gaarkeuken in de Lusthofstraat. Als gevolg van de bezetting ontstonden ook nieuwe scheidslijnen. Zo werden in het ene huis (nummer 27 bijvoorbeeld) onderduikers verborgen, terwijl het andere huis (nummer 4) door de Duitse bezetters was gevorderd. Dat is natuurlijk niet erg bevorderlijk voor de sociale contacten.

Voor kinderen was het vooral een opwindende tijd, aldus Van Harreveld. Het geluid en de aanblik van ongewone wiel- en rupsvoertuigen, het bemachtigen van munitieresten en uitrustingsstukken en het gepruts met primitieve bronnen van warmte en licht, maakten het leven spannend. Om nog maar niet te spreken van het soldaatje spelen tussen de hoge tabaksplanten die vader Harreveld voor eigen gebruik teelde in de achtertuin. Minder opwindend daarentegen waren het op barse toon uitgesproken commando 'Halt', de weeïge smaak van tulpenbollen en het in de lampetkan bevroren waswater.

Opmerkelijk is dat tijdens het laatste oorlogsjaar, toen het westen van Nederland leed onder hongersnood en kolenschaarste, de bewoners een soort burgerwacht heb-

ben gevormd om te voorkomen dat de bomen in de Laan zouden worden gerooid en opgestookt. Op die manier is het grootste deel van de bomen behouden gebleven, maar moest een aantal arme sloebers op een andere manier in de behoefte aan brandstof en warmte voorzien.

Na de oorlog

Na de bevrijding (1945) kreeg het onderling contact tussen de Laanbewoners wat meer inhoud en betekenis, waarschijnlijk mede als gevolg van het leven tijdens de bezettingsjaren. De 'babyboom', waarvoor tussen 1945 en 1955 de basis werd gelegd, zorgde voor een snelle groei van het aantal kinderen in de Laan, waarbij gezinnen met meer dan vier à vijf kinderen eerder regel dan uitzondering waren. De familie Smeenck (nummer 27) telde bijvoorbeeld 13 kinderen, die overigens toen al wat ouder waren; de familie Van Hoogdalem had er 12 en de familie Stellinga 8.

In 1945 won de Laan de eerste prijs van de Voorburgse Bevrijdingsfeesten. Enkele jaren later werd een traditie van straatfeesten in gang gezet. Begin jaren vijftig werd eens per jaar, op Koninginnedag, de Laan afgesloten en werd er een groot straatfeest georganiseerd door mevrouw Blacquièrre (nummer 40) met twee andere dames voor de kinderen van de Laan van Oostenburg, Heldenburg en Rustenburg.

Links:

Het bord dat verwees naar de schuilplaats aan het Da Costaplein, door een Laanbewoner bewaard. Foto 2007, collectie Peter van der Stad

Rechts:

Bevrijdingsfeest 1945: vier kinderen Stellinga (eersteprijswinnaars) tonen het door hun moeder bedachte lint met het opschrift: 'Groote dank van Nederland voor het voedsel van den overkant'. Collectie Stellinga

Zoon Fred Blacquièr kan zich nog herinneren dat er vooraf lijsten werden opgesteld van kinderen die mee wilden doen. Daarvoor moesten de kinderen van de initiatiefnemers de huizen langs. Tijdens de festiviteiten werden foto's genomen, die later konden worden nabesteld en afgeleverd. Om de feestvreugde te verhogen kregen alle kinderen een feestelijke oranje muts op, gemaakt van crêpepapier en voorzien van een rood-wit-blauw pluimpje. Het vervaardigen daarvan (knippen, vouwen, nieten) gebeurde door de familie Blacquièr.

De televisie, waarvan de eerste uitzendingen begin jaren vijftig plaatsvonden, zorgde ervoor dat in ieder geval de kinderen van de Laan wat vaker bij elkaar over de vloer kwamen. Op woensdagmiddag namelijk was er vanaf 1955 een programma voor de jeugd met onder meer 'De Verrekijker' – een verre voorloper van het Jeugdjournaal – en een tweetal episodes van Swiebertje (nog geen serie). Marinus van Hoogdalem (nummer 34 indertijd) herinnert zich dat alleen de familie Sol (nummer 28) indertijd over een televisie beschikte en bijgevolg elke woensdag een hele batterij kinderen op bezoek kreeg.

In die periode werd ook het contact tussen de volwassenen wat socialer, opener en minder verzuild. Dat uitte

zich onder meer in gemeenschappelijke activiteiten op het terrein van het kerkelijk leven. Vanuit de gereformeerde kerk werden 'andere gelovigen' uitgenodigd om deel te nemen aan de zogenaamde Zaaieweken; 'oecumenische' bijeenkomsten, waaraan rooms-katholieken, gereformeerden en hervormden deelnamen.

Onder invloed van verschillende maatschappelijke ontwikkelingen wordt de sociale functie van de Laan in de jaren tachtig meer en meer gewaardeerd. De straat wordt gezien als een samenlevingsvorm, waarin de bewoners op een plezierige én persoonlijke wijze met en onder elkaar kunnen leven. De bewoners, hoe toevallig ook samengekomen, ontwikkelen een 'wij'- en 'Onze Laan-gevoel'. Ze leren elkaar kennen en ontmoeten elkaar regelmatig op straat en in het dorp. Het mekaar met de voornaam noemen en het tutoyeren vindt algemene navolging.

Naast zichtbare activiteiten, zoals Muziekfeest/Open Podium, Sinterklaas en Straatbarbecue, waarover we nog komen te spreken, uit zich dat ook in het meeleven met en het delen van het lief en leed van de Laanbewoners. Dankzij het vrouwen netwerk in de Laan, met als knooppunt het Dameskoor, wordt er snel, efficiënt en geruisloos hulp en bijstand verleend aan gezinnen die worden getroffen door ziekte. Waar zich een feestelijke gebeurtenis voordoet, staan de Laanogenoten klaar om geluk te wensen en, bij bijzondere gelegenheden zoals een 25-jarig huwelijk of een 80ste verjaardag, iets speciaals te doen. Ook verscheen er rond de eeuwwisseling enige

Boven:
Een straatfeest voor de kinderen op Koninginnedag. Foto circa 1950, collectie Blacquièr

Rechts:
De redactie van de straatkrant! Van links naar rechts: Sander, Jeroen en Erik van Lidth de Jeude. Foto 2001, collectie Van Lidth de Jeude

Lidth Krant

Nr. 9 mei 2001

Laan van Oostenburg nu ook op Internet!

De werkelijke Laan kan natuurlijk nooit vervangen worden, maar een virtuele versie kan wel aanvullend werken. Daarom heb ik het initiatief genomen een besloten stuk (formeel een “intranet”) op het “world wide web” in te richten als communicatieplatform voor alle bewoners van de Laan van Oostenburg.

tijd een krantje voor de Laan, de Lidth Krant, geschreven, gedrukt en verspreid door Sander, Jeroen en Erik van Lidth de Jeude (nummer 30).

Het delen van het wij-gevoel manifesteerde zich voorts, toen in het begin van de jaren negentig in het kader van de Voorburgse rijtuigendagen op een prachtige zomerse zondag ongeveer 70 fraai aangespannen rijtuigen door de geheel autovrije Laan kwamen gereden; heel veel laanbewoners hadden hun tuinstoelen en parasols op het trottoir geplaatst om op die wijze in een gezellige ambiance nóg meer van de koetsenshow te kunnen genieten en tevens om de koetsiers en hun bijrijders nóg beter een feestelijke groet te kunnen brengen.

Bij dreigende aantasting van hun woonomgeving wisten de bewoners elkaar eveneens te vinden. Eind jaren tachtig werd de Opgangkerk gesloopt, waarvoor in de plaats vier woningen zouden worden gebouwd. Bouwonderneeming Lucas kreeg vergunning voor het bouwen van een rechthoekig blok van vier woningen, dat erg uit de toon viel bij de overige huizen in de Laan. Samen met de Wijkvereniging hebben de bewoners tot en met de Raad van State geprocedeerd om de bouwplannen aan te passen. Recent werden de bewoners enkele malen gemobiliseerd tegen wat in eerste instantie tamelijk ondoordachte plannen van de gemeente leken. In 2006 werd er stevig gediscussieerd over de herinrichting van het speelweijtje op het Da Costaplein, een belangrijke uitlaatklep (en -plek) voor de Oostenburgse jeugd. En met succes. De combinatie van speelweide en speeltoestellen blijkt een groot succes.

In augustus 2007 informeerde Pauline Nieuwenhuizen (nummer 20) bij de gemeente wanneer er een nieuwe boom geplant zou worden op de plek waar een oude boom eerder was gerooid. De reactie van een medewerker van de Dienst Openbare Ruimte verontrustte haar nogal. Die vertelde namelijk dat de bomen leden aan een voor meidoorns typische ziekte en dat op termijn waarschijnlijk alle bomen gerooid moesten worden. En dat niet alleen, ze zouden waarschijnlijk ook niet vervangen worden gezien de behoefte aan parkeerruimte in de

*Boven:
Een eigen straatkrant! Collectie
Van Lidth de Jeude*

*Onder:
Een prachtige dag voor koetsiers
en Laangenoten. Foto begin
jaren '90, Joost van Kasteren*

Laan, de aanwezigheid van kabels in de grond en het feit dat de Laan met zijn grote voortuinen al voldoende groen was.

Geschrokken stelde Pauline Nieuwenhuizen de andere bewoners in de Laan, alsmede de wijkvereniging Oud-Voorburg en het Platform Duurzaam Leidschendam-Voorburg op de hoogte en werd er een afspraak geregeld met de verantwoordelijke wethouder. Tijdens dat gesprek, enkele weken later, bleek dat de Laan niet 'boomloos' - en daarmee een contradictio in terminis - zou worden. Volgens de wethouder is de gemeente trots op haar boomrijke lanen en zullen de bomen in de Laan van Oostenburg worden behouden en bij ouderdom of ziekte worden vervangen.

Straatfeesten

Het was begin september 1984, bijna 25 jaar geleden. Het echtpaar Gerard Jeurissen en Brigit van Vonderen (nummer 20) stopte een brief in de bus bij alle Laanbewoners met de volgende uitnodiging:

'Tot ons genoegen hebben wij geconstateerd, dat vele bewoners van de laan enthousiast reageerden op ons plan een 'straatfeest' te organiseren op zaterdag 22 sept. a.s. Voor dit festijn stellen wij vanaf 20.30 uur ons huis beschikbaar om de bewoners van de laan de gelegenheid te geven nieuwe contacten te leggen en oude te verstevigen onder het motto 'beter een goede buur dan een verre vriend'. Vergezeld van deze uitnodiging gaat een nog niet volledige lijst van de huidige bewoners. Aanvullingen en verbeteringen hierop zijn zeer welkom.'

Nagenoeg alle Laanbewoners gaven aan de uitnodiging gehoor, hetgeen leidde tot een geanimeerd samenzijn. Er klonk veelvuldig muziek en aan de twee bars werd menig toast op het straatfeest uitgebracht. Ook de aangevulde en verbeterde adressenlijst werd zeer gewaardeerd. Het bleek de eerste in een lange serie die, uiteraard vele malen herzien en aangevuld met onder andere email-adressen, nog steeds ieder jaar verschijnt, dankzij Coen Hoenkamp (nummer 4) en een buitengewoon nuttige sociale functie vervult.

*Vele jaren opende Martine de Lange de muziekmiddagen.
Foto 1988, collectie Martine de Lange*

Geïnspireerd door het succes van dit eerste straatfeest namen korte tijd later enkele dames het initiatief tot een tweetal activiteiten, die van bijzondere betekenis zijn gebleken voor het sociaal-culturele leven in de Laan gedurende de laatste decennia. Martine de Lange en Riet van Onzenoort vatten het plan op een muziekmiddag (inmiddels Open Podium) voor alle Laanbewoners te organiseren, terwijl Elfried Logger en Heleen Soeter het initiatief namen voor een Sinterklaasfeest voor alle kinderen van de Laan.

Muziekmiddag en open podium

De allereerste Muziekmiddag vond plaats op zondag 15 december 1985 ten huize van Herman van der Kloot Meijburg en mede-initiatiefneemster Martine de Lange (nummer 32). Het programma was, zeker in het licht van latere Muziekmiddagen, relatief bescheiden met een optreden van drie kinderen en negen volwassenen, die piano, blokfluit (tenor, sopraan en alt) en fagot bespeelden. Het 'voor en met elkaar muziek maken' viel zo goed in de smaak dat spontaan het besluit viel om het volgende jaar weer zo'n muziekmiddag te organiseren.

De tweede muziekmiddag werd gehouden op 14 december 1986 in het huis van Jos en Riet van Onzenoort-Weterings (nummer 29). Bij de voorbereiding ervan was veel aandacht geschonken aan het stimuleren van alle Laangenoten, volwassenen en kinderen, om acte de présence te geven en een actieve bijdrage aan het muziekfestijn te leveren. Bijgevolg waren er veel meer Laangenoten en was het programma omvangrijker en gevarieerder. Naast eerdergenoemde instrumenten kwamen nu ook viool en klarinet aan bod en werd er solo gezongen. En ...er was een ingelast programma van de kinderen van de laan. Het genoeg van het samen muziek maken, ernaar luisteren en elkaar stimuleren werd door iedereen zeer gewaardeerd.

De derde muziekmiddag, gehouden op 3 januari 1988 bij Ruud en Mieke Jensch-Zuidgeest (nummer 34) kende twee noviteiten. De eerste was dat de datum werd verschoven van half december naar begin januari. Daarmee kregen de bewoners de gelegenheid om niet alleen 'met en voor elkaar muziek te maken', maar ook om elkaar aan het begin van het nieuwe jaar persoonlijk te ontmoeten en de beste wensen uit te wisselen. Een bijkomend voordeel was dat nieuwkomers 'in een klap' alle bewoners van de laan leerden kennen inclusief het opbloeiende sociale leven.

De tweede noviteit was het verrassende optreden van 'Het Oostenburgs Mannenkoor', dat, vanwege de afkorting HOM, zich de naam 'Les Hommes' aanmat. Het

initiatief voor het mannenkoor was al genomen tijdens de tweede muziekmiddag. In het diepste geheim stelden de daar aanwezige heren vast, dat de kinderen het beste konden worden gestimuleerd tot een muzikaal optreden door het goede voorbeeld te geven en zelf als mannenkoor op te treden. Aldus geschiedde. Op 21 maart 1987 stuurde Jan Kok de volgende uitnodiging aan de heren Van Dam (nummer 47), Jensch (nummer 34), Meyburg (nummer 32), Van Onzenoort (nummer 29) en Zoutenbier (nummer 33).

“een nieuwe lente een nieuw geluid”

Tijdens de zeer geslaagde muziekmiddag op 14 december j.l. ten huize van de familie Van Onzenoort is het vermetele plan opgevat om bij een volgende muziekmiddag de bewoners van onze laan te laten kennis maken met

“het Oostenburg mannenkoor”

Ik hoop dat uw destijds getoonde enthousiasme voor dit plan nog onverflauwd aanwezig is.

In dat geval nodig ik u gaarne uit voor een eerste oriëntatiebijeenkomst.

Wat er ook van moge komen, op zijn minst kunnen we een glas wijn met elkaar drinken.

Wat is een man zonder zijn agenda; ik prik dus maar een datum:

donderdag 2 april, ca. 20.30 uur

Laan van Oostenburg 17

Mocht deze datum u niet schikken : tel. 863298

Graag tot ziens, Jan Kok

Het uit twintig leden bestaande mannenkoor, onder leiding van dirigent Sam Duran en met Gerard Jeurissen aan de piano, opende en sloot de derde muziekmiddag. Een reactie van de dames uit de Laan liet niet lang op zich wachten. Enkele dagen na die gedenkwaardige muziekmiddag ontvingen alle dames de volgende brief:

Een van de eerste optredens van het mannenkoor. Hofwijck, 1992, collectie auteur

Goedemiddag,

Tijdens een zeer succesvolle muziekmiddag is het plan ontstaan een 'dameskoor' op te richten. Hierbij nodigen wij alle bewoonsters van de laan uit hieraan deel te nemen. Het lijkt ons zinvol en gezellig eerst met elkaar uit eten te gaan, om ideeën uit te wisselen, afspraken te maken, taken te verdelen enz.

Het etentje hebben we maandag 18 januari gepland, tijd en plaats nog onbekend.

Bent u geïnteresseerd, dan graag aanmelden bij één van de ondergetekenden,

Elfried Logger no. 10

Heleen Soeter no. 26

P.S. Deelname aan het koor zonder mee uit eten te gaan is natuurlijk ook mogelijk. Wel graag aanmelden! Misschien tot ziens.

Het dameskoor is er vanzelfsprekend gekomen. De vierde muziekmiddag, die werd gehouden op 18 december 1988 bij Eduard en Annemieke van Putten-Gras (nummer 43) werd geopend en afgesloten met een optreden van 'Het Oostenburgs Dameskoor HOD(-lips)'. Het koor, met Riet van Onzenoort als dirigente achter de piano, telde bijna twintig dames en de aanwezige bewoners stelden met vreugde en trots vast, dat de Laan zich mocht verheugen in het rijke en unieke bezit van een dames- én een mannenkoor.

Links:

Gerard Jeurissen opent de bijeenkomst en kondigt het optreden van het dameskoor aan. Foto 1993, collectie auteur

Rechts:

Alle aandacht voor het optreden van de kinderen uit de Laan. Foto 2002, collectie De Blecourt

Het eerste lustrum van de muziekmiddag werd op 7 januari 1990 gevierd in het oude Theater de Tobbe aan de Badhuisweg, waarmee de stap werd gezet van de vertrouwde huiskamer naar een echt theater. Ter gelegenheid van het lustrum voerden enkele laangenoten een blijspel op in twee bedrijven, getiteld 'Eb en vloed'. Het was geschreven door Jan Kok en Herman van der Kloot Meijburg en de regie was in handen van Thea Gamers. In het blijspel werd met als uitgangspunt het ritme van eb en vloed, dag en nacht, aan en uit, toen en nu door de spelers archeologisch onderzoek gedaan naar sporen uit het Voorburgs verleden op het braakliggende terrein van de gesloopte gereformeerde kerk in de Laan van Oostenburg: dat onderzoek leverde de verrassende vondst op van een aantal stenen met opschriften van letters, die samen de tekst 'SPAART UW STEM' vormden (sindsdien in gebruik als adagium binnen het mannenkoor Les Hommes).

In combinatie met het muziekprogramma werd het een buitengewoon feestelijke viering van het eerste lustrum.

Na de zesde muziekmiddag (6 januari 1991) in de oude Tobbe, met gelukkig weer een optreden van de kinderen uit de laan, begon een periode van omzwervingen. Omdat het oude theater De Tobbe was gesloten, werd de zevende muziekmiddag op 12 januari 1992 gehouden in het Huygensmuseum Hofwijck. De uitvoeringen, waaronder het eerste optreden van het Oostenburgs Kinderkoor, vonden plaats in de zaal op de fraaie en historisch bij-

zondere 'belle étage'. Het organisatiecomité, dat geheel uit mannen bestond, had de inwendige mens niet vergeten en zorgde voor een Hollandse stamppotmaaltijd.

Een jaar later, in 1993, was museum Swaensteijn op 24 januari de plaats van samenkomst. De naam muziekmiddag werd bij die gelegenheid vervangen door muziekfeest.

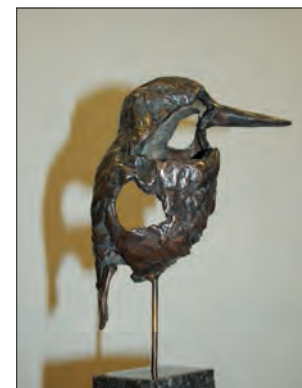
In 1994, bij het negende muziekfeest was het nieuwe stadstheater De Tobbe gereed en konden we de toneelzaal en de foyer gebruiken. Twee noviteiten waren er dat jaar: het optreden van 'Octaan', een octet dat 'a capella' meerstemmige muziek ten gehore bracht en een expositie van beeldende kunst, vervaardigd door Laangenoten. Sinds 1994 is er elk jaar een expositie geweest, waarbij meerdere Laangenoten hun artistieke objecten hebben tentoongesteld. Twee voorbeelden van hun werk zijn hierbij afgebeeld.

Bij het tweede lustrum van het muziekfeest, in 1995, trad voor de eerste keer een orkest op, samengesteld uit muzikanten uit de Laan. Het zogeheten 'Oem-pah-pah'-orkest stond onder leiding van dirigent Paul Thorissen (nummer 47) en telde dertien voornamelijk jeugdige laanbewoners. Hun eerste optreden haalde zelfs de plaatselijke pers, die uitgebreid aandacht besteedde aan dit tweede lustrum.

In de navolgende jaren was het 'Oem-pah-pah'-orkest – vanaf 1996 onder leiding van Riet van Onzenoort - een vaste waarde op het muziekfeest. Na 2002 echter werd

de bezetting te mager doordat een groot aantal jeugdige orkestleden het ouderlijk huis had verlaten vanwege de voortzetting van hun studie. Het voorlopig laatste optreden vond plaats op 29 december 2002. Inmiddels dient een nieuwe generatie jeugdige muzikmakers zich aan, zodat er gegronde hoop is dat het 'Oem-pah-pah'-orkest nieuw leven kan worden ingeblazen.

Links:
Het optreden van 'Octaan'. Foto 2007, collectie De Blecourt

Middenboven:
'Julie' (olieverf) van Vera Kok.
Foto Joost van Kasteren (2007)

Middenonder:
Het Oem-pah-pah-orkest van de Laan. Foto 1997, collectie Soeter

Rechts:
'Ijsvogel' (brons) van Jos van Onzenoort. Foto van Joost van Kasteren (2007)

Het voorgaande laat zien dat de Feestcommissie (die overigens regelmatig van samenstelling wisselt) in de eerste tien jaren vele initiatieven heeft genomen tot uitbreiding en verlevendiging van de muziekmiddag. In de jaren daarna, van 1996 tot nu, is voortgeborduurd op het bestaande succesvolle concept. Drie punten verdienen nadere vermelding. Het eerste is het onderdeel 'Kinderen voor kinderen', waarbij alle kinderen uit de Laan, hoe klein soms ook, op het toneel verschijnen voor een hoopgevend en hartverwarmend slotnummer.

Een tweede punt van aandacht is het openingswoord dat de laatste jaren wordt aangegrepen voor een verslag van het wel en wee van de Laan en zijn bewoners. Nieuwe bewoners, waaronder de in dat jaar geboren kinderen worden welkom geheten, de overledenen worden herdacht en er wordt een overzicht gegeven van de bewoners die zijn vertrokken (maar vaak nog jaren acte de présence geven) en van andere wetenswaardigheden, zoals studieresultaten en andere prestaties. Niet onvermeld mag ten slotte blijven het programmaboekje, dat mede dankzij Wijnand Wösten (nummer 24) en zijn vaardigheden op de computer steeds fraaier en kleurrijker is geworden.

*Boven:
De kleinste kinderen op het
toneel. Foto 2006, collectie De
Blecourt*

*Rechts:
Ieder jaar een ander jasje.
Collectie Wijnand Wösten*

In de loop der jaren hebben vele kinderen actief deelgenomen aan de muziekmiddag of het open podium. Helaas zijn niet van alle optredende kinderen foto's gemaakt, maar uit de collectie wél gemaakte én bruikbare foto's is hier en op de voorgaande pagina een keuze gemaakt. Foto's van diverse fotografen uit verschillende jaren

Na het vierde lustrum in 2005 vinden er een paar veranderingen plaats. In 2006 wordt de benaming 'Muziekfeest' vervangen door 'Open Podium'. Naast muziek zijn immers geleidelijk aan allerlei andere kunstuitingen op het podium en het programma verschenen, waaronder het inmiddels traditionele bloemstuk gemaakt door Jacqueline Thorissen (nummer 47), dat, eveneens volgens traditie, na afloop wordt geschonken aan een Laanbewoner die een fleurig opkikkertje kan gebruiken.

Door omstandigheden verhuist het Open Podium – het 22ste alweer – in 2007 naar het pas gerestaureerde gebouw De Voorhof naast de Oude Kerk aan de Herenstraat. Heel toepasselijk eigenlijk, omdat het gebouw ooit is ontworpen door Laanbewoner en architect Herman van der Kloot Meijburg (van 1912 tot 1918 op nummer 40). Ook op deze nieuwe locatie gaven de laangenoten weer in groten getale blijk van hun betrokkenheid bij het muzikaal en anderszins reilen en zeilen van de Laan.

Sinds het 'geboortjaar' 1985 heeft er 23 keer een muziekmiddag/open podium plaatsgevonden. Zonder enige overdrijving mag worden gesteld, dat dit evenement al bijna een kwart eeuw lang in het sociale leven van de Laan het hoogtepunt vormt.

En dat daarbij het mannenkoor Les Hommes en het dameskoor de Hod-Lips al respectievelijk 21 en 20 jaar deze samenkomsten openen en sluiten – dat is een traditie geworden! – wordt als iets zeer bijzonders gewaardeerd.

Sinterklaasfeest

Op initiatief van enkele moeders van kleine kinderen (Martine de Lange – nummer 32, Elfried Logger – nummer 10 en Heleen Soeter – nummer 26) werd in 1984 voor het eerst een Sinterklaasfeest gehouden voor alle 'nog gelovige' kinderen van de Laan. De Goedheiligman met zijn knechten werd die eerste keer ontvangen ten huize van de familie Logger en toegezongen door vele kinderen. Met spanning - en sommigen zelfs met enigszins bange gezichtjes - luisterden ze naar wat de Sint over hen had opgetekend in zijn Grote Boek.

Ondanks hun drukke werkzaamheden zagen Sinterklaas en zijn Zwarte Pieten er buitengewoon goed verzorgd uit. De Sint was getooid met de waardigheid die zijn ambt en leeftijd met zich meebrengen en de Pieten vervulden hun jolige rol met verve. De uiterlijke verzorging, inclusief de fraaie make-up, was in de vertrouwde handen van twee

Links:

Pianiste, drummer, dirigent en ... een deel van 'Les Hommes'. Foto 2005, collectie De Blecourt

Middenboven:

De pianiste/dirigente met de sopranen. Foto Joost van Kasteren, 2008

Middenonder:

De pianiste/dirigente met de alten. Foto Joost van Kasteren, 2008

Rechts:

Een feest voor het oog. Foto 2002, collectie De Blecourt

deskundige dames, Wil Duran (nummer 15) en Vera Kok (nummer 17). De innerlijke mens, voor zover je daar bij een etherisch wezen als Sinterklaas een onderscheid in kunt maken, werd verzorgd door huisarts Peter Soeter (nummer 26) die hem een drankje verstrekte dat zijn spiritualiteit in hoge mate stimuleerde.

Het eerste Sinterklaas-straatfeest bleek een groot succes en leidde tot de eenstemmige conclusie, dat het ieder jaar gevierd moest worden. Een conclusie die hout sneed, want sinds 1984 is geen jaar overgeslagen en worden de kinderen van de Laan nog altijd op een middag begin december ernstig of luimig toegesproken door de Sint. Vele jaren stonden Sam Duran en Dick Zoutenbier op zeer goede voet met Sinterklaas. De rolbezetting van de Zwarte Pieten kende een behoorlijk verloop, vanwege de grote belangstelling. Verschillende gelovige kinderen ontptopten zich luttele jaren later als succesvolle Pieten.

Het feest zelf werd in steeds wisselende huizen gehouden. Vanaf zijn (ver-)kleedhuis schreed de Sint en buitelden de Pieten door de Laan, daarbij wuivend naar de bewoners achter hun venster. Tal van Laangenoten zetten zich in om van het bezoek van Sinterklaas een onvergetelijke gebeurtenis te maken. Zij en hun kinderen bewaren vele goede herinneringen aan deze samenkomsten en ook de Sint denkt met veel plezier aan zijn talrijke bezoeken aan de laan.

Bij de voorbereiding van de bezoeken aan de Laan van Oostenburg in Voorburg was er altijd de nodige voorpret

Links:

Een hartversterkertje van Peter voor de Sint. Foto 1986, collectie Duran

Rechtsboven:

De Sint spreekt de Laankinderen toe. Foto 1988, collectie De Blecourt

Rechts:

Met de Sint op de foto. Foto 2005, collectie De Blecourt

over de ingeleverde briefjes van de ouders, die de nodige gegevens over hun kroost aan de Sint verstreken. Op de dag zelf was de aankleding van Sint en Pieten een goede warming-up om in de Sinterklaasfeest te komen. Onder de koffie met gevulde speculaas speelde de Klaas-cd.

De kostuums, die de Sint en de Pieten droegen, bestonden uit verbouwde jurken, manteltjes, broeken en hesjes, afkomstig van Heleens familie. Haar grootmoeders met kant afgezette witte nachtjapon gaf een chique uitstraling. Elk jaar werd alles zo goed mogelijk gewassen en opgestreken. De mijter kreeg een beurt, waarbij nietjes en plakband te pas kwamen. Voor de staf werd een nieuwe krul van triplex uitgezaagd en opgeschilderd. Het resultaat was een mooi uitgedost driemanschap. Sedert een paar jaar is er een prachtig nieuw kostuum beschikbaar, ook erg romantisch.

Met een zak vol cadeautjes ging het drietal op stap naar de familie, die in dat jaar de kinderen van de Laan ontving. Als Sinterklaas dan in zijn zetel zat, kwam elk aanwezig kind aan de beurt om een cadeautje van de Pieten te krijgen. Daarbij sprak Sinterklaas een woordje van aanmoediging en soms van vermaning. Menig kind dat nu volwassen is, heeft als baby bij de Sint op schoot gezeten, getuige de foto's van de trotse ouders.

Hilarische gebeurtenissen hebben zich ook voorgedaan. Een beroemde 'petit histoire' deed zich voor tijdens het Sinterklaasfeest, dat gevierd werd bij de familie Van Lidth de Jeude (nummer 30). Ook hier stond de zetel van de Sint al klaar. Op een gegeven moment echter schoten de achterste poten van de stoel door het traliewerk van

Sint Nicolaas' ongeval. Uitgebeeld door Axel Geers, Mila Feitsma, Lianne Drabbe en Marijn Drabbe, onder leiding van Doortje Middendorp-Hannig

de convectorput. Als Kabouter Spillebeen sloeg de Sint met zetel en al achterover met zijn benen in de lucht, de burgerbroek en geleende zwarte schoenen zichtbaar en de mijter afgevlagen.

Onder ouders en kinderen viel een angstige stilte. De Pie-ten echter reageerden kordaat en zetten fluks de zetel, inclusief Sinterklaas, weer rechtop, plantten de mijter op zijn hoofd en ... 'the show went on'. Alsof er niets gebeurd was, werd het volgende 'slachtoffertje' naar voren geroepen en toegesproken. Achteraf bleek dat geen van de kinderen door deze gebeurtenis van zijn geloof was afgevallen, hetgeen nog maar eens de onwankelbaarheid van het kinderlijk geloof illustreert.

Geheel volgens traditie eindigde ook dit Sinterklaasstraatfeest met de klassieker 'Dag Sinterklaasje', waarop iedereen voldaan –en sommigen zelfs uitgeput - naar huis vertrok.

Straatbarbecue

In 1987 was de Laan aan de beurt om een nieuwe riolering te krijgen. Een pennenstreek op het gemeentehuis, maar met grote gevolgen voor de bewoners. Vele weken lang was de straat opgebroken en het speelterrein geworden van graafmachines en mobiele kranen die de oude riolering verwijderden en nieuwe betonnen buizen legden.

De grote zandhopen en –kuilen vormden buiten de uren dat er werd gewerkt, een prachtige speelplaats voor de kinderen. Ze maakten intensief en op een leuke manier gebruik van de uitzonderlijk grote zandbak die vlak voor hun huizen was aangelegd.

De ouders ontmoetten elkaar ook vaker op straat dan voordien (en nadien) gebruikelijk. Terwijl ze op de spelende kinderen letten, knoopten ze regelmatig een praatje aan. Het gespreksonderwerp lag immers op straat.

Op een mooie zomeravond was het blijkbaar zo gezellig, dat een flink aantal bewoners spontaan reageerden op het voorstel om met elkaar op straat een hapje te eten en een wijntje te drinken nadat de kinderen naar bed waren gebracht. Deze straatpicknick met het bord op de knieën op tuinstoelen en bankjes, werd hogelijk gewaardeerd en vormde een belangrijke stimulans voor het organiseren

van een straatbarbecue het jaar daarop. Een feestelijke bijeenkomst op de laatste zaterdag van de zomervakantie, die vanaf 1988 elk jaar heeft plaatsgevonden.

De organisatie van de straatbarbecue verloopt elke keer weer soepel, mede dankzij de inzet van het organiserend comité en de eendrachtige samenwerking tussen jong en oud. Nadat het comité in de weken ervoor een vergunning heeft aangevraagd, worden de bewoners gemaand hun vehikel op de dag zelf ergens anders te parkeren. Op de dag dat de barbecue wordt gehouden sluit de jonge garde om ongeveer twee uur 's middags met rood-witte linten en een enkel dranghek de laan af voor alle verkeer, waarna de voorbereidingen echt kunnen beginnen. Ze vegeen vervolgens het gedeelte van de Laan, waar de barbecue wordt gehouden, zetten samen met enkele ouders de tafels, stoelen en parasols op hun plek en assisteren bij het ophangen van de zeildoeken.

Ter hoogte van de nummers 20 t/m 26 worden enkele lange tafels neergezet voor het salade- en toetjesbuffet. Aan het eind van de middag verschijnen daarop, als uit het niets, prachtig opgemaakte schalen en schotels, waarop de dames uit de Laan hun best doen om de glorie van de Hollandse tuinbouw in allerlei combinaties en variaties tentoon te stellen. Wie wat maakt wordt geregeld in de boezem van het Dameskoor.

Om ongeveer 4 uur staan midden in de laan ruim voldoende stoelen en tafels klaar om de Laanbewoners te ontvangen. Traditiegetrouw grijpt een klein gezelschap van bevlogen dames en heren direct de kans om te gaan zitten voor een vroeg aperitiefje!

Tegen vijven arriveren de laatste schotels en een half uurtje later is het vuur voldoende opgestookt om de eerste hamburgers, saté's en de laatste jaren ook gamba's op het rooster te leggen; een taak die veelal is voorbehouden aan enkele heren.

Onder het nuttigen van vlees, vis en salades worden vakantie- en andere wederwaardigheden uitgewisseld en meer of minder sterke verhalen verteld. De kinderen zijn vooral bezig met spelletjes, zoals hardfietswedstrijden (jongens), stoeprandgooien (gemengd) en dansen (meisjes) waarvoor de autovrije Laan nu ruimschoots de gelegenheid biedt. Gaandeweg raakt iedereen voldaan, worden de schotels met salades ingeruild voor bijzondere toetjes en dooft het vuur van de barbecue langzaam uit. Als ook het laatste avondlicht is verstorven, daalt er een vredige stemming neer over de Laan, waarbij een enkel woord en een drankje voldoende zijn om de onderlinge band te verstevigen. Een bijzonder onderdeel van het

barbecuefeest was menig jaar het later op de avond ontsteken van 'een kampvuur' en het met z'n allen plaatsnemen rondom dat vuur. Het vormde en soort climax, een apotheose van de straatbarbecue.

Tot slot

In deze tijd doen zich in de Laan tweeeërlei bewegingen tegelijkertijd voor. Enerzijds zien we een sociale versplintering; iedereen gaat meer en meer zijn eigen gang; oude contacten maken plaats voor zelfverkozen netwerken; men maakt zelf uit waar men bij hoort en voor hoe lang. Anderzijds is sprake van een herwaardering van het gezamenlijke. Er is een roep om verbondenheid. We zien initiatieven van bewoners die zich inspinnen voor de gemeenschap van de straat.

Het 'betrokken' individu manifesteert zich als de actieve bewoner, die zich medeverantwoordelijk voelt voor zijn/haar omgeving en graag een bijdrage levert.

Het is duidelijk, dat er in de loop van een eeuw in de Laan van Oostenburg grote veranderingen zijn geweest in houding, denken en voelen bij de bewoners, hetgeen samenhangt met elkaar versterkende en aanvullende veranderingen in de materiële, intellectuele en communicatiecultuur.

Met dank aan Heleen Soeter, Janneke Stellinga, Sam Duran, Henk van Harreveld en Joost van Kasteren.

Links:

Frans gaart het vlees. Foto 2007, Joost van Kasteren

Rechtsboven:

Boeiende sociale contacten. Foto 2003, collectie Peter van der Stad

Onder:

Kinderen en volwassenen laten zich het goed smaken. Foto 2007, Joost van Kasteren

De Laan van Oostenburgse barbecue. Uitgebeeld door Axel Geers, Mila Feitsma, Lianne Drabbe en Marijn Drabbe, onder leiding van Doortje Middendorp-Hannig

Toelichting:

- 1 Grote vogel
- 2 Mila met haar broertjes op de fiets
- 3 Kok
- 4 Het buffet
- 5 De barbecue
- 6 Naud en Stan met hun auto
- 7 Meisje
- 8 Parasol
- 9 Eter op stoel
- 10 Tafel met bier
- 11 Jongen
- 12 Het meisje uit Afrika, dat nu verhuisd is
- 13 Kleine vogel
- 14 Hond

*Nog één en dat is het voordeliger
per dozijn*

Meer werken en minder bidden

*Familie Van Hoogdalem, in
de achtertuin van nummer
34, omstreeks 1952. (Het
onderschrift is van vader Van
Hoogdalem.)
Collectie Van Hoogdalem*

Kees van Paridon¹

Minder 'ora' en meer 'labora'; dat is kort door de bocht geformuleerd het beeld dat oprijst uit een vergelijking van de burgerlijke stand van de Laan tussen 1915 en 2007. Het aantal niet-gelovigen is gestegen van ruim tien procent naar bijna de helft van de Laanbewoners. Tegelijkertijd is het aantal gepensioneerden gedaald en wonen er tegenwoordig veel tweeverdieners in de Laan.

In het gemeentearchief van de gemeente Voorburg bevindt zich een zeer gedetailleerd overzicht met als titel 'Bevolkingsregister gemeente Voorburg, Laan van Oostenburg 1913-1921'. In het register wordt per huis aangegeven wie er van wanneer tot wanneer woonde, hoe de gezinssamenstelling was, wanneer men geboren was, waar, of en zo ja wie er inwonend was (als dienstbode, huishoudster, kamerbewoner), welke religie men aanhing, welk beroep men had dan wel gehad had, van

waar men kwam, en waarheen men bij vertrek uit de Laan was gegaan. Dankzij dit overzicht is het mogelijk om een beeld te schetsen van de bewoners die bijna 100 jaar geleden in de Laan van Oostenburg woonden. Vervolgens hebben we dezelfde vragen voorgelegd bij de huidige bewoners van de Laan van Oostenburg. Dat is gebeurd in november 2007. Nagenoeg alle bewoners hebben gereageerd.

Ijssalon 'Het Centrum' Hoek Parkweg / Laan van Oostenburg

Jarenlang was Ijssalon 'Het Centrum', de (poort-)wachter van de Laan van Oostenburg en een kompas voor menig inwoner van Voorburg die zin had in een ijsje. De droom van ieder kind: een ijssalon op de hoek van de straat.

Deze ijssalon werd gedreven door de familie Van der Weijden van 1966 tot 1998. Zij hadden de zaak overgenomen van hun voorganger Jan Karlas. De Salon was van elf tot elf open, zeven dagen in de week, negen maanden per jaar. Eerst alleen met ijsverkoop in de voorkamer, later met een echte salon over de hele benedenverdieping.

Iedere laanbewoner is er binnen geweest. De kinderen waarschijnlijk vaker dan de ouders. Kleine kinderen mochten zelfs alleen naar de salon voor een ijsje. Gewoon even de stoep aflopen of even oversteken, dat kon makkelijk. Altijd leuk om ze over de vloer te krijgen, weet de familie nog.

Een enkele keer kwam er wel eens een boze ouder langs; dan waren de afspraken over het ijsje niet helder geweest. Problemen leverde dat nooit op. De familie Van der Weijden kende na verloop van tijd alle gezichten. Ook de 'oude dokter Soeter' kwam vaak na een visite een milkshake drinken. De salon was in de zomer altijd een druk verzamelpunt voor veel mensen in Voorburg, bijvoorbeeld tijdens de fietsvierdaagse. Niet altijd zal de Laan de Ijssalon dankbaar geweest zijn. Toen de middelbare scholen nog niet aan de Aart van der Leeuwkade gevestigd waren, zaten vanaf elf uur 's morgens honderden scholieren te wachten op de stoep van de ijssalon. Refters, kantines en cafetaria's waren er nog niet, de ijssalon wel.

De ijssalon was een TomTom avant la lettre voor de Laan: 'Bij de (oude) ijssalon linksaf' was een ijzersterke wegwijzer. De tijd van de ijssalon op de hoek is voor altijd voorbij, maar de goede herinneringen blijven.

Boven:

*De ijssalon, begin jaren '90.
Collectie auteur*

Links:

*Start van de fietsvierdaagse, bij
de ijssalon. Collectie auteur*

Beide gegevensbronnen stellen ons in staat om een korte schets te geven wie er toen (rond 1910) en nu (2007) in de Laan van Oostenburg woonden dan wel wonen. Het geeft ons ook de kans om vergelijking in de tijd maken. In deze paragraaf schetsen we wie er toen en nu in de Laan woonden en hoe oud ze zijn dan wel waren. Daarnaast kijken we naar de gezinssamenstelling, naar waar iedereen vandaan kwam, wat ze deden voor de kost en welke religie ze aanhingen. De uitkomsten vergelijken we zo mogelijk met die van de gemeente Voorburg en van Nederland in zijn totaliteit.

We hebben drie bestandopnames gemaakt: een rond 1912, een rond 1918 en één in 2007. In 1912 was de straat nagenoeg afgebouwd. Die eerste jaren werden echter gekenmerkt door veel verhuizingen, niet alleen van mensen die een huis in de Laan betrokken, maar ook van veel mensen die al weer snel vertrokken. Na 1918 lijkt deze verhuisdynamiek duidelijk af te nemen. Zo was de gemiddelde verblijfsduur in de Laan van de groep die in 1912 in de Laan woonde ongeveer 7 jaar, terwijl dat in 1918 was opgelopen tot 14 jaar. Vandaar dat ook 1918 in het overzicht is betrokken.

Dit hoofdstuk bevat veel gegevens. Daarnaast zijn er een aantal minibiografieën opgenomen van een aantal opmerkelijke bewoners uit de Laan in deze 100 jaar. Ook worden er een paar families kort beschreven die, meestal in verschillende generaties, meer dan 80 jaar in de Laan

wonen of gewoond hebben. Dat zijn de families Soeter (95 jaar), Van der Kloot Meyburg (88 jaar), Hogendoorn (86 jaar), en Smeenk (83 jaar). Ook de familie Verhoeven (85 jaar) woonde lang in de Laan. Overigens zijn er daarnaast nog 7 andere families, die tenminste 50 jaar in de Laan wonen of woonden, namelijk Kalis (71 jaar), van Harreveld (68 jaar), Visser-Groenewegen (63 jaar), Erkendiep (63 jaar), Louwerse-Gorissen (62 jaar) en Schmidt (53 jaar).

Hoeveel huizen staan er in de Laan van Oostenburg?

Zoals elders al is beschreven, zijn de eerste huizen in de Laan van Oostenburg in 1909 opgeleverd, te beginnen met de huizen vanaf de Parkweg. Op basis van het Bevolkingsregister zijn de eerste bewoners op 6 augustus 1909 in de Laan van Oostenburg komen wonen, op nummer 1. Op dat moment waren er overigens twee huizen in de Laan van Oostenburg die al veel ouder waren, maar die in 1910 de nummers Laan van Oostenburg 51 en 53 kregen. Op nummer 53 bevond zich de boerderij Oostenburg, waarnaar de Laan is vernoemd. Op nummer 51 stond een arbeiderswoning, ongeveer ten hoogte van de kruising van de Laan van Oostenburg met de Laan van Haagvliet. Voor 1909 hadden beide huizen een andere adressering, gebaseerd op een letter plus een getal. Voor de boerderij was dat F74. Beide huizen zijn gesloopt rond 1930. De bewoners van deze huizen zijn niet meegenomen in de volgende overzichten.

Familie Kalis (1916-1994) nr. 3 & 1

De in 1994 overleden Cornelis Jan (Kees) Kalis, die zijn hele leven in de laan woonde, was een telg uit de bekende familie Kalis die met hun baggerwerkzaamheden de basis hebben gelegd voor 'Hollands Glorie' op dit gebied. Zijn voornamen zijn dezelfde als die van C.J. Kalis, geboren in Sliedrecht en getrouwd met Korstiana Maria Hartog en zijn voorletters (C.J.) gaan terug tot Cornelis Jacobsz. Kalis uit Giessenbuytendam, die voor het eerst wordt genoemd in 1600.

De in Sliedrecht geboren grootvader van Kees Kalis was als aannemer belast met het uitgraven van de Scheveningse vissershaven, de zogeheten 'bommenhaven', waar de Scheveningse 'bommen' konden schuilen voor slecht weer. Grootvader Kees Kalis had drie kinderen, waaronder Cornelis Jan Marie Korstiaan Kalis (1890-1970), die later bestuurslid zou worden van de firma Kalis & Blankevoort in Voorburg, aannemers van – het zal niet verbazen - baggerwerken. Deze Kees was getrouwd met Adriana Koopman (1891 – 1980) en zij woonden vanaf hun trouwen op de Laan van Oostenburg nr. 3.

Na vier jaar huren kocht hij in 1920 het pand van de

toenmalige eigenares Vrouwe Elisabeth Henriette Maria Philipse, douairière Jhr. B.C. de Jonghe, een van de laatste eigenaren van de boerderij Oostenburg. Nog eens vier jaar later kocht hij in 1924 het naastgelegen pand nr. 1 van Herman Goedhart, een elektrotechnisch ingenieur die zelf in de Prins Albertlaan in Voorburg woonde. De woning werd flink verbouwd, met name de entree, onder toezien oog van de oorspronkelijke architect Gerard Klumper. Zijn moeder kwam op nummer 3 wonen. Vader Kalis was vermoedelijk tamelijk bemiddeld. Na de Tweede Wereldoorlog was hij medefinancier van allerlei onroerend goedprojecten, waaronder woningen in Voorburg onder andere aan de Mgr. Van Steelaan, Albert Verweijstraat, Queridostraat en Rodelaan. Ook was hij eigenaar van het tennispark 'Vreugd en Rust'.

Kees Kalis en Adriana Koopman hadden twee kinderen: Maria Cornelia, geboren in 1917 en de eerder genoemde Cornelis Jan die in 1919 is geboren. Bij het overlijden van hun vader erfde Kees nr. 3 en Maria nr.5. Maria is in 1943 getrouwd en verhuisde naar elders. Op nummer 5 woonde de heer Schmidt. Deze huurde het huis vanaf 1933 tot 1988. Toen hij vertrok, verkocht zij het huis. Haar broer Kees Kalis (zie foto) zou tot aan het eind van zijn leven in 1994 in de Laan blijven wonen; eerst op nr. 3 en vanaf zijn vijfde jaar op nr. 1. Voor zover valt na te gaan heeft hij aan de toenmalige Technische Hogeschool in Delft gestuurd, maar of en zo ja wat voor werk hij deed is niet bekend. Ook verder is er weinig van hem bekend, omdat hij zeer teruggetrokken leefde.

De Laan van Oostenburg telde vanaf 1912, toen de laatste woningen waren afgebouwd, 46 huizen, waarvan 24 aan de oneven kant – vanaf nummer 1 tot nummer 19 en vanaf nummer 23 tot nummer 49. Aan de even kant stonden 22 huizen, te beginnen met nummer 2 en 2a en dan 4 tot en met 42. Nummer 2 is lange tijd bewoond geweest, maar vanaf midden jaren '60 omgebouwd tot een kantoor, voor makelaardij Van der Tak. In deze opsomming ontbreekt Laan van Oostenburg nummer 21. Daar stond vanaf 1910 tot 1987 de gereformeerde kerk. Na de sloop zijn daar vier moderne herenhuisen voor teruggekomen, genummerd 21, 21a, 21b en 21c. In 1912 en in 1918 telde de Laan van Oostenburg 46 huizen. Na 1964 waren het er nog 45 (nummer 2 verdween) en vanaf 1991 zijn het er 49.

Hoeveel mensen woonden en wonen in de Laan van Oostenburg?

Dat lijkt een eenvoudige vraag, maar dat is het toch niet. Er kunnen drie groepen bewoners onderscheiden worden. Allereerst is er het huishouden van de hoofdbewoner. Daarnaast zijn er inwonenden, zoals familieleden of kamerbewoners. Tenslotte zijn er nog de dienstbodes, die zeker in de begintijd nog vaak inwoonden. In 1912 hadden 26 huizen de beschikking over een dienstbode

en in 1918 waren het er zelfs 34. In 2007 woonden er 4 au-pairs in de straat. In tabel 1 zijn de verschillende aantallen uitgesplitst.

*Schildpad Flip, al lang woonachtig in de Laan.
Foto Peter van der Stad*

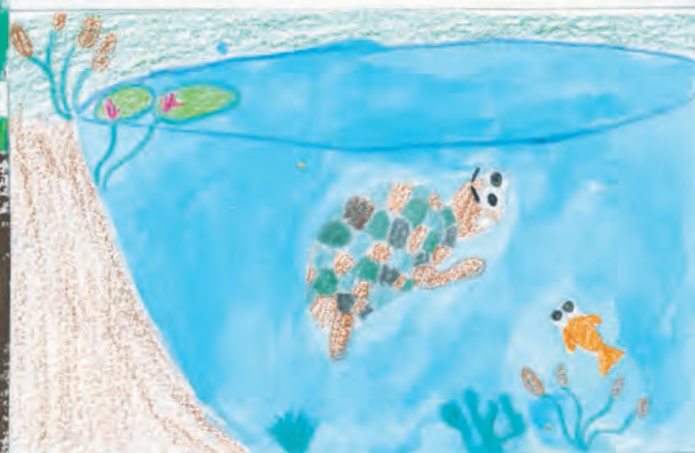

Het oudste Huisdier in de
Laan v. O. is Flip de Schildpad.

is Winters is Flip nooit
thuis. Dan slaapt hij diep
onder de aarde van no. 20.

Flip woont Aegen no. 20
aan, in zyn eigen villa.

Eén keer is Flip uitloge-
zen geweest, bij Heleen op
no. 26. Toen is hij bijna
in haar vijver verdronken.
Flip is geen waterschildpad.
Flip is een echte laanschildpad.

Tabel 1. Aantal inwoners in de Laan van Oostenburg, volgens drie categorieën.

	In 1912	In 1918	In 2007
Huishouden hoofdbewoner	148 (3.29)	163 (3.62)	139 (2.84)
Incl. inwonenden	150 (3.33)	176 (3.91)	
Incl. dienstbodes/au-pairs	176 (3.91)	210 (4.67)	143 (2.92)

Toelichting: tussen haakjes staat het gemiddeld aantal bewoners per woning

Het aantal bewoners lag in de begintijd hoger dan in 2007, zeker als inwonenden en dienstbodes worden meegeteld. Er is een duidelijke afname van het gemiddeld aantal bewoners per woning opgetreden, hetgeen illustreert dat ook in de Laan van Oostenburg, net als in de rest van Nederland, een proces van gezinsverdunning heeft plaatsgehad. Woonden er in 1919 in Voorburg nog 4,75 mensen per woning, in 2005 was dat meer dan gehalveerd naar 2,12. Bij hetzelfde aantal inwoners betekende dat 125% meer huizen.

Peter Soeter, nr. 26

De wortels van Peter Soeters familie liggen vanaf het eerste begin (1912) in de Laan van Oostenburg. Hij woont in het huis waarvan zijn overgrootouders de eerste bewoners waren. Zijn grootmoeder trouwde met een Soeter, zijn vader werd er geboren en vestigde er zijn praktijk en Peter volgde - na zijn studie in Leiden - zijn vader weer op als bewoner van het huis en als huisarts. (Klein)zoon Roelof volgt inmiddels als student medicijnen gedeeltelijk de voetsporen van zijn (groot)vader. Daarmee is de langste familiegeschiedenis in de Laan in enkele woorden samengevat.

Peter is geboren op nummer 26. Zijn grootouders woonden toen nog in het huis waarin zijn vader sinds 1952 ook zijn praktijk had. Die praktijk zou Peter in 1984 van hem overnemen. Huize Soeter was een vol huis. Elke dag patiënten over de vloer, medisch assistentes en natuurlijk ook gewoon de familie. In de vakantie was het wachten

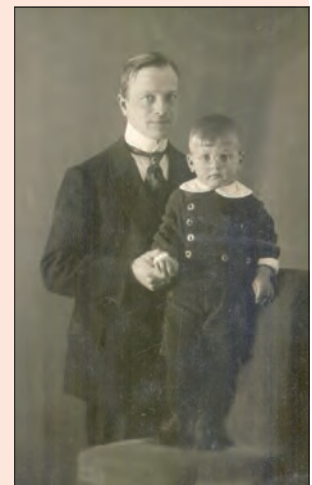
Vergelijken we de Laan van Oostenburg qua bewonersdichtheid met Voorburg als geheel, dan was de gemiddelde woonbezetting in de Laan van Oostenburg in 1912 iets onder het Voorburgse gemiddelde en kwam het in 1918 min of meer overeen. De gemiddelde woonbezetting in 2007 is daarentegen juist hoger dan in Voorburg.

tot het spreekuur afgelopen was voordat de kinderen vrij door het huis konden dwalen. Het huis was in die jaren soms ook een romantisch trefpunt. Klaas de Schillenboer had een oogje op een tante, een nichtje werd verliefd en trouwde met een van de jongens van de overkant en een van de assistentes huwde met een van de Laanbewoners.

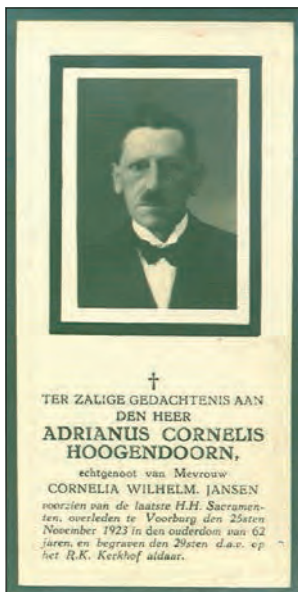
De Laan zelf was in Peters jongensjaren nog het domein van de jeugd, alhoewel er niet veel families met kinderen in de straat woonden. Er stond toen nog maar één auto. 's Zomers was het met vriendjes padden vangen voor een duppie voor de zwangerschapstesten in de praktijk. In de winter werden de sleetjes achter de auto gebonden en door de wijk getrokken. Later kwamen daarvoor in de plaats de spooktocht in de herfstvakantie, de Sinterklaasviering en de kerstboomverbranding, inmiddels allemaal met de eigen kinderen en hun vriendjes.

*Boven:
Moeder en Wim Soeter in de Laan voor nummer 35.
Collectie Soeter*

*Onder:
Vader en Wim Soeter.
Collectie Soeter*

Tabel 2. Samenstelling huishoudens in de Laan van Oostenburg, naar aantal mensen per huishouden

Omvang gezin	1912	1918	2007
1 persoon	2	0	6
2 personen	15	14	22
3 personen	12	8	2
4 personen	8	12	9
5 personen	3	7	9
6 personen	4	1	1
7 en meer personen	1	3	0

Als we kijken naar de grootte van de gezinnen, dan laat tabel 2 zien dat in de drie beschouwde jaren de categorie 2 personen per huishouden steeds het vaakst voorkwam. Opvallend is, zeker voor 2007 het geringe aantal alleenwonenden. In Nederland en in Voorburg is dat zeer sterk toegenomen, omdat er meer startende jongeren op de huizenmarkt zijn en vanwege echtscheidingen en overlijden. In Voorburg kwam het aandeel van deze groep in het totaal aantal huishoudens in 2005 uit op 40%, maar in de Laan bedraagt het in 2007 maar 12%.

Het aandeel huishoudens met 2 personen zonder (nog thuiswonende) kinderen was in Voorburg in 2005 30%, in de Laan echter 45%. Voor gezinnen met kinderen bedroeg het aandeel in Voorburg in 2005 eveneens 30% en in de Laan 43%. De conclusie kan luiden dat in de Laan van Oostenburg relatief meer huishoudens met

*Links:
Bidprentje van Adrianus
Cornelis Hoogendoorn (de
dubbele 'o' is later verloren
gegaan).*

Collectie Hoogendoorn

*Midden:
Familie Van Hoogdalem:
wachten op de Blauwe Tram.
Collectie Van Hoogdalem*

*Rechts:
Cornelia Wilhelmina
Hogendoorn-Jansen (rechts) in
de tuin van nummer 19, samen
met een vriendin.*

Collectie Hoogendoorn

twee partners, maar ook meer huishoudens met kinderen woonden. Daardoor ook komt de gemiddelde bezettingsgraad per woning in 2007 hoger uit dan het Voorburgse gemiddelde.

Hoe lang wonen mensen in de Laan van Oostenburg?
Hiervoor werd al aangegeven dat er in de beginjaren sprake was van een betrekkelijk hoge verhuisdynamiek

De Familie Hogendoorn, 86 jaren, nummer 19

Op 17 maart 1917 koopt Adrianus Cornelis Hogendoorn, wonende aan de Binckhorstlaan te 's-Gravenhage, vier huizen met tuinen en erven aan de Laan van Oostenburg, de nummers 13,15, 17 en 19. Hij was geboren in 1861 en gehuwd met Cornelia Wilhelmina Jansen (1867-1957). Uit dit huwelijk werden 9 kinderen geboren. Het echtpaar Hogendoorn-Jansen

betrok met de drie jongste kinderen in 1920 één van de vier gekochte huizen, t.w. nummer 19. Tot die tijd was dit huis verhuurd aan het echtpaar dr. Milo-Häfeli (tot 1914), en daarna aan de familie Takes-Meyer. De drie andere huizen waren eveneens verhuurd.

Na het overlijden van Adrianus Hogendoorn in 1923 bleef de weduwe Cornelia Jansen met twee dochters op genoemd adres wonen. Door vererving kwam dit huis nummer 19 toe aan dochter Maria Cornelia. Enkele huidige bewoners van de laan weten haar nog te herinneren als tante Marie, die als het weer het enigszins toeliet aan het einde van de middag in haar voortuin genoot van een glaasje sherry. He-las is hiervan geen foto beschikbaar; wel van een

gelijksortig verpozen van haar moeder, samen met enkele familieleden en/of kennissen.

De jongste zoon Johannes Antonius erfde nummer 17, maar heeft daar nooit gewoond, volgens zeggen omdat hij een huis zonder achteromgang niet handig vond!

In 1929 trouwde hij met Gerarda Maria Maartens en vestigde zich als slager op het Westeinde in Den Haag; zij kregen drie kinderen.

Na het vroegtijdig overlijden van zijn vrouw hertrouwde hij in 1953 met Maria Anna (Mia) Wamper. Uit dit huwelijk werden 5 kinderen geboren. Nadat haar man in 1969 was overleden, zette Mia Hogendoorn-Wamper de slagerij aan het Westeinde met succes voort, waar zij vooralsnog ook bleef wonen. Na het overlijden van Maria Cornelia, voornoemde tante Marie, in 1974, kocht zij het huis nummer 19 en ging daar, na een grondige renovatie, met haar vijf kinderen wonen.

Mia overleed in 2006. Haar twee inwonende kinderen, Willy en John, trokken naar elders en kort nadien werd het huis verkocht. Zo kwam er een einde aan de relatie (eigenaar en/of bewoner) tussen de familie Hogendoorn en de Laan van Oostenburg, een relatie die bijna negentig jaar had geduurd.

in de Laan. De gemiddelde woontuur van de bewoners, die in 1912 in de Laan woonden, was ongeveer 7 jaar, maar in 1918 was dat al verdubbeld tot 14 jaar. Daarna hebben zich periodes voorgedaan waarin de dynamiek weer toenam, zoals in de jaren '30 en in de eerste jaren na de Tweede Wereldoorlog. In het algemeen bleven mensen die zich vestigden in de Laan, daar ook relatief lang wonen.

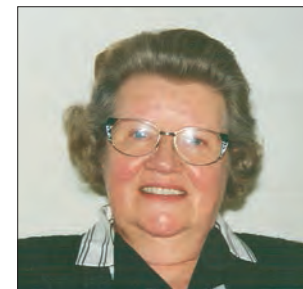
Familie Soeter, 95 jaren, nummer 26

In maart 1912 kwamen de 66-jarige weduwe Van der Wolk-van Beek en haar dochter als eerste bewoners in het huis Laan van Oostenburg nummer 26 wonen. De gemeente die zij verlieten was Zegwaard. In 1913 huwde de dochter met Jacobus Soeter uit Abcoude; het echtpaar ging inwonen bij moeder/schoonmoeder. Er werden twee kinderen geboren, t.w. Willem in 1915 en Nelly in 1917. Zoon Willem werd arts en startte in 1952 een huisartsenpraktijk in de woning van zijn ouders. Uit zijn huwelijk met Kitty Knappers werden drie zonen geboren.

Zoon Peter drukte de voetsporen van zijn vader; na zijn studie medicijnen in Leiden nam hij in 1984 de praktijk van zijn vader over. Hij huwde met Heleen Hooikaas; zij kregen drie kinderen, t.w. twee dochters en een zoon.

Zoon Roelof studeerde in 2008 af als arts en zorgde daarmee voor de derde doktersgeneratie binnen de familie Soeter.

Het huis op nummer 26 fungeerde vanaf 1952 tot medio 2008, d.w.z. 56 jaren, als dokterswoning! De praktijk is in 2008 verhuisd naar het centrum van Voorburg, maar de familie Soeter blijft voorlopig nog wel even wonen in de Laan.

*Linksboven:
Cornelia Wilhelmina
Hogendoorn-Jansen (tweede
van links) op het terras in de
voortuin.
Collectie Hogendoorn*

*Boven:
Mia Hogendoorn.
Collectie Hogendoorn*

*Wim en Nellie Soeter,
omstreeks 1920.
Collectie Soeter*

Familie Smeenk, 83 jaren, nummer 27

Als baby is Riet Smeenk met haar grote familie in 1925 in de laan komen wonen en nu – 83 jaar later – woont ze er nog. In die tijd is er veel veranderd, maar wat gebleven is, is het spelen van kinderen. ‘We speelden iedere dag buiten’, vertelt Riet. ‘Verstop-pertje, tollen, spoorzoeken, putje lopen en ballen natuurlijk’. Waarbij de bal regelmatig in beslag werd genomen door ‘oom agent’ of door de bewoner van nummer 41.

De vader van Riet had een manufacturenzaak in Den Haag, die hij moest verkopen. Met het geld en een hypotheek kocht hij het huis op nummer 27; een groot huis moest het zijn, want er waren twaalf kinderen, waarvan negen jongens. Vader mocht een half jaar niet werken in Voorburg – zo waren de regels toen – en verdiende zijn geld met de ambulante handel. Kleding, maar ook eieren. Ook werd een deel van het huis verhuurd.

Begin februari 1932 betrok de bekende schrijver E. du Perron de ruime voorkamer van het huis. Naast een goed pension en een behoorlijke verwarming, liet hij zich daarbij ook leiden door de aanbeveling ‘bij goed katholieke mensen’. Hij betaalde fl. 72,50 (omgerekend € 32,88) per maand. Een maand later verhuist hij echter al weer en in mei trouwt hij zijn Voorburgse geliefde Elisabeth de Roos en verhuist hij naar het buitenland.

Vanaf 1934 tot 1954 is in het huis een kapperszaak gevestigd. De notabelen die zich er lieten scheren, hadden allemaal hun eigen laasje met scheerzeep en mes. Aldert Jan van 't Hof (nummer 2a) herinnert zich nog hoe ze als jonge-

tjes soms lang moesten wachten op hun knipbeurt, omdat de scheerbeurt van de dokter of iemand anders natuurlijk voorrang had. Tijdens de oorlog zaten vijf broers van Riet ondergedoken in het huis. Vrijwel onder de ogen van de Duitsers die enkele woningen in de laan hadden gevorderd. Als er een razzia dreigde kropen de broers onder de vloer. Het personeel van het kappersbedrijf werd voor de razzia gewaarschuwd doordat Riet 'Die schöne blaue Donau' op de piano speelde. Dan wisten ze dat ze zich die dag niet moesten laten zien.

Sinds het overlijden van haar broer en zus, die samen met haar in het huis waren gebleven, woont Riet alleen. Ze leest graag en veel, maar houdt ook bij wat er in de laan gebeurt. Zo kon dankzij haar oplettendheid de chauffeur van de vrachtwagen worden achterhaald die bij de toenmalige buurman een kras op de auto had veroorzaakt. En ze ziet natuurlijk nog steeds de kinderen spelen in de straat.

Familie van der Kloot Meijburg, 90 jaren, nummers 40 en 32

Het eerste lid van de familie Van der Kloot Meijburg, dat in de Laan van Oostenburg kwam wonen was de welbekende architect Herman. Hij verhuisde in april 1912 met zijn vrouw Johanna Sprengel en de twee zoontjes van 2 (Frits) en 1 (Leo) jaar oud van Rotterdam naar Laan van Oostenburg nummer 40; zij waren de eerste bewoners van dit huis. Al in augustus 1918 verlaten zij de Laan en gaan wonen in het zogenaamde Molenhuis op de hoek van de Zwartelaan en de Achterweg (nu Parkweg). Na de sloop van dit huis - op eigen verzoek - laat hij op deze plaats naar zijn ontwerp een dubbel woonhuis met kantoor bouwen; het is het huidige De Burcht, Parkweg 7/9/, een gebouw in de stijl van de nieuwe Haagse School.

Inmiddels had zich in 1912 een volle nicht van architect Herman, t.w. Marijtje Bakker-van der Kloot Meijburg met haar man Dirk Bakker op nummer 32 gevestigd. Hun vorige woonplaats was Capelle aan den IJssel, alwaar Dirk burgemeester was. Zij hadden twee dochters, Tine en Jo. Na het overlijden van het echtpaar Bakker-van der Kloot Meijburg, bleef hun dochter Tine tot aan haar dood in 1972, op nummer 32 in de Laan wonen; dus, alles bij elkaar woonde die tak van de familie van der Kloot Meijburg 60 jaren in de laan!

De zoon van de architect Herman, Frits, erft het familie-pand en komt in 1973 samen met zijn vrouw Wilhelmina (Mien) Dronkers en hun twee volwassen kinderen (zoon Herman en dochter Ineke) in het huis wonen. Gedurende 11 jaar bleven zij bewoners van de laan alvorens zij naar de Tulpentuin verhuisden. Hun zoon Herman (kleinzoon van architect Herman) kocht het pand van zijn ouders en hij, met zijn vrouw Martine de Lange en hun twee kinderen Marit en Jonah, nestelden zich in het huis van zijn ouders. Toen zij in 2002 de laan verlieten kwam aan de historie van drie generaties bewoners Van der Kloot Meijburg een einde.

*Linkerpagina linksboven:
Familie Smeenk, bij de intree in
het klooster van dochter Lenie,
1942.*

Collectie Riet Smeenk

*Linkerpagina linksonder:
Interieur van kapperszaak
Smeenk, anno 1934.*

Collectie Riet Smeenk

*Linkerpagina rechts:
Reclamebord voor
schildersbedrijf Smeenk.
Collectie Riet Smeenk*

*Rechterpagina:
Riet Smeenk, de langst
wonende Laanbewoner, tussen
Peter Middendorp en Franka
Urbanus.*

Collectie Peter van der Stad

Bekijken we de hele periode tussen 1909 en 2007 voor de 45 huizen die rond 1910 in de Laan zijn gebouwd, dan hebben er in de afgelopen eeuw ongeveer 240 huishoudens in de Laan gewoond. Per huis komt dat gemiddeld neer op 5,3 huishoudens, wat betekent dat een huishouden de afgelopen honderd jaar gemiddeld zo'n 18 jaar in de Laan woonde. Dat is opmerkelijk lang, gezien het feit dat de verhuisfrequentie in Nederland ligt op ongeveer een keer in de 10 jaar.

Voor de huidige populatie geldt dat ze gemiddeld nog langer in de Laan blijven wonen dan in de afgelopen honderd jaar. Voor de bewoners die in 2007 in de Laan wonen is de gemiddelde woontijd 21,7 jaar. Als men daar de huishoudens aftrekt, die in 2006 of 2007 in de Laan zijn komen wonen, dan stijgt de gemiddelde woontijd naar ruim 24 jaar. Kijken we naar de bewoners die de afgelopen jaren vertrokken, dan was hun gemiddelde woontijd zelfs 30 jaar.

De laatste 20 jaar zijn er 28 huishoudens uit de Laan vertrokken. De redenen zijn vrijwel altijd dat men moeilijker trap kan lopen, dat het huis te groot wordt of dat men fysiek of geestelijk zo achteruit gaat dat men niet meer zelfstandig kan blijven wonen. Ouderdom dus. Dat blijkt ook uit de cijfers: de gemiddelde leeftijd van de vertrekkenden lag boven de 75 jaar. Voor veel bewoners gold en geldt dat als men eenmaal in de Laan woont er eigenlijk niet meer weg gaat. Daarmee wordt impliciet duidelijk hoezeer de bewoners hun huis en de Laan als woonplek waarderen.

Hoe oud waren de mensen toen ze in de Laan kwamen wonen?

In de huidige nieuwbouwwijken (Vinexwijken) zijn relatief jonge gezinnen met kleine kinderen vaak oververtegenwoordigd. Aanvankelijk bestaat er dan ook vooral behoefte aan scholen en sportvoorzieningen, naast winkels en parkeerplaatsen. Na verloop van tijd groeit de behoefte aan een jongerensoos en hangplekken en nog weer later moeten er voorzieningen komen voor de ouder wordende mens.

In 1909 was de Laan van Oostenburg zo'n beetje de eerste geplande, grootschalige uitbreiding van het wo-

Gerardus Joannus Kerlen 1890-1943 nr. 28

Al langere tijd gaat in de Laan het verhaal rond dat er een hoge NSB-er woonde in het pand op nummer 42. Dat blijkt niet het geval te zijn geweest. De verwarring is waarschijnlijk ontstaan doordat van 1928 tot 1937 in dat huis iemand woonde met dezelfde achternaam als Cornelis van Geelkerken, de tweede man van de NSB, na Mussert. Op nummer 28 woonde wel een andere hoge NSB-er in de Laan, Gerardus Joannus Kerlen. Hij had carrière gemaakt in het leger en trad in 1938 uit dienst met de rang van luitenant-kolonel bij de infanterie. In datzelfde jaar vestigde hij zich met zijn gezin in de Laan van Oostenburg.

In augustus 1942 werd hij door Rijkscommissaris Arthur Seyss-Inquart benoemd tot hoofdcommissaris van politie in Utrecht en verhuisde hij uit de Laan. Als 'waarnemend politie-president' breidde hij het aantal NSB-ers bij de politie sterk uit, waardoor ook het aantal opgespoorde joden sterk toenam. Niet in de laatste plaats door de razzia's die hij liet organiseren. Agenten die daar niet aan wilden meewerken werden ontslagen en soms zelfs gevangen gezet. Met zijn optreden trok hij al snel de aandacht van het verzet, dat besloot om hem te elimineren. Op 3 september 1943 werd hij doodgeschoten door Truus van Lier, een twintigjarige studente en lid van de linkse verzetsgroep CS-6. De afkorting staat vermoedelijk voor Centrum voor Sabotage-6. Anderen houden het er op dat het staat voor Corellistraat 6, het (Amsterdamse) adres waar de vergaderingen van de groep werden gehouden.

Op de begrafenis van Kerlen werd gesproken door NSB-leider Anton Mussert en Hanns Rauter, de hoogste politiechef in Nederland. Ook het Polygoon Filmjournaal besteedde aandacht aan de begrafenis. Verraad binnen de verzetsgroep leidde ertoe dat Truus van Lier kort na de aanslag werd opgepakt in Haarlem en gedeporteerd naar concentratiekamp Sachsenhausen, waar ze op 24 november 1943 is geëxecuteerd. Daarvoor al was het grootste deel van de mannelijke leden van de verzetsgroep gefusilleerd in Overveen.

Else Lindorfer (1917-1965)

nr. 37

Geboren in München komt Else Rosa Lindorfer als twintigjarige in 1937 naar Nederland. Vanaf 1941 woont ze in Voorburg in de Hofwijkstraat en vanaf 1951 in de Laan van Oostenburg waar ze begin 1965 zal overlijden.

In Duitsland had Else Lindorfer een dans-, zang- en piano-opleiding gevolgd, maar in Nederland is ze vooral bekend geworden als schilder. Ze begint met

schilderen en tekenen eind jaren veertig. Volgens haar leraren heeft ze 'teveel schilderdrift', maar als talentvol schilderes beschikt ze ook over een brede en krachtige streek.

Wederkerende thema's in haar oeuvre zijn bloemstillevens, dorpsgezichten en landschappen. In 1957 maakt ze uitstapjes naar dromen en religieuze, mystieke onderwerpen en van 1959 tot 1961 naar kermis- en circustaferelen. Haar critici prijzen haar argeloze kijk op dingen, roemen haar frisse, vlotte, in één trek opgezette aquarellen.

Else Lindorfer exposeerde regelmatig in de Haagse kunsthandel Liernur van haar vriendin Miep Eijffinger

Interieur woning Laan van Oostenburg, aquarel van Else Lindorfer. Uit: 'Else Lindorfer 1917-1965', door Marjan Reinders

en in de Voorburgse boekhandel St.-Martijn, jaren lang het ankerpunt in het Voorburgse kunstcircuit. Boven op de zolder van haar huis heeft Else Lindorfer een groot raam op het noorden in het dak laten maken. Daar zet ze met verve haar gouaches, pastels en aquarellen op het doek. De zolder was haar domein en slechts weinigen hebben er een blik mogen werpen. Daar heeft ze waarschijnlijk ook de twee in dit boek afgebeelde schilderijen over de Laan van Oostenburg geschilderd: een prachtige aquarel van het interieur van een (misschien haar eigen?) achterkamer en het vanaf haar balkon op donker papier geschilderde, besneeuwde huis van overbuurman Soeter.

Bron: Marjan Reinders, 'Else Lindorfer, Stemmingen en sferen.' Voorburg, 2002.

ningbestand in Voorburg. De vraag rijst of hier indertijd een met de Vinex-wijk vergelijkbaar proces is opgetreden. Waren het vooral jonge gezinnen die op de nieuwe huizen afkwamen? Uit Tabel 3. blijkt dat dat niet het geval was en dat de Laan zich niet laat vergelijken met een VINEX-wijk.

De gemiddelde leeftijd van de hoofdbewoner bij de verhuizing naar de Laan van Oostenburg was in 1912 53 jaar en in 1918 nog altijd 49 jaar. Meer dan een derde (35%)

van de hoofdbewoners in de Laan was bij de start zelfs ouder dan 70 jaar, waarmee waarschijnlijk de eerder geconstateerde relatief hoge verhuisdynamiek in die eerste jaren wordt verklaard. Veel mensen in die leeftijdsgroep hebben vermoedelijk door overlijden of door vertrek naar een verzorgingshuis al snel weer hun huis aan de Laan van Oostenburg moeten opgeven.

De Eerste Wereldoorlog kan eveneens van invloed zijn geweest, doordat mensen, als gevolg van de toen heersende schaarste, gedwongen werden om naar goedkopere huisvesting om te zien. De relatief hoge leeftijd relatief kan ten slotte worden verklaard door het soort huizen en de bijbehorende prijs die ervoor betaald moest worden. Aannemelijk is dat de huizen in de Laan eerder passen bij mensen die al een zekere loopbaan doorlopen hebben en daardoor over wat geld beschikken, dan bij (jonge) starters zonder eigen vermogen.

De gemiddelde leeftijd van bewoners die honderd jaar later in de Laan woonden, was bij verhuizing beduidend lager, namelijk 37 jaar. Van de 48 huishoudens waren er 37 waarvan de leeftijd bij verhuizing naar de Laan van Oostenburg onder de 40 lag.

Kijken we naar de gemiddelde leeftijd van alle bewoners in de Laan van Oostenburg in 1912 en in 2007 (Tabel 4) dan blijkt dat in 2007 het aandeel van jeugdigen en van 50-ers duidelijk is toegenomen. Het aandeel van 20-ers en 30-ers is anno 2007 juist beduidend kleiner. Bedroeg

Tabel 3. Geboorteaar van de hoofdbewoner in een huis in de Laan van Oostenburg (absoluut en in percentage)

Geboorteaar	Leeftijd	1912	1918
Tussen 1830 en 1839	80 á 90	5 (11%)	1 ((2%)
Tussen 1840 en 1849	70 á 80	11 (24%)	4 (9%)
Tussen 1850 en 1859	60 á 70	10 (22%)	12 (27%)
Tussen 1860 en 1869	50 á 60	3 (7%)	7 (16%)
Tussen 1870 en 1879	40 á 50	11 (24%)	13 (29%)
Tussen 1880 en 1889	30 á 40	5 (11%)	7 (16%)
Tussen 1890 en 1899	20 á 30	0	1 (2%)

in 1912 de gemiddelde leeftijd van alle bewoners 42 jaar (1918, 36 jaar), in 2007 was dat 40 jaar. Terwijl de gemiddelde leeftijd niet zo sterk veranderde, veranderde de samenstelling aanzienlijk.

Dezelfde gegevens, op een andere manier weergegeven (zie grafiek), laten zien hoe sterk de Laan zich verjongde in de zes jaar tussen 1912 en 1918. Het aandeel van de jongste leeftijdsgroepen nam sterk toe, dat van de ouderen daalde sterk. In 2007 valt, zoals gezegd, vooral de sterke daling op van de 20-ers en 30-ers. Veruit de meeste kinderen gaan tegenwoordig na hun middelbare school studeren, en verlaten daarom het ouderlijk huis. Zo ze al terugkeren, dan gebeurt dat pas weer op latere leeftijd.

Tabel 4. Leeftijdsverdeling van de bewoners (huishoudens en inwonenden), in absolute aantallen en in percentages

	Absolute aantallen			Percentages		
	1912	1918	2007	1912	1918	2007
0-9	14	29	27	9,3	16,5	18,8
10-19	20	23	21	13,3	13,1	14,6
20-29	13	19	5	8,7	10,8	3,5
30-39	25	29	11	16,7	16,5	7,6
40-49	23	27	23	15,3	15,3	16,0
50-59	13	23	25	8,7	13,1	17,4
60-69	21	15	14	14,0	8,5	9,7
70-79	15	9	13	10,0	5,1	9,0
80-89	6	2	5	4,0	1,1	3,5

*Linkerpagina links:
Huis van dr. Soeter in de
besneeuwde Laan van
Oostenburg, aquarel van Else
Lindorfer.
Uit: 'Else Lindorfer 1917 –
1965', auteur Marjan Reinders*

*Linkerpagina rechts:
Else Lindorfer aan het werk.
Uit: 'Else Lindorfer 1917 –
1965', auteur Marjan Reinders*

Waar kwamen de bewoners in de Laan vandaan?

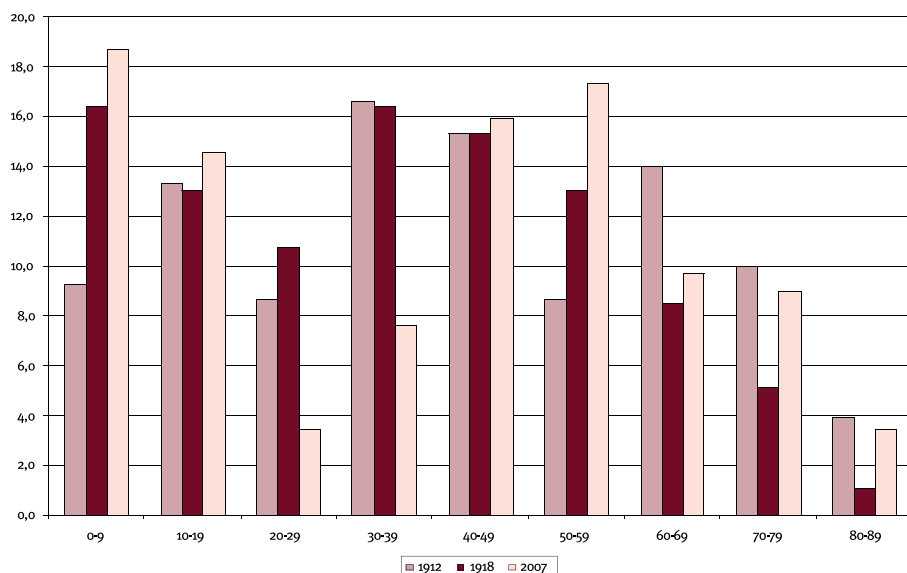
Het overzicht in het gemeentearchief en de enquête onder de huidige bewoners biedt ons ook de kans om na te gaan waar de hoofdbewoners vandaan kwamen. Tabel 5 laat de uitkomsten zien.

Het aantal mensen dat in de beginjaren vanuit een Voorburgs adres naar de Laan van Oostenburg verhuisde, was met ongeveer 9% betrekkelijk gering. Den Haag leverde ongeveer 30% van de nieuwe bewoners, terwijl er relatief ook veel mensen in die jaren uit Rotterdam kwamen.

Tabel 5. Herkomst van de hoofdbewoner bij verhuizing naar de Laan van Oostenburg

	Absoluut			Percentages		
	1912	1918	2007	1912	1918	2007
Voorburg	5	3	22	11	7	45
Den Haag	13	15	8	28	33	16
Rotterdam	7	7	3	16	16	6
Overig Zuid-Holland	4	7	6	9	16	12
Overig Nederland	15	12	6	33	27	12
Uit het buitenland	1	1	4	2	2	8

Leeftijdverdeling van de laanbewoners 1912, 1918 en 2007

Wellicht vanwege de in 1908 geopende Hofpleinlijn, de eerste geëlektrificeerde spoorlijn, die veel welgestelde Rotterdammers had doen besluiten om naar Wassenaar en Scheveningen (Van Stolkpark) te verhuizen. Ook Voorburg kan daardoor aantrekkelijker zijn geworden voor Rotterdammers. Het deel van de bewoners dat van buiten Zuid-Holland kwam, bedroeg in 1912 en in 1918 ongeveer 30%.

E. C. van der Mandele (1869-1934) nr. 40

Egberthina Christina van der Mandele zou als exponente van haar tijd een beslist, maar vooral ook gepast bezwaar hebben gemaakt tegen het feit dat ze zomaar met haar voornaam in dit boek staat vermeld. En dan nog wel opgetekend door een persoon die niet aan haar was gepresenteerd. E.C. van der Mandele is auteur van de standaardwerken over etiquette uit haar tijd. Ze schreef het veelvuldig herdrukte 'Het wetboek van mevrouw Etiquette in 24 artikelen' (1893) en eenzelfde boek voor heren in 1911. Tot haar scheiding in 1919 woonde ze ongeveer twee jaar in Voorburg.

Mevrouw Van der Mandele wilde met haar standaardwerken zowel de man als de vrouw een voorbeeld geven hoe meester en geen slaaf te zijn van de vormen. De goede manieren dienden een ware, aangeboren, natuurlijke, uiting te zijn van innerlijke beschaving. Haar boeken beschreven en verklaarden volgens haar voorwoord slechts de belangrijkste wetten daarvan.

E.C. van der Mandele was redactrice van het damesmaandblad 'Lente' en medewerkster van 'De Groene Amsterdammer'. Net weg uit Voorburg maakte ze nog een opmerkelijke stap. In 1920 werd zij katholiek door zich in Rome te laten dopen. Deze bekeringsgeschiedenis heeft zij vastgelegd in haar autobiografie uit 1923: 'Naar het groote licht. Bekenntnissen van een bekeerlinge'.

Bron o.a. 'Vluchtige begroetingen, een litteraire wandeling door Voorburg' uitgave Bibliotheek Voorburg.

Vergelijken we dat met de situatie in 2007, dan valt op dat van de huidige bewoners veel meer mensen vanuit een adres binnen Voorburg naar de Laan van Oostenburg verhuisden. Ook kwamen er relatief meer mensen uit het buitenland. Daarentegen kwamen er minder mensen uit Den Haag, Rotterdam, Zuid-Holland en de rest van Nederland. Kijken we naar geboorteplaats dan is de spreiding veel groter. Bijna een kwart (23%) van de huidige bewoners is in Voorburg geboren en 20% in Den Haag. Uit de rest van Nederland komt 30%, en uit het buitenland 14%.

Tot welke religie behoorden de bewoners van de Laan van Oostenburg?

De gegevens uit het eerder genoemde register bieden ook de mogelijkheid om na te gaan tot welke geloofsgemeenschap de bewoners in de Laan van Oostenburg hoorden. Tabel 6. geeft een overzicht voor de situatie in de Laan van Oostenburg in 1912, 1918 en 2007, en voor Voorburg en Nederland in 1909 en in 2005. De eerste conclusie is dat de Laan in de beginjaren relatief weinig rooms-katholieken telde, vergeleken met zowel het Voorburgse als het Nederlandse gemiddelde. In Nederland was ongeveer 35% van de bevolking rooms-katholiek en in Voorburg was dat in die tijd (1909) bijna 47%. In de Laan daarentegen was het aandeel met ongeveer 12% veel lager.

Daar stond tegenover dat het aandeel van de verschillende protestantse geloofsrichtingen in de Laan was oververtegenwoordigd. Dat gold niet alleen voor de hervormden - veruit de grootste groep - maar ook voor remonstranten, evangelisch-luthers en Doopsgezinden. Alleen het aantal gereformeerden in de Laan kwam min of meer overeen met het Voorburgs gemiddelde. Het aandeel van de categorie overig/niet bekend/niet gelovig was in de Laan iets lager dan in Voorburg en Nederland.

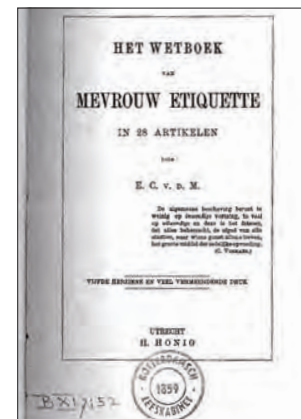
Het geringe aandeel rooms-katholieken in die begintijd was wellicht zo laag, vanwege de nog enigszins achtergestelde positie van katholieken in Nederland. Nog aan het begin van de 20e eeuw konden rooms-katholieken niet of minder gemakkelijk rijksambtenaar worden. Anno 2007 is de situatie opmerkelijk anders. Het aandeel niet-kerkelijken is fors toegenomen en is het hoogst. Het is vergelijkbaar met de rest van Nederland. Veel opmerkelijker is het zeer grote aandeel katholieken in de Laan van

Oostenburg. Dat is veel hoger dan in Voorburg als geheel en in Nederland. Het aandeel Hervormden en Gereformeerden blijft daarentegen weer ver achter bij dat van deze twee referentiegebieden.

Wat deden dan wel doen de (hoofd)bewoners?

Het laatste onderdeel waarop we de bewoners van toen en nu met elkaar kunnen vergelijken is hun positie op de arbeidsmarkt. Werkt men wel of niet (meer) en als men werkt(e) wat was het beroep. Bij het overzicht van de beroepsstructuur (Tabel 7) moet worden opgemerkt dat de registratie van deze gegevens niet perfect is. Bij een aantal huishoudens wordt geen beroep vermeld terwijl de leeftijd toch zodanig is (rond de 40) dat verwacht mag worden dat de hoofdbewoner wel een baan heeft. Velen hadden in die tijd ook nog geen echte pensioenvoorziening: de AOW bestond nog niet en een bedrijfspensioen was ook vrij zeldzaam. Niet (meer) werkenden moesten teren op hun spaarcentjes en op neveninkomsten, bijvoorbeeld uit de verhuur van kamers.

Tussen 1912 en 1918 treedt een opmerkelijk sterke daling op van het aantal mensen zonder vermelding of met de vermelding gepensioneerd. In laatstgenoemde groep bevinden zich overigens drie mensen die carrière hebben

Titelpagina van Het wetboek van mevrouw Etiquette, vijfde herziene en veel vermeerderde druk, door mevrouw E.C. van der Mandele, Utrecht, 1893.

Collectie Lees kabinet Rotterdam

Tabel 6. Verdeling geloofsrichting bij bewoners Laan van Oostenburg, Voorburg en Nederland, in percentages

	Rond 1915			Rond 2007		
	Laan	Voorburg	Nederland	Laan	Voorburg	Nederland
Hervormd	43	37	42	3	13	11
Gereformeerd	8	7	9		7	4
Rooms-Katholiek	12	47	36	43	30	22
Overig	23	2	6	6	9	16
Geen richting	12	7	7	48	41	48

Toelichting: De data onder 1915 zijn voor de Laan van Oostenburg het gemiddelde van 1912 en 1918, voor Voorburg de Volkstelling 1909, en voor Nederland het gemiddelde van de jaren 1909 en 1920, die onder 2005 zijn voor de Laan van Oostenburg de gegevens uit 2003, voor Voorburg uit 2004 en voor Nederland uit 2005. Bij de categorie 'Overig' gaat het om mensen die aangaven remonstrants, evangelisch-luthers, doopsgezind, joods of islamitisch (alleen relevant in 2005) te zijn.

gemaakt in het leger, waaronder een generaal-majoor en een majoor infanterie. De daling van het aantal gepensioneerden hangt waarschijnlijk samen met de eerder geconstateerde verjonging van het bewonersbestand.

In diezelfde periode nam het aantal ambtenaren toe. Onder hen een commies van de belastingdienst, een commies van de PTT en een technisch ambtenaar. Datzelfde geldt voor hoofdbewoners die in het particulier bedrijfsleven werkten, als officier der koopvaardij, koopman, bouwondernemer, handelsreiziger, smid, aannemer en scheepvaartkundig ingenieur. Bewoners werkzaam in het leger waren onder meer kwartiermeester, kapitein der grenadiers en 1e luitenant. De categorie overig omvatte een dominee, een kunstschilder en een pensionhoudster. Kortom, een zeer gemêleerd gezelschap.

Vergeleken met toen is het aantal werkenden in 2007 sterk gestegen. Van de 91 hoofdbewoners en partners hebben er 64 een baan. Van de resterende 27 bewoners is het grootste deel gepensioneerd. Het aandeel van de mensen die werkzaam zijn in de zakelijke dienstverlening is sterk gestegen. Dat geldt ook voor het aandeel bewoners dat werkzaam is in de medische sector. Anno 2007 waren bovendien tenminste 6 mensen actief als zelfstandig ondernemer.

Wat voor mensen woonden en wonen er in de Laan van Oostenburg?

Aan de hand van factoren als leeftijd, gezinssamenstelling, plaats van herkomst, religie en beroep is een aantal ontwikkelingen in kaart gebracht. Hoewel het totaal aantal mensen in de Laan is afgenomen is de gemiddelde woonbezetting nu hoger dan die van Voorburg als geheel, terwijl dat vroeger beduidend lager was. Vergelijken met de eerste bewoners, zijn de huidige beduidend jonger als ze naar de Laan verhuizen.

Opmerkelijk is de gehechtheid aan de Laan. Mensen die eenmaal hier wonen, vertrekken nagenoeg alleen vanwege ouderdom of overlijden. Dat geldt overigens niet voor de kinderen, want die vertrekken vrijwel allemaal rond hun 20e levensjaar. De leeftijdsgroep tussen 20 en 30 is bijgevolg erg klein. Toen en anno 2007 nog iets sterker, verhuisden de meeste bewoners uit Voorburg of de onmiddellijke omgeving (Den Haag, Rotterdam) naar de Laan van Oostenburg.

Ingrijpende veranderingen hebben zich de afgelopen eeuw voorgedaan in de geloofsoriëntatie. In de begintijd van de Laan was het aandeel van hervormden en gereformeerden zeer hoog (meer dan 50%), maar inmiddels is dat verwaarloosbaar klein geworden. Daar staat tegenover dat het aandeel van niet-gelovigen en rooms-katholieken juist sterk is gegroeid vergeleken met 1912. Van diegenen in de Laan die anno 2007 aangeven tot een kerkgenootschap te behoren, is 83% katholiek.

Kijken we naar de beroepen die de Laanbewoners uitoefenen, dan valt op dat anno 2007 veel meer mensen werken. Niet alleen is het aandeel gepensioneerden sterk afgenomen, maar daarnaast wonen er nagenoeg alleen nog maar tweeverdieners in de Laan. Die blijken vooral actief te zijn in de sfeer van zakelijke dienstverlening. Daarnaast hebben veel mensen een baan in de (semi-)collectieve sfeer (rijk, gemeente, onderwijs, gezondheidszorg).

Tabel 7. Beroepen van hoofdbewoners (en partners) in de Laan van Oostenburg

	1912	1918	2007*	1912	1918	2007
Geen vermelding	26	18	4	64	51	30
Gepensioneerd	4	5	23			
Particulier bedrijfsleven	6	9	37	13	20	41
Leger	3	3		6	7	
Medische sector	2	-	8	4		9
Ambtenaar	1	7	12	2	16	13
Onderwijs	1	-	6	2		7
Overig	2	3	1	4	7	1

* In 2007 is ook gevraagd naar het beroep van de partners.

Fenno Werkman nr. 39

Fenno Werkman woont sinds 1989 in de Laan en is waarschijnlijk de bekendste Nederlander onder de laanbewoners dankzij zijn wereldbekende handelsmerk en handelswaar. Hij verzamelt, liefheeft en handelt in beeld en muziek. Eindeloze meters blik, vinyl en band en stapels dvd's vullen de gangen, kamers en opslagruimtes van zijn huis.

Zijn oudste bezit is een stukje film met tennissende dames uit 1894. Zijn meest recente bezit heeft hij waarschijnlijk op de dag dat u dit leest via internet aangeschaft of via zijn wereldwijde netwerk van collega-verzamelaars. Elk beeld en ook elk geluid krijgt een plaats en vaak een doel. Omdat Fenno de rechten bezit van al zijn materiaal, kan hij als beeld- en geluidmakelaar veel regisseurs en producenten schijnbaar verloren gegane stukjes cultuurgeschiedenis aanbieden voor (her)gebruik in hun programma's.

Het begin van de uit de hand gelopen hobby start in 1975 als Fenno met de Wings van ex-Beatle Paul McCartney en Linda meegaat op tournee. Hun zoekopdrachten en hun referenties bieden hem de mogelijkheid om zijn eigen Beatlesverzameling aan te vullen. Van het een komt het ander en door vinden, krijgen, ruilen en vooral kopen heeft hij nu een wereldwijd netwerk en een gigantische verzameling gekopieerde en gecatalogiseerde mediapareltjes. Niet alleen van muziek, maar ook een van Charlie Chaplin en van Segej Eisenstein. Een schat van even zoveel tijdelijke, eeuwige of gemiste momenten van roem. Totdat... iemand ergens in de wereld een fragment nodig heeft en bij Fenno aanklopt. Zoals een Duits tv-station dat Fenno en David Bowie uitnodigde voor de grote opening op 4 mei 1995. Niemand in Duitsland is toen die avond om acht uur de twee minuten stilte opgevallen. In december kunt u waarschijnlijk weer uren genieten van veel van zijn clips in de Top2000 a gogo.

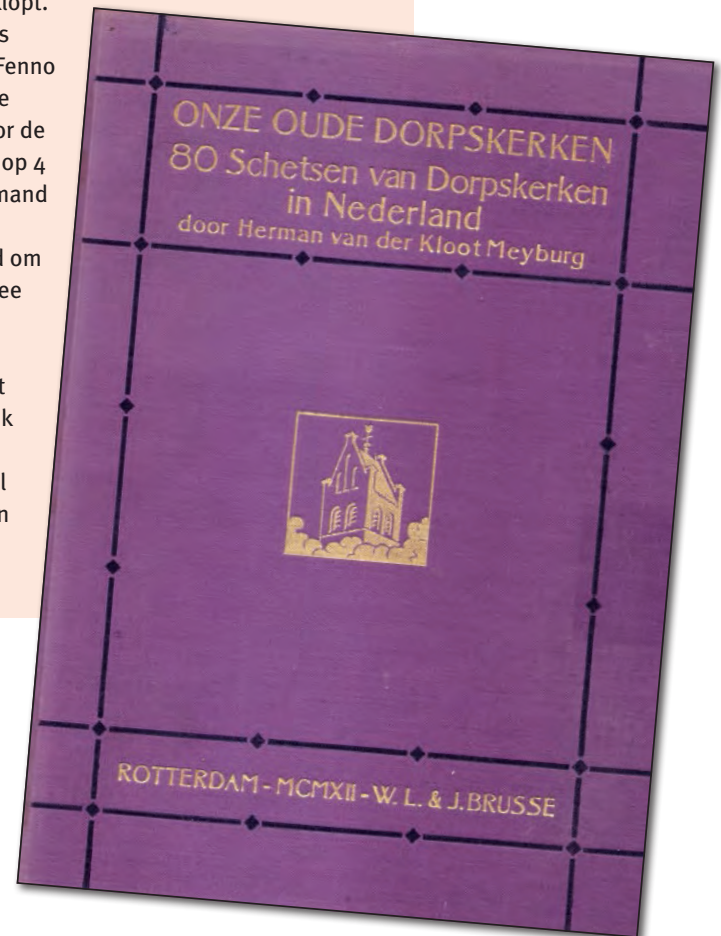
Linksboven:

Fenno Werkman (r) en Diederik Visser.

Collectie auteur

Bandversiering van Onze oude dorpskerken. 80 Schetsen van dorpskerken in Nederland, door H. van der Kloot Meijburg.

Rotterdam, 1912. Collectie Kees van der Leer

Herman van der Kloot Meijburg, 1875 - 1961, Architect, nummer 40

Hermanus van der Kloot Meijburg werd geboren in 1875 in Oudshoorn (tegenwoordig deel van Alphen a/d Rijn) en woonde van 1912 tot 1918 in de Laan van Oostenburg op nummer 40. Vanaf 1973 en later vanaf 1984 woonden respectievelijk zijn zoon en kleinzoon – tot 2002 op nummer 32. Daarvoor, vanaf 1920 werd dat huis bewoond door zijn zuster (?).

Als vooraanstaand architect was Van der Kloot Meijburg een representant van de Haagse School, een bouwstijl die opgang maakte tussen 1918 en 1940 en een middenpositie inneemt tussen de traditionele architectuur en de nieuwe zakelijkheid van het functionalisme. Zijn dorpsgenoot Klumpers, die vele huizen in de Laan bouwde, en hij waren geen vrienden. Zo wilde Van der Kloot Meijburg niet benoemd worden als lid van de Commissie voor Plaatselijk Schoon zolang Klumper daar nog deel van uitmaakte.

Van der Kloot Meijburg volgde de 3-jarige HBS in Rotterdam en ging daarna naar de Academie voor Beeldende Kunsten en Technische Wetenschap in die stad. In 1895 deed hij zijn eindexamen in een jaar

later vestigde hij zich als zelfstandig architect. Nog voor hij naar Voorburg verhuisde was hij al hoofdleraar aan de Academie voor Beeldende Kunsten, afdeling Bouwkunst in Den Haag, een (deeltijd-)baan die hij tot 1917 uitoefende. In 1931 verplaatste hij zijn bureau naar Den Haag.

Van der Kloot Meijburg heeft veel gebouwd, maar ook heel veel gerestaureerd. Hij bouwde niet alleen veel kerken, maar restaureerde er ook tientallen, waaronder de Nieuwe Kerk in Delft. In Voorburg bouwde hij meerdere complexen voor de Woningbouwvereniging 'Huiselijk Geluk' en onder ander het complex Blookerstraat en Rusthoflaan en het complex Vondelstraat. Ook ontwierp hij het schoolgebouw voor de Wilhelmina-MULO dat tot 1978 prijkte op de hoek van de Parkweg en de Rozenboomlaan. In opdracht van de Vereniging Hofwijck restaureerde hij de gelijknamige Buitenplaats en ontwierp ook een poortgebouw met beheerderswoning. Ook is hij de ontwerper van gebouw De Voorhof bij de Oude Kerk, waar de Laanbewoners sinds enkele jaren hun jaarlijkse muziekmiddag houden. Begin jaren dertig maakte hij een uitbreidingsplan voor de Binnen- en Bovenveensche Polder, maar dat is nooit uitgevoerd, omdat het in de ogen van de Gemeente Voorburg te dorps en te weinig grootsteeds was.

Van der Kloot Meijburg was voorzitter van de Bond Nederlandse Architecten (BNA) en van de Haagse Kunstkring. Hij schreef een aantal boeken over onder meer dorpskerken, boerenhuizen en over wat misschien wel zijn magnum opus is, de restauratie van de Nieuwe Kerk. Daarnaast was hij lid van vele verenigingen en genootschappen, waaronder de Nederlandse Oudheidkundige Bond, de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde en het Zeeuws Genootschap der Wetenschap. Hij overleed in 1961 in Scheveningen.

Bronnen:

- IISG: Persoonlijkheden in het Koninkrijk der Nederlanden
- www.bonas.nl Archiwijzer

Kloot Meijburg, Hermanus van den. – Architect B.N.A. – Geb. 21 Oct. 1875 te Oudshoorn. – Zoon van Leonardus Johannes Hermanus en Nellie van der Giessen. – Op 30 Mei 1905 huwde hij met Johanna Carolina Marie Sprengel.

Uit dit huwelijk werden geboren. Frederik Leonardus Karel, op 16 April 1910, landbouwkundig ingenieur en Leonardus Hendrikus Hermanus, op 17 April 1911, bouwk. ingenieur. – v. d. K. M. bezocht de 3-j. H.B.S. te Rotterdam en doorliep vervolgens de academie voor beeldende kunsten en techn. wetenschap aldaar. In 1895 deed hij eindexamen en na een succes in een besloten prijsvraag vestigde hij zich in 1896 als zelfstandig architect te R'dam.

v. d. K. M. is aan dezelfde academie, waar hij eindexamen deed, nog als leeraar werkzaam geweest. In 1911 vestigde hij zich te Voorburg. Van 1910 tot 1917 is hij hoofdleeraar geweest aan de Acad. voor Beeld. Kunsten, afd. bouwkunde, te 's-Gravenhage. Naar deze stad verplaatste hij zijn bureau in 1931; hij verwierf inmiddels een zeer drukke praktijk. Hij heeft zich in den laatsten tijd vooral bezig gehouden met restauratiewerk. Tal van kerken waaronder vele dorpskerkjes alsmede de Nieuwe Kerk te Delft zijn door hem gerestaureerd. Doch ook nieuwbouw is door hem tot stand gebracht, b.v. eenige kerken en scholen, verder landhuizen en complexen volks- en middenstandswoningen. v. d. K. M. werd in 1909 benoemd tot lid van den Ned. Oudheidk. Bond; in 1913 tot lid van de Mij. der Nederl. Letterk.; in 1923 tot ridder in de orde van Oranjenassau; in 1924 tot lid van het Zeeuwsche Genootschap der Wetenschap. In 1934 volgde zijn benoeming tot ridder te kl. in de huisorde van Oranje; en in datzelfde jaar werd hem de gouden eerepenning van het Gysberti Hodenpijlfonds uitgereikt, in verband met de restauratie van het Gemeenlandshuis te Delft. Van den B.N.A. is hij sinds 1935 voorzitter en van den Haagsechen Kunstkring sinds 1933. De volgende boeken zijn van hem verschenen. „Onze oude boerenhuizen“; „Onze oude dorpskerken“; „Bouwkunst in de Stad en op het Land“; „Landhuishouwing in Nederland“ en „De Nieuwe kerk te Delft“. Verder schreef hij nog in verschillende vak- en dagbladen. Den laatsten tijd houdt v. d. K. M. zich ook bezig met stedenbouwkundig werk; zoo ontwierp hij uitbreidingsplannen, o.a. voor de randgemeenten van 's-Gravenhage en R'dam. – Van roeien en skiën is hij een groot liefhebber. Jarenlang is hij seer. van de roeiver. „Nautilus“ te R'dam geweest. – Scheveningscheweg 108, 's-Gravenhage.

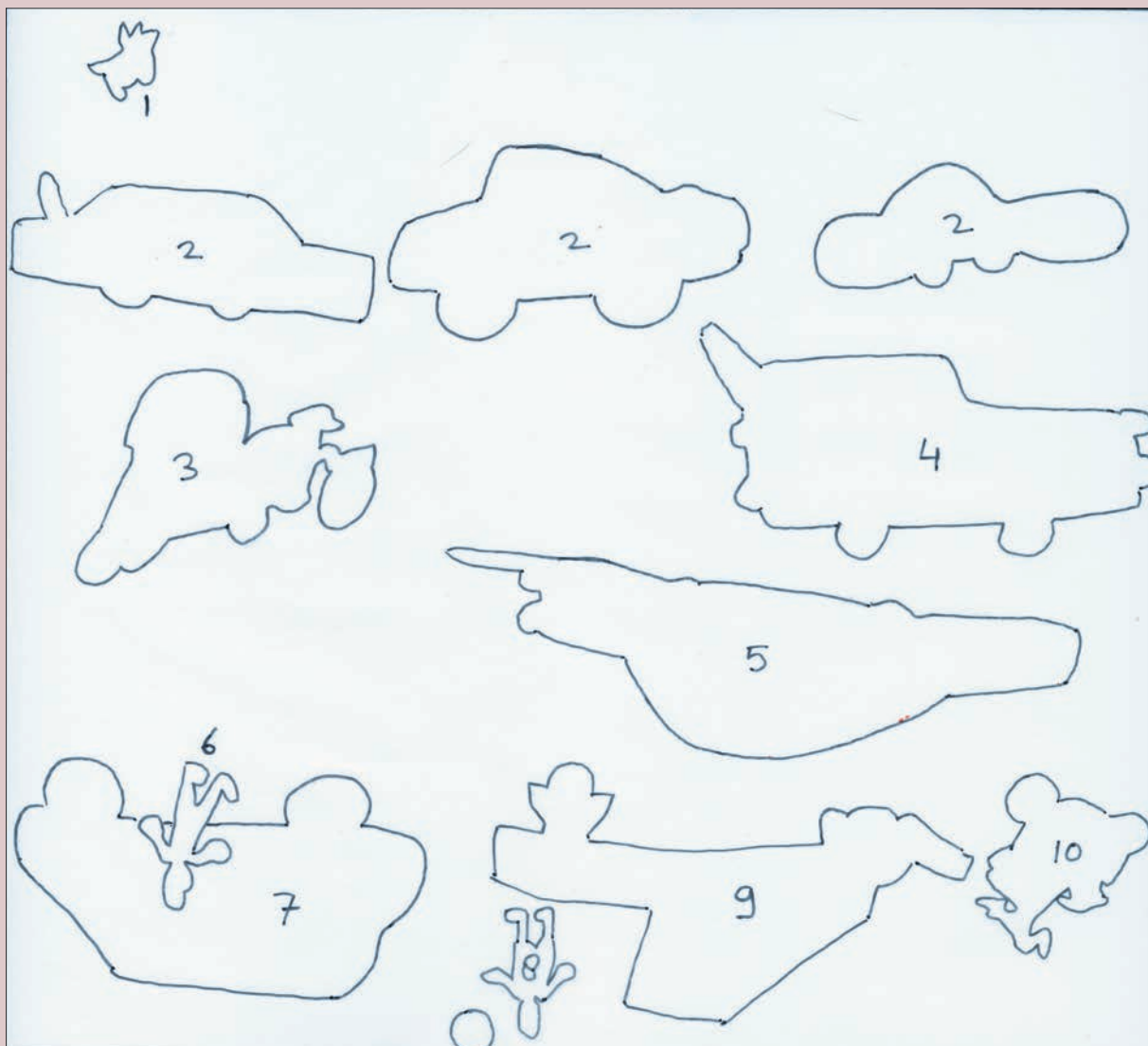

Bandversiering van een drietal werken van H. van der Kloot Meijburg: Onze oude boerenhuizen, Bouwkunst in de stad en op het land en 80 schetsen van boerenhuizen.

Collectie Kees van der Leer

Biografie en portret van H. van der Kloot Meijburg. Collectie Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, www.iisg.nl/ondernemers/pdf/pers-0815-01.pdf

*De Laan van Oostenburg.
 Uitgebeeld door Axel Geers,
 Mila Feitsma, Lianne Drabbe
 en Marijn Drabbe, onder leiding
 van Doortje Middendorp-
 Hannig*

Toelichting:

- 1 Kater Tommie*
- 2 Geparkeerde auto*
- 3 Sylvia op de bakfiets*
- 4 De auto van schilder Koppe*
- 5 De rode Ferrari*
- 6 Man*
- 7 De Rolls-Royce in regendek*
- 8 Voetballer*
- 9 Driewieler van Fenno,
 vastgelegd aan de boom*
- 10 Vrouw met hond op de fiets*

‘Een eigen huis, een plek onder de zon’ Relaas over een eigenzinnige laanbewoner

Al tientallen jaren telt de Laan een bewoner die, vergeleken met de andere laangenoten, enig afwijkend gedrag vertoont. Hij laat zich bijvoorbeeld alleen ’s zomers zien, bij aangename temperaturen en zonneschijn en leeft zijn trage en zonderlinge leven de rest van het jaar ondergronds in een zelfgegraven gat op een vaste plaats in een hoekje van de tuin. Het gaat hier om Flip de schildpad.

Het was in het jaar 1955 dat Flip door vader Stellinga, die met zijn vrouw en zeven kinderen op nummer 20 woonde, in zijn doorgaans dunne aktetas werd meegebracht als verrassing voor de kinderen. Leeftijd en herkomst van het diertje waren toen onbekend. Schildpadkundig onderzoek heeft later wel uitgewezen dat Flip een landschildpad en niet van het mannelijk, maar van het vrouwelijk geslacht is. Ten tijde van haar komst in de Laan zal zij ongeveer tien jaren jong zijn geweest. De kinderen Stellinga waren verguld met deze aanwinst in het gezin en speelden veel met Flip. Tijdens een speelmiddag, zo weet de oudste dochter Stellinga zich nu nog goed te herinneren, is Flip letterlijk uit de handen van één van de kinderen op het betegelde terras gevallen; de schade aan haar schild die daarvan het gevolg was, is nog altijd goed te zien.

Flip heeft bij warm weer in de zomer veel trek en ook veel energie. Dat heeft tot twee voor haar succesvolle uitbraken geleid. De eerste moet zich hebben voorgedaan aan het einde van de zomer ergens in de jaren zestig. Nadat de kinderen Stellinga Flip niet meer in de achtertuin, haar vaste woon- en verblijfplaats, hadden aangetroffen en moeder Stellinga een bord aan het hek in de voortuin had opgehangen met de tekst ‘Wie heeft onze schildpad?’ werd het dier uiteindelijk gevonden, gedeeltelijk onder de aarde pal onder een schutting in de tuin van de buren Gorissen. Flip stelde zich kennelijk voor de aanstaande winterslaap eens in een andere omgeving

door te brengen.

Een tweede uitbraak, dit keer bijna met fatale afloop, vond plaats aan het eind van de jaren negentig toen Flip in verband met de vakantie van de familie Nieuwenhuizen, inmiddels de bewoners van nummer 20, enkele weken uit logeren was bij de familie Soeter. Uitgerekend op de dag waarop de vakantiegevoelers waren teruggekeerd en Flip weer in hun armen kwamen sluiten, was zij spoorloos. Totdat zij werd ontdekt in de vijver van de familie Soeter, een niet risicoloze plaats voor een landschildpad. Dankzij kordaat en professioneel ingrijpen van huisarts Peter Soeter, die Flip met zuurstof snel weer bij haar positieven wist te brengen, overleefde zij dit bange avontuur. Heleen Soeter kwam de dag na de levensreddende actie van haar echtgenoot op nummer 20 een fruitmandje met aardbeien, de absolute lekkernij van Flip, brengen. Bij deze twee schokkende gebeurtenissen in het bestaan van Flip is het tot nu toe gebleven. Haar leven kent sedertdien weer de vertrouwde cadans: een winterslaap die begint zodra de zon, zo in september/oktober, in warmte afneemt, gevolgd door het actieve, zomerse buitenleven dat begint zodra de laatste nachtvorst de aarde met rust heeft gelaten. Tijdens die zomermaanden legt Flip kilometers wandelend in de tuin af en kluift zij graag wat aan de leren schoenen aan de voeten van de terrasgangers. Aait men dan licht over de achterkant van haar schild, dan reageert zij met een licht ‘gewaggel’ en lijkt het wel of zij bijna uit haar dak gaat. Aan het einde van de zomerse dag keert Flip tevreden terug naar ‘villa Flip’, haar tweede huis op het tuinterras.

Naar menselijke maatstaven heeft Flip misschien inmiddels de leeftijd bereikt waarop zij recht heeft op een aanleunwoning, of beter ... een aanleundak. In schildpaddentermen daarentegen zal zij nu zo’n beetje het stadium van de volwassenheid hebben bereikt; haar leven begint pas.

*Flip, de schildpad.
Foto Pauline Nieuwenhuizen*

Lijst van bewoners van de Laan van Oostenburg (1909-2008)

Kees van Paridon

In onderstaande lijst zijn zo goed mogelijk de achternamen opgenomen van alle bewoners van de huizen van de Laan van Oostenburg in de periode 1909-2008.

---

*Koninginnedag in de Laan van
Oostenburg, 30 april 1960.
Collectie Riet Smeenk*

De informatie voor deze lijst is als volgt vergaard. Gestart is met de huidige bewoners naar informatie te vragen over de huidige en vroegere bewoners, voor zover hun bekend. Vervolgens is gebruik gemaakt van het 'Bevolkingsregister gemeente Voorburg, Laan van Oostenburg 1913-1921', aanwezig in het Gemeentearchief van de gemeente Leidschendam-Voorburg. Daarmee hadden we de beschikking over redelijk betrouwbare overzichten van de eerste en van de laatste jaren.

Voor de tussenliggende jaren zijn tal van bronnen geraadpleegd. Zo mogelijk zijn via het Gemeentearchief van Voorburg familiekaarten geraadpleegd, maar die waren niet altijd aanwezig en vaak ook onvolledig. Daarbij komt nog dat gegevens na 1938 niet meer geraadpleegd konden worden vanwege privacy-overwegingen.

Voor een aantal jaren, namelijk 1913/1914, 1929, 1931, 1938/1939 en 1950 waren overzichten van de bewoners van de Laan beschikbaar uit jaarboeken voor de Gemeente Voorburg. Ten slotte is getracht aan de hand van telefoongidsen voor de gemeente 's-Gravenhage, waaronder Voorburg viel, aanvullende informatie te verzamelen. Deze gidsen zijn ingezien in de bibliotheek van het Museum voor Communicatie in Den Haag en het Haagse Gemeentearchief. Het mag duidelijk zijn dat hierin alleen mensen met een telefoonaansluiting waren opgenomen.

Het overzicht is redelijk compleet, maar zeker niet volledig. Ook zijn de jaartallen van aankomst en vertrek niet altijd zeker. Tenslotte geldt nog dat er lange tijd op veel adressen sprake is geweest van inwoning, waarbij niet altijd duidelijk was wie de hoofdbewoner was. Kortom, hieronder treft u een lijst aan van alle bewoners van de Laan van Oostenburg in de periode 1909-2008, die niet volledig en niet perfect is, maar die wel een redelijk overzicht geeft.

Laan van Oostenburg 1

1909-1913	Eichholtz-Bots (6-8-1909)
1913-1917	Reijnders-Versnel
1917-1923	Goedhart-Caron
1924-1995	Kalis-Koopman
1995-2008	Berger

Laan van Oostenburg 2

1914-1916	Van Schagen
1924-1939	Hollants
1958-1962	Buis-Jiskoot
1962-1964	Tak

Laan van Oostenburg 2A

1909-1911	Huyer-Meens (9-8-1909)
1912-1918	De Jong-Otten
1915-1939	Ter Marsch-Keen
1939-1965	Niewold-Willkomm-Broekhuis
1966-2008	Van 't Hof-Steens

Laan van Oostenburg 3

1911-1915	Bierings-Lampe
1915-1916	Hilling-Larsen
1916-1921	Kalis-Koopman
1921-1950	Koopman-Dronkers
1958-1965	Zaayer
1965-1985	Koppenaar-Geerdes
1986-2008	Van Gijtenbeek-Rutten

Laan van Oostenburg 4

1910-1917	Delboy-Overduijn
1917-1943	Erkendiep-Brobbel
1943-1945	Door Duitsers gevorderd
1945-1980	Erkendiep-Bobbert
1980-2008	Hoenkamp-Mazgon

1 Emilie en Rogier Berger.
Collectie Joost van Kasteren

3 Kees en Dorith van
Gijtenbeek.
Collectie Joost van Kasteren

Laan van Oostenburg 5

1909-1913	De Winter-Vereem (9-8-1909)
1913-1916	Kemper-Bodewes
1916-1935	Van Schragen
1935-1988	Schmidt-Eggengoor
1988-2008	Van Paridon-Dekker

5 Kees van Paridon, Elly Dekker, Maaike, Bregje en Jonas.

Collectie Peter van der Stad

10 Hans en Elfried Logger.

Collectie Hans Logger

7 Peter, Door en David

Middendorp.

Collectie Joost van Kasteren

Laan van Oostenburg 6

1911-1912	Van Marle-Lucten
1912-1913	Van Welderen
1914-1920	Goldberg-Kuijpers
1920-1915	Van Breda-Jansen
1926-1930	Popping
1930-1942	Verbaarschot
19??-1974	Nieuwdorp-Vrij-Tienstra
1975-2005	Andrioli-van der Staay-Van Weezel
2005-2008	Feitsma-Pijnenborch

Laan van Oostenburg 7

1910-1921	Lapidoth-De Waal
1921-1959	Van der Wees-Van Oortmersen
1959-2005	Kouwenhoven-'t Hoen
2005-2008	Middendorp-Hannig

Laan van Oostenburg 8

1911-1916	Mars-Zee
1916-1935	Huivenaar-Ten Hoonte
1939-195?	De Kock
195?-1971	Robijn
1971-2007	Ravelli-Suyderhoud-Laviter
2007-2008	Wensing-Nieuwenhuijse

Laan van Oostenburg 9

1910-1919	Van Wijk-De Boever
1921-1950	De Hoop-Van der Zee
1950-1960	Capel
1960-2008	Jager-Eveleens

Laan van Oostenburg 10

1910-1947	Marris-Aubert
1948-1983	Lambooy
1984-2008	Logger-Groeneveld

Laan van Oostenburg 11

1910-1915	Prinsse-Van Woerkom
1915-1917	Iltmann-Rouffaer
1918-1978	van Baerle-Lieftrinck-Lopulisa
1978-2001	Esselink-Postma
2001-2003	Kroeze
2003-2008	Breedijk-Kuilboer

Laan van Oostenburg 12

1911-1934	De Raadt-Schelling-Van Tuijll van Serooskerke
1936-194?	Van Berkom
1945-1964	Flier
1964-2008	Le Poole-Buysen

Laan van Oostenburg 13

1911-1913	Opstelten-Van der Bas
1913-1945	Friedrich-Van Rijnberk
1948-1959	Van der Hak-Van Deinse
1959-2001	Schilte-Sutorius
2001-2008	Vaessen-Exterkate

Laan van Oostenburg 14

1911-1919	Wille-Verhave
1919-1921	Lagrouw-Ban
1920-1925	Kuijmans-Ladewasser
1927-1938	Milders
1945-1967	Bosch-Dietz
1968-1979	Nieuwkerken
1979-2008	Ultee-Van Dullink

Laan van Oostenburg 15

1911-1914	Mur-Van der Velde
1913-1922	Erdmann-Hoyer
1922-1929	J. de Vries
1930-1950	Vervooren
1950-1968	Landsbergen
1968-1971	Van der Mark Christiaanse
1971-1974	Kroon-Welp
1974-2008	Duran-Gorlee

Laan van Oostenburg 16

1911-1914	Meyer
1914-1916	Kooy-Van der Klooster
1916-1926	Jonker-Van Bommel
1927-1934	W.S. de Vries
1935-1944	Kuiper-Schoenmakers
1946-1967	Van der Brugge
1967-1969	Stoker
1969-2008	Joosting-Vink

Laan van Oostenburg 17

1911-1920	Lakerveld-Falkenburg
1920-1921	Takes-Meyer
1922-1962	Landwehr-Weisbarth
1962-1972	Roos-Remmers
1972-2008	Kok-Stouthamer

Laan van Oostenburg 18

1911-1919	Houtaar
1912-1927	Van Weel-Van Dooren
1927-1939	Vosbergen
1939-2001	Louwersen-Gorissen
2001-2008	Geers-Klein Breteler

Laan van Oostenburg 19

1911-1913	Milo-Häfeli
1914-1916	De Filietaz Bousquet
1916-1920	Takes-Meyer
1920-2006	Hoogendoorn-Wamper- Van der Elshout
2006-2008	Fernando-Isma

15 Sam en Wil Duran.
Collectie Sam Duran

17 Jan en Vera Kok.
Collectie Jan Kok

18 Frans, Eugenie, Axel, Kick
en Lotte Geers.
Collectie Frans Geers

Laan van Oostenburg 20

1911-1928	Hulscher-Krüger
1929-1934	Kehlenbrink
1934-1938	Canoy-Colette
1938-1977	Stellinga-Ringnalda
1977-1993	Jeurissen-van Vonderen
1993-2008	Nieuwenhuizen-Berkovits

20 Bas en Pauline
Nieuwenhuizen. Collectie
Pauline Nieuwenhuizen

21c Ton en Edith Berkhuijsen.
Collectie Peter van der Stad

23 Peter en Josette van der Stad.
Collectie Peter van der Stad

26 Peter en Heleen Soeter.
Collectie Joost van Kasteren

Laan van Oostenburg 21

1991-2003	Duchatellier
2003-2008	Eneyok

Laan van Oostenburg 21A

1991-2008	Franchi-Christofoli
-----------	---------------------

Laan van Oostenburg 21B

1991-2001	Waaijer-Kramer
2001-2008	Jansen-Starrenburg

Laan van Oostenburg 21C

1991-2008	Berkhuijsen-Van der Geer
-----------	--------------------------

Laan van Oostenburg 22

1911-1912	Sleesen-Ihle
1913-1923	Van Kijk-Nering-Bögel-Milo- Van der Bas
1923-1933	Stubé
1933-1951	Van der Kolk-Schortemeyer
1951-2000	De Kok-Brobbel
2000-2008	Batenburg-Van Munster

Laan van Oostenburg 23

1911-1912	Van der Haagen
1912-1917	Cariot-Van Rijn
1917-1947	Hijner-Van Zuidam
1947-1977	Kessler-De Bruijn
1977-2008	Van der Stad-Tenback

Laan van Oostenburg 24

1991-1919	Hazemaker-Schottee de Vries
1919-1924	Streng
1925-193?	Van Nouhuys
193?-1940	Van Heukelom
1947-1965	Klop-Feykes
1965-2008	Wösten

Laan van Oostenburg 25

1911-1912	Schmidt-Schaap
1912-1918	Hendriks-van Blommesteijn
1918-1938	Hessing-Vletter
1938-1968	Bos-Epker
1968-1978	Ligthelm-Jonker
1978-1998	Goes-Van der Ham
1998-2006	Estublier
2006-2008	Smit-Hacker

Laan van Oostenburg 26

1912-1913	Van der Wolk-Van Beek
1913-1951	Soeter-Van der Wolk
1951-1984	Soeter-Knappers
1984-2008	Soeter-Hooijkaas

Laan van Oostenburg 27

1911-1918	Hessing-De Vletter
1918-1924	Clignet-Beets
1925-2008	Smeenk-Gidding

Laan van Oostenburg 28

1912-1913	Kolff-Nijs
1914-1918	Boissevain-Court
1919-1923	Besselaar-Schippers
1924-1933	Jannink
1938-1942	Kerlen
1943-1987	Sol-Ulsmidova
1987-2008	De Blécourt-Stevens

Laan van Oostenburg 29

1911-1924	Thoms-Huck
1925-1966	Engelbregt-Snelleman
1966-2008	Van Onzenoort-Weterings

Laan van Oostenburg 30

1912-1919	Penning-Eleman
1919-1987	Van Harreveld-Vink
1987-2008	Van Lidth de Jeude-Roosen

Laan van Oostenburg 31

1912-1917	Van Koolbergen-Noijen
1917-1924	Nering Bögel-Van der Heij
1924-1947	Dietz
1947-1965	Stulemeyer-Van Gerwen
1965-2008	Urbanus-Kraaijvanger

Laan van Oostenburg 32

1912-1920	Philipsen-Van Heurn
1920-1973	Bakker-Van der Kloot Meijburg
1973-1984	Van der Kloot Meijburg-Dronkers
1984-2002	Van der Kloot Meijburg-De Lange
2002-2008	Schlümmer-Loots

Laan van Oostenburg 33

1912-1924	Van Kuijk-Nerig Bögel
1924-1944	Hoffman
1944-1972	Bartlema-Rutgers
1972-2008	Zoutenbier-Sierro

29 Jos en Riet van Onzenoort.
Collectie Peter van der Stad

30 Jan van Harreveld, 1921.
Collectie Ruinen-van Harreveld

33 Dick Zoutenbier.
Collectie Peter van der Stad

Laan van Oostenburg 34

1911-1913	Buffart-Raymakers
1913-1915	Van der Graft-Santers
1915-1920	Brust-Van de Velde
1929-1938	Henning
1938-1977	Hoogdalem-Both
1977-2008	Jensch-Zuidgeest

34 Familie Hoogdalem, in de
sneeuw, omstreeks 1960
Collectie Hoogdalem

36 Leonie, Maarten, Lianne,
Marijn en Max Drabbe.
Collectie Maarten Drabbe

40 Hans en Marjet Erasmus.
Collectie Hans Erasmus

Laan van Oostenburg 35

1912-1920	Westhoff
1921-1937	Steelink-Calder-Meyer
1938-?	Verhard-Frings
194?-1951	Schilte-Buitenweg
1952-1968	Engels
1968-1978	Plantinga
1979-1986	Oosten-Berger
1986-2006	Van der Burg-Verkley
2006-2008	Van der Kleij-Geelen

Laan van Oostenburg 36

1911-1918	Stütterheim-Houtman
1918-1926	Brandsen-Brand
1928-1935	Mevr. Kluppel
1936-194?	Van Melsen
1946-1958	Idema-De Rijke
1961-1965	Van Putten-Gras
1965-2006	Offringa-Kenens
2006-2008	Drabbe-Van der Linde

Laan van Oostenburg 37

1913-1917	Van Doorn-Heatoy
1917-1930	Hondius-Roggen
1930-1950	Kerkhof-Hof
1950-1965	Slappendel
1965-1977	De Bruin-Lindorfer
1977-2003	Gaemers-Van der Hurk
2003-2008	Visser-Vervoorn

Laan van Oostenburg 38

1913-1915	Koningbruggen-Janzen
1915-1922	Muller-Smits
1923-2008	Verhoeven-Wolterbeek-Kampmeyer

Laan van Oostenburg 39

1912-1915	Van Vleuten-Van Limburgh
1915-1920	Brongers-Thomas
1920-1983	Visser-Groenewegen
1983-1992	Van de Burg-Van Uden
1989-2008	Werkman-Eigeman

Laan van Oostenburg 40

1912-1918	Van der Kloot Meijburg-Sprengel
1918-1919	Beyerman-Van der Mandele
1919-1946	Loosjes-Van Zeggelen
1946-1972	Blacquire-Tissot van Patot
1973-2008	Erasmus-Van Zadelhof

Laan van Oostenburg 41

1912-1913	Van der Haagen
1913-1915	Van Teijlingen-Sautarel
1915-1931	Abresch-Bartels
1939-1968	Flint-Hagha-Slootweg
1968-1984	Fam. Sikkens-Bouwer
1984-2000	De Jong-Bouwen
2000-2008	Modder-De Jong

Laan van Oostenburg 42

1911-1915	Bresler-Hijnen
1916-1923	Schrevel-Koster
1928-1937	Van Geelkerken
1937-1941	Deurvorst
1942-1951	Van Rijst
1951-1967	Royen-Stel-De Waardt- Van Baelen-Huttinga
1969-2008	Koster-Scholten

Laan van Oostenburg 43

1912-1916	Obreen-Bruins
1916-1918	Van Meerburg-van Lummel
1929-1934	Stuvel
1934-1964	W.S. De Vries
1965-1997	Van Putten-Gras
1997-2008	Van Putten-Wittermans

Laan van Oostenburg 45

1912-1934	Triebart-Kuipers
1939-1959	Matten-Hahn-Buffart-Harreveld Vink- Strengers-Van Rijn
1959-1967	De Bruin
1969-1989	Havenaar-Cohen
1989-2008	Van Kasteren-Havenaar

41 Hans Modder, Bettina de Jong, Dieuwertje en Eline.
Collectie Hans Modder

42 Sicco en Willy Koster.
Collectie Sicco Koster

45 Joost en Lucy van Kasteren.
Collectie Joost van Kasteren

Laan van Oostenburg 47

1913-1916	Gowthorpe-Hahn
1916-1920	Visser-Groenewegen
1920-1942	Gisolf-Valkenburg
1943-1982	Hazeloop-Knoppert
1983-1990	Van Dam-Krijgsveld
1990-2008	Thorissen-Opstelten

Laan van Oostenburg 49

1913-1940	Greup-Koopen
1940-1957	Van Rijn-Vosveld
1958-1993	Vos de Wael-Serraris
1993-2008	Van Driel-Schellart

47 Paul en Jacqueline
Thorissen.
Collectie Joost van Kasteren

49 Simon en Joke van Driel.
Collectie Simon van Driel

Noten en bronvermelding

Een deftige laan van boerenafkomst

Afkortingen:

GADHg	=	Gemeentearchief Den Haag
GLVb	=	Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg
ORVb	=	Oud-Rechterlijk Archief Voorburg, thans berustend op het GLVb

- ¹ In 1926 werd het deel van de Achterweg langs het oude centrum omgedoopt in Parkweg. Bernard Dijkman, *De straten op, de lanen in* (1993) p. 46. Een nog oudere naam voor deze Achterweg was Lytwech.
- ² GLVb, Notulen gemeenteraad.
- ³ Zie over de ontginning van veengronden in Holland o.a. dr. J.L. van der Gouw, *De landscheidingen tussen Delfland, Rijnland en Schieland* (1987), m.n. hfst V: De venen in; alsmede T. de Nijs e.a., *Geschiedenis van Holland tot 1572* (2002), m.n. hfst 4: Van Waterland tot stedenland.
- ⁴ De suggestie door Van Leeuwen dat alle grond van Hofwijck pachtplichtig was aan De Werve is onjuist. De pacht had betrekking op een klein deel van de overtuin van Hofwijck, in 1639 door Huygens verworven en gelegen tegen de westkant van de Laan van Werve, die toen doorliep tot aan de Herestraat. Over dit stukje van 11 hont was jaarlijks 20 stuivers pacht verschuldigd. Ook moest 10 stuivers pacht aan De Werve worden betaald over het stuk grond met koetshuis, door Huygens in 1640 gekocht tegen de oostkant van de Laan van Werve aan, op de hoek van de Herestraat.
- ⁵ Het gedeelte van deze weg tussen de Geestbrug en de Laan van Nieuw Oosteinde wordt tegenwoordig Prinses Mariannelaan genoemd. Uit het vervolg zal blijken dat het deel van deze weg, dat vanaf de korenmolen min of meer rechtdoor liep, begin 17de eeuw is verdwenen.
- ⁶ Zie over de leenregisters van De Werve: J.C. Kort, 'Repertorium op de grafelijke lenen in Voorburg', in: *Ons Voorgeslacht*, (mei 1986). Zie ook de originele akten GLVb, archief De Werve.
- ⁷ In deze boeken staan de onroerende goederen opgesomd, veelal met hun oppervlakte, hun eigenaren en gebruikers, alsmede de getaxeerde huurwaarde, waarover de belasting moest worden betaald. Soms is ook aangegeven hoe de grond werd gebruikt, bijvoorbeeld als teelland, weiland, hooiland en dergelijke. Het voor Voorburg oudst bewaarde exemplaar dateert uit 1544.
- ⁸ Het opzoeken van een gebouw of perceel in een morgenboek is moeilijk omdat een aanduiding van de precieze locatie in deze boeken ontbreekt, een eventuele naam van het onroerend goed wordt niet vermeld. De belendingen van de opgesomde bezittingen worden evenmin vermeld en dit maakt een heldere tracerings vrijwel onmogelijk. Een betere positiebepaling wordt mogelijk vanaf het moment dat schout en schepenen de eigendomsoverdrachten van onroerende goederen gingen registreren. In deze 'transportakten' werden vrijwel altijd de belendingen van het verkochte aangegeven alsmede andere gegevens zoals een naam van een pand of perceel. Laatsbedoelde registraties van Voorburg zijn in 'het oud-rechterlijk archief' bewaard gebleven vanaf 1602.
- ⁹ S. Groeneveld, 'Terug naar Wassenaar', in: *Heren van stand* (2001). p. 96 en 97. De nakomelingen van Jan van Duvenvoorde en Maria van Mathenesse worden gerekend tot de tak Van Duvenvoorde-Warmont.
- ¹⁰ Op 22 april 1659 ontving ook Constantijn Huygens, via notaris Jacob van Leeuwen, van de heer van De Werve een 'insinuatie tot betaling'

betreffende de aan De Werve verschuldigde erfpacht. Zie GLVb Leenregister De Werve.

- ¹¹ Zie over de geschiedenis van De Werve eveneens: Anne Jacobs, 'Huis de Werve te Voorburg', in: *Kastelen en buitenplaatsen in Zuid-Holland* (2000); E.M.Ch.Janson, *Kastelen in en om Den Haag* (1971) p.70; L.J. van der Klooster, tabel E en M, in losse bijlage, in: *Heren van Stand* (2001).
- ¹² De verpondingsboeken, voor zover deze bewaard zijn gebleven, bevinden zich op het GLVb.
- ¹³ Cees van der Velde, *Genealogie Voorburgse families*, ongepubliceerd manuscript.
- ¹⁴ Cees van der Velde, *Genealogie Voorburgse families*.
- ¹⁵ De naam Franse Slop en de Franse Kerkstraat is een verwijzing naar de Franse Hugenotenkerk die hier in 1726 werd gebouwd, op grond geschonken door François van Halewijn, heer van De Werve.
- ¹⁶ De andere buurlieden en inwoners van Voorburg zijn: Adriaen Vrerincsz (ca. 81 jaar), Cornelis Pietersz (ca. 81 jaar), jonge Claes Schrevelsz (ca. 78 jaar), Cornelis Louwerisz (ca. 74 jaar), Cors Claesz (ca. 69 jaar), Jan Jansz Voorburch (ca. 69 jaar), Mees Pietersz (64 jaar), Cornelis Dirscz (ca. 63 jaar). Met uitzondering van Cornelis Louwerisz, die pas 30 jaar in Voorburg woonde, waren allen geboren en getogen in dit dorp. GLVb, charters, doos 3, charter 8.
- ¹⁷ Hennep was in die tijd een belangrijke grondstof voor touwbereiding en groeide ook prima op armere zandgrond.
- ¹⁸ Vermoedelijk had Pieter Cornelisz ook nog een tweede dochter, Annetge Pieters, die was gehuwd met Pieter Jacobsz Ton. Cees van der Velde, *Genealogie Voorburgse families*.
- ¹⁹ Het morgenboek van 1629 geeft aan op folio 12 verso dat Leendert Gerritsz Meurs in eigendom heeft 5 morgen teelland met hierop staand bouwhuis, alsmede in de Binnenpolder 5 morgen 5 hont grond plus 4 morgen weiland en 1 morgen 15 hont teelland. In de Veenpolder heeft hij 16 morgen hooiland. Op folio 13 staat nog gemeld dat hij in de Binnenpolder 2 morgen weiland huurde van de Heilige Geestarmen te Voorburg. Tenslotte komt zijn naam nog voor op folio 38 verso, waar hij eveneens staat geboekt als de eigenaar van een huis.
- ²⁰ A.W. de Vink, 'Voorburgsche buitenplaatsen', in *Jaarboek Die Haghe* 1903, p. 408. Meurs kocht Opwijck van Joost Engels en diens mede-eigenaren, allen erfgenamen van Jan Pietersz Crom.
- ²¹ Dat schoonzoon Lenaert Gerritsz Meurs de boerderij Oostenburg in erfpacht kreeg staat te lezen in de akte waarin Nicolaas Verlooe De Werve kreeg overgedragen, die hij op de veiling van 10 maart 1633 had gekocht van de 'echtelijiden Werner en Cunera van Lennip'. Daarbij werd het gekochte omschreven als 'de oude ridderhofstede genaamd 't huis te Werve, met de boomgaarden, bomen, bepotingen, grachten, singels en met 60 morgen land, mitsgaders noch een woning met 12 morgen land, zowel wei-, hooi-, als teelland, gelegen in het ambacht Voorburg, met het bouwhuis, molenaarshuis, het recht van de wind en twee vrije, eigen uitwegen, uitkomend op de weg en straat van Voorburg. Het gekochte omvatte tevens 'diverse jaarlijkse erfpachten gevestigd op verschillende huizen, erven en landgenen gelegen in genoemd ambacht en begrepen onder de hiervoor genoemde landerijen'. Als eerste werd hierbij genoemd 'een erfpacht van 15 gulden per jaar ten laste van Leendert Gerritsz Meurs, als getrouwd hebbende de dochter van Pieter Cornelisz, gevestigd op 13 morgen land, bestaande uit de eerder genoemde woning en de 12 morgen, die

- door wijlen de rechtsvoorgangers van de verkopers aan de voorouders van genoemde Pieter Cornelisz in erfpacht waren uitgegeven'. Uit de beschrijving blijkt dat genoemde woning met bijbehorende landerijen, het latere Oostenburg, reeds door de voorvaderen van Pieter Cornelisz werd gepacht en dat de schoonzoon van Pieter Cornelisz de toenmalige pachter was. GLVb, archief De Werve.
- ²² GLVb, ORVb, inv. nr. 5 fol. 267vso.
- ²³ Voor gegevens over de familie Kinschot, zie *Nederlands Adelsboek 1915*. Zie eveneens Jhr. C.Ph.L. van Kinschot, *Genealogie van het geslacht Van Schooten, later genoemd: Van Schoyte (België) en Van Kinschot (België en Nederland) (1910-1912)*.
- ²⁴ In 1597 kocht Van Kinschot een huis aan de Lange Vijverberg en kort daarna het ernaast gelegen pand, dat later bekend zou worden als het Hof van Culemborg. H.J.J.M. van Diepen, 'Geschiedenis van de huizen Lange Vijverberg 11 en 12', in: *Jaarboek Die Haghe 1938*, p. 112 resp. 123. Genoemde, door Jasper van Kinschot gekochte, huizen staan nog steeds aan de Lange Vijverberg, tegenwoordig met de nrs. 11 en 12.
- ²⁵ Zie voor de bastaarden van Maurits: website <http://members.home.nl/pushkar/prinsMaurits.html> (september 2007). Zie eveneens Kees Zandvliet e.a., *Maurits, prins van Oranje* (2000) p. 303.
- ²⁶ Dr. J.A. Worp, *De briefwisseling van Constantijn Huygens* (1914) brief nr. 3137, d.d. 3 sept. 1642.
- ²⁷ Jasper van Kinschot Louiszoon overleed in 1649.
- ²⁸ De kaart van Oostenburg uit 1643 bevindt zich op het GADHG, inv. nr. O1922.
- ²⁹ Dr. J.A. Worp, *De briefwisseling van Constantijn Huygens* (1914) brief nrs. 4266 en 4277.
- ³⁰ Zie voor de affaire Ledenberg: Anne Jacobs, 'De dorpsjeugd en de dode', in: *Historisch Voorburg*, jrg. 6, nr. 1 (2000). Zie eveneens Kees van der Leer, 'Het gelukkig leven naast galg en rad', in: *Historische wandelingen in Voorburg en omgeving* (2001), met grafiekcollectie Gerard Duijvestein).
- ³¹ Clara Hesselt van Dinter had een broer Matthijs, gehuwd met Philippote van Meganck. Hun op 5 juli 1612 geboren derde dochter Catharina huwde op 6 juli 1631 met Louis van Kinschot, de jongere broer van Nicolaas van Kinschot.
- ³² Een ander voorbeeld van die sterke familieverwevenheid: Cornelis de Jonge, een broer van Agatha, was gehuwd met Josine van Kinschot, de jongste zus van Nicolaas en Louis.
- ³³ Reinier Boitet, *Beschrijving der stad Delft* (1729) hfst III.
- ³⁴ GLVb, ORVb, inv. nr. 8, fol 48vso en fol. 49.
- ³⁵ Iman Cau was de weduwnaar van Louise Sweers de Weert. Louise was een zus van Catharina Sweers de Weert, die in 1617 huwde met de in januari 1592 geboren Gaspar van Kinschot, een broer van Nicolaas en Louis.
- ³⁶ De moeder van genoemde Iman was namelijk Catharina de Jonge, vrouwe van Oosterland, de sde van de 24 kinderen van Jan de Jonge, en een zuster van de hiervoor genoemde Bonifacius, de oudste zoon van Jan. Verder was Catharina een halfzuster van de eerder vermelde Maria de Jonge, de eerste echtgenote van Louis van Kinschot en het zoste kind van Jan de Jonge. Voor gegevens over de families Cau en De Jonge, zie P.D. de Vos, *De vroedschap van Zierikzee* (1931) p. 123-134 en p. 549-550. Zie eveneens A.A. Vorsterman van Oijen, *Stam- en wapenboek van aanzienlijke Nederlandsche familien* (1895) eerste deel, p. 143-145.
- ³⁷ Anna Constantia Sterthemius was een op 30 september 1665 te Middelburg geboren dochter van Constantijn Pieter Sterthemius en Maria Calandrini.
- ³⁸ In 1708 waren de volgende kinderen van Iman Cau en Anna Constantia nog in leven: Iman (1682-1728), Pieter (1684-1708), Maria Louisa (1686-1719), Nicolaas (1687-1743), Catharina Elisabeth (1688-1712), Johan Anthonij (1690-1716), Susanna (1695-1772), Adolf (1697-1739), Jacob Lodewijk (1703-1711), Louisa Petronella (1704-1770).
- ³⁹ De Vos (1931) p. 128-130. C.H. Voorhoeve vermeldt in het artikel 'Laan van Oostenburg', in: *Het verhaal achter de straatnaam* (1989) ten onrechte dat het echtpaar Cau-Sterthenius geen kinderen naliet. De impliciete conclusie die genoemde schrijver hieraan koppelt, namelijk dat de executeurs-testamenteair boerderij Oostenburg aan een derde verkochten door het ontbreken van kinderen-erfgenamen, is dus evenmin juist, zoals uit het vervolg zal blijken.
- ⁴⁰ Maria Louise Cau leefde van 1686 tot 1719. Johan Anthonij Cau leefde van 1690 tot 1716.
- ⁴¹ Adolf Cau leefde van 1697 tot 1739. Hij bleef ongehuwd. Zie over Vreugd en Rust: SB4, Blok en anderen, *Tuinhistorische analyse en toekomstvisie Vreugd en Rust [...]* (2000). In 1738, een jaar voor zijn overlijden, verkocht Adolf Cau Vreugd en Rust aan Jan van Schuylenburch.
- ⁴² Maerten Pauw was de in 1678 geboren zoon van Engelbert Pauw en Josina van der Goes. Zie over Maerten Pauw en zijn familie o.a. 'De portretcollectie Pauw van Wieldrecht op Broekhuizen te Leersum', in: *Jaarboek van het Centraal Bureau voor Genealogie* deel 47 (1993). Zie eveneens J.B. Rietstap, *Wapenboek der Nederlandschen Adel* (1885) deel 2, p. 61 en 62.
- ⁴³ In het Voorburgse verpondingsboek staat de boerderij en bijbehorende grond tot 1709 op naam van 'de weduwe Hesselt' en van 1709 tot 1715 op naam van Iman Cau. Hierbij is het niet duidelijk of met deze Iman werd bedoeld de in 1708 overleden Iman, de echtgenoot van Anna Constantia Sterthenius, dan wel hun oudste zoon Iman, die in 1682 werd geboren en in 1728 zou overlijden, een zoon Iman nalatend die in 1790 ongehuwd zou overlijden als groot-majoor van Veere. Aangezien laatstgenoemde bij de verdere geschiedenis en vererving van de boerderij geen rol speelt, zal met genoemde Iman wel bedoeld zijn de echtgenoot van Anna Constantia. Dat de verpondingsboeken niet altijd even nauwkeurig werden bijgehouden blijkt uit het feit dat de boerderij tot 1709 op naam stond van de reeds in 1703 overleden Catharina Hesselt van Dinter.
- ⁴⁴ Aanvankelijk werd de huurwaarde van dit 'appartementje' dan ook op nihil gezet, maar dit werd later gewijzigd in een huurwaarde van 25 gulden. Een niet verhuurd gebouw diende immers getaxeerd te worden op de waarde die de eigenaar zou kunnen krijgen als hij het wel zou verhuren.
- ⁴⁵ Mr. Maerten Pauw overleed in augustus 1721. Tot 1751 heeft de boerderij in de verpondingsboeken te boek gestaan op naam van mr. Maerten Pauw, daarmee waarschijnlijk zijn erfgenamen bedoelend. Eerst in 1752 werd deze naam 'doorgehaald' en vervangen door Bastiaan Nederburgh.
- ⁴⁶ GLVb, ORVb, inv. nr. 14, fol. 192-193.
- ⁴⁷ Voor alle duidelijkheid vermeldt de akte dat Maria Louise Cau een dochter was geweest van mr. Iman Cau, de vroegere echtgenoot van de overleden Anna Constantia. De in de akte bedoelde kinderen van Maria Louise Cau waren de reeds vermelde Franco Pauw, veertig raad van Delft, alsmede zijn broer mr. Iman Pauw, substituut-griffier bij de Hoge Raad van Holland en zijn zuster Patronella Maria Pauw, echtgenote van Willem van den Brouck, rekenmeester van de Grafelijkheids Rekenkamer van Zeeland.
- ⁴⁸ De namen met het woord 'burg' worden genoemd door A.W. de Vink, 'Voorburgsche buitenplaatsen', in: *Jaarboek Die Haghe* (1903).
- ⁴⁹ Voor gegevens over de familie Nederburgh en Scheltus, zie het familiearchief Nederburgh op het Nationaal Archief te Den Haag, toeg. nr. 1.10.59.
- ⁵⁰ Maria Scheltus (1689-1723) was de dochter van Paulus Scheltus en Katharina Brants.
- ⁵¹ De dochters van Isaac Scheltus en Maria Elisabeth de Rasière waren Ida, Jacoba Geertrui, Elisabeth Geertrui, Jacoba Maria, Hermina Jacoba Geertrui en Agatha Constantia. De zoons heetten Jacobus, Isaac en Stephanus Jacobus.

- ⁵⁴ Met Hermina Jacoba Geertrui Scheltus cum suis werden uiteraard de gezusters Scheltus bedoeld. Hun artikelnummer in het kadaster is 162. Naast Oostenburg bezaten de gezusters ook nog twee grondpercelen B431, 432 aan de zuidkant van de Achterweg, zoals de huidige Parkweg toen werd genoemd. Zie M.R. van der Krogt, C.L. van der Leer, J.H.M. van der Zon, *Kadastrale Atlas Zuid-Holland 1832* (2000).
- ⁵⁵ Zie Martin Hooymans e.a., 'Overzicht van Voorburgse boerderijen', in: *Historisch Voorburg*, jrg. 9, nr. 2 (2003) p. 174. In 1848 was het adres E39, omstreeks 1880 was dit veranderd in E65.
- ⁵⁶ C.H. Voorhoeve, 'Park Vreugd en Rust', in: *Het verhaal achter de straatnaam* (1989) p. 34 en 35.
- ⁵⁷ Voor gegevens over Mari Hoffman en zijn echtgenote Cornelia Adriana Groen van Prinsterer, zie Mr. L. de Vries, *Mr. G. Groen van Prinsterer in zijne omgeving* (1908) p. 71-73.
- ⁵⁸ Voor gegevens over Otto, baron van Wassenaar en zijn echtgenote, zie Mr. L. de Vries, *Mr. G. Groen van Prinsterer in zijne omgeving* (1908) p. 187-190.
- ⁵⁹ C.H. Voorhoeve, 'Park Vreugd en Rust', in: *Het verhaal achter de straatnaam* (1989) p. 37.
- ⁶⁰ Bij haar overlijden schonk Jacqueline van Wassenaar-Hoffman de Hervormde Gemeente Voorburg een bedrag van ruim fl. 17.000 met de bepaling dat mede met dit geld een Hervormde school in Voorburg gesticht diende te worden. In 1907 werd hiermee de Van Wassenaar-Hoffmanschool aan de Parkweg geopend. Zie hierover 'Voortgezet onderwijs in Voorburg', in: *Historisch Voorburg*, jrg. 11, nr. 2 (2005).
- ⁶¹ Bron: Genealogische notities J.H.M. van der Zon.
- ⁶² Elisabeth Henriëtta Maria Philipse was een dochter van de in 1868 overleden Maria Clazina Groen van Prinsterer, de jongste zuster van Jacqueline's moeder Cornelia Adriana. Maria Clazina was in 1828 gehuwd met Johan Antoni Philipse, president van het provinciaal gerechtshof Zuid-Holland, president der Eerste Kamer en minister van Staat. Uit dit huwelijk werden acht kinderen geboren. Zie over Johan Antoni Philipse en zijn echtgenote Maria Clazina Groen van Prinsterer: Mr. L. de Vries, *Mr. G. Groen van Prinsterer in zijne omgeving* (1908) p.67-70.
- ⁶³ Helaas is door het oorlogsgeweld in de Tweede Wereldoorlog veel werk van haar verloren gegaan. Wel is haar schetsboek en beschilderd keramiek bewaard gebleven.
- ⁶⁴ Zie over de familie De Jonge: Familievereniging De Jonge, *Geschiedenis en genealogie van het geslacht De Jonge* (1985), met name p. 215-217 en p. 228-231.
- ⁶⁵ Op deze befaamde begraafplaats bij Scheveningen werden o.a. begraven Betje Wolff en Aagje Deken, alsmede Guillaume Groen van Prinsterer.
- ⁶⁶ Uit het huwelijk van Bonifacius Cornelis en Elisabeth Henriëtta Maria werden achtereenvolgens geboren: Henriëtta Philippina Jacoba (1863-1922), Johan Antoni (1864-1927), Willem Adriaan (1866-1954), Maria Clasina (1866-1954), Elisabeth Henriëtta Maria (1869-1955), Anna Johanna (1871-1963), Bonifacius Cornelis (1873-1874), Bonifacius Cornelis (1875-1968), Magdalena Maria (1877-1960), Cornelia Henriëtta (1878-1943), Constantijn Leopold (1882-1909).

Van boerenpad tot laan

Bronnen:

- Haags Gemeentearchief
- Gemeentearchief Leidschendam-Voorburg
- ING Instituut voor Nederlandse Geschiedenis, Parlementaire Documentatie Centrum van de Universiteit Leiden,
- 'Herinneringen van Jhr.Mr.B.C. de Jonge' van Dr. S.L.van der Wal.
- Voorburg in oude ansichten deel 2
- Henricus Rol 'hij schilderde om te leven en leefde om te schilderen' door A.W Meihuizen
- Kadastrale Atlas Zuid-Holland 1832, deel 11 Voorburg, van de Stichting Kadastrale Atlas Zuid-Holland en de Historische Vereniging Voorburg, samengesteld door M.R. van der Krogt, C.L. Van der Leer en J.H.M. van der Zon.
- Bouwmanwoningen in Voorburg, in Boerderijen in Voorburg, Historisch Voorburg, jrg. 9, no. 2, auteur Hendrik Brouwer Schut
- Erfgoed Leidschendam/Rolf van der Krogt, conservator Stichting Historische Collectie Veur-Stompwijk
- 'Het verhaal achter de straatnaam' door C.H. Voorhoeve
- Websites van Hans Roodenburg en Stichting Molen de Vlieger
- Website van de Fryske Akademy, Leeuwarden

Een doelmatige en aangename woning

Bronnen:

- Archief van de Gereformeerde Kerk van Voorburg
- Historisch Voorburg, jaargang 5 nummer 2/3, 1999 *De kerken in Voorburg*
- Kroniek van Voorburg, 1988 *Ter kerke in Voorburg/ De Gereformeerde Kerk*
- De meeste foto's in deze bijdrage zijn ontleend aan het archief van de Gereformeerde Kerk van Voorburg.
- Wij danken de archivaris van de Gereformeerde Kerk van Voorburg, mevrouw F. de Jong-van Elven en koster Ploeg van de Fonteinkerk voor de verleende medewerking.

Meer werken en minder bidden

- ¹ In dit hoofdstuk zijn bijdragen opgenomen van Joost van Kasteren, Jan Kok, Bas Nieuwenhuizen, Jos van Onzenoort, en Diederik Visser. Peter van der Stad heeft een cruciale rol gespeeld bij het verzamelen van de foto's.
- ² In de zomer van 2008 was de samenstelling van de bewoners in de Laan nog gelijk aan die van najaar 2007.
- ³ Hier is de gemiddelde leeftijd van de beide partners genomen, indien aanwezig. Anders alleen de leeftijd van de overgebleven bewoner.

Jubileumbordje waarop tijdens de eeuwviering op 20 juni 2009 voor de bewoners van de Laan van Oostenburg een ontbijt zal worden geserveerd. Het ontwerp voor het bord is van Doortje Middendorp-Hannig

Colofon

Historische Vereniging Voorburg

Secretariaat: Postbus 49
2270 AA Voorburg
telefoon: 079 341 76 04
website: <http://www.historischeverenigingvoorburg.nl>
e-mailadres: info@historischeverenigingvoorburg.nl

Bestuur

dr. R.M.W. van Gelooven, *voorzitter*
B.W. Pel, *secretaris*
ir. F.G.W. Steinhorst, *penningmeester*
J.L. Kok RA
mw. P.J. Kok
drs. G.H.J. Rijkhoff
C. Verbeek

Lidmaatschap 2008

21 euro
Gezin 25 euro

Penningmeester HVV te Voorburg

Postbank 288321
Rabobank te Voorburg
rekeningnummer 12 76 78 743

Historisch Voorburg

Jaargang 14 (2008), nummer 2

Redactieadres

Laan van Rustenburg 16
2271 XT Voorburg
telefoon: 070 386 84 95

Redactie

Anne Jacobs
Gerard Langerak
Kees van der Leer

Vormgeving basisstramien

Studio Tigges, Voorburg

Opmaak en productie

Drukkerij Verloop, Alblasserdam

ISSN 1381 – 4672

Copyright

Overname van teksten uit 'Historisch Voorburg' is uitsluitend toegestaan na schriftelijke toestemming van de redactie.

HISTORISCHE VERENIGING
Voorburg